

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IOAN-AUREL POP, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 5, MAI 2025
Anul XXXV • 415

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 – decembrie 2017

Acad. Cristian HERA
ianuarie 2018 – aprilie 2018

Acad. Ioan-Aurel POP
mai 2018

COORDONATOR:

Acad. Marius ANDRUH
Vicepreședinte al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Dr. Andrei MILCA
Mihaela-Dora NECULA

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Marius ANDRUH
Acad. Mircea DUMITRU
Acad. Dumitru MURARIU
Acad. Nicolae-Victor ZAMFIR
Acad. Ioan DUMITRACHE

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Cristian HERA
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Maria ZAHARESCU

SECTOR TEHNIC:

Grafică
Lect. dr. Roland VASILIU

Operatori-corectori
Aurora POPA
Monalisa STANCA

Responsabili de număr:
Mihaela-Dora Necula
Andrei Milca
Narcis Zărnescu

Coperta 1: **Din expoziția CHROMA EQUAESTRIA,**
artist plastic Luminița Gliga

E-mail: academica@acad.ro

revista_academica2006@yahoo.com

Adresa web: http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica.htm

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

DISCURS DE RECEPȚIE

- Dorina N. Rusu, *Omagiu binefăcătorilor Academiei Române* 6
Ioan-Aurel Pop, *Cuvânt de răspuns* 23

CONSOLIDAREA SPAȚIULUI ȘTIINȚIFIC ROMÂNESC ÎN CONTEXT EUROPEAN

- Ion Tighineanu, *Încrederea în știință*. 27
Adrian Iorgulescu, *Scurt remember* 29

DEZBATERI ȘI COMUNICĂRI ȘTIINȚIFICE

- Nicolae-Victor Zamfir, *Simpozionul „Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii, resurselor de apă și sistemelor urbane din România”*. 33
Ioan Jelev, *Alocuțiune introductivă* 34

TENDINȚE ÎN ȘTIINȚA SOLULUI

- Cristian Hera, *„We have a duty to preserve, respect and protect the soil”* 38
Doru Pamfil, *„New Trends in Soil Science”*. 40
Aurel Florentin Badiu, *Alocuțiune introductivă* 42

ACADEMIA DE ȘTIINȚE MEDICALE – 90

- Victor Voicu, Teodor Horvat, Alin Burlacu, *Istoria Academiei de Științe Medicale din România* 45
Ioan Jelev, *Relația dintre mediul înconjurător, sănătate și alimentație în România* 55
Irina Cajal, *Omagiu academicianului Nicolae Cajal* 57

PROVOCĂRILE ASTRONOMIEI CONTEMPORANE ÎN SOCIETATE ȘI EXPERIENȚA CHILIANĂ

- Magda Stavinschi, *Un forum astronomic găzduit de Academia Română* 60

CONFERINȚELE „DALLES”

- Gheorghe Păun, *Inteligența artificială în context istoric. Puncte de vedere* 65

CONVORBIRI

- Cătălin Mosoia, *Academia Română, o entitate interdisciplinară – Interviu cu profesor universitar Martin Gerzabek* 70

ARTĂ

Marius Tița, *Străfulgerarea și culoarea subiectului ecvestru în pictura Luminiței Gliga* 73

OPINII

Petru Urdea, *Marco Polo și globalizarea timpurie (I)* 75

EVOCĂRI

Păun Ion Otiman, *Binecuvântarea Suveranului Pontif Papa Francisc* 84

Cronica vieții academice 87

Apariții la Editura Academiei 90

Ghid pentru autori 91

Discurs de recepție

Omagiu binefăcătorilor Academiei Române*

Acad. Dorina N. Rusu

În 1869, Alexandru Papiu-Ilarian rostea cel dintâi discurs de recepție dedicat unuia dintre corifeii Școlii Ardelene, Gheorghe Șincai, primind răspunsul lui George Barițiu, cel căruia Academia Română îi datorează atât de multe inițiative. De atunci, de-a lungul celor 156 de ani, sub cupola Academiei Române au fost omagiate, în cadrul discursurilor de recepție, ilustre personalități ale culturii și științei românești, dar și domenii, precum filologia, istoria, numismatica, filosofia, speologia, chimia, matematica, geologia, geografia, muzica ș.a., dar și satul românesc, țărănul român, criticul român, limba română¹.

În cele ce urmează mi-am propus să aduc un pios omagiu binefăcătorilor Academiei Române, celor fără de care nu și-ar fi putut desfășura activitatea sa științifică și culturală atât de bogată și de diversă.

La 29 mai 1941, în cadrul ședinței festive prilejuită de împlinirea a 75 de ani de la înființarea Academiei Române, secretarul general al supremului for de cultură și de știință al țării, Alexandru Lapedatu, spunea: „De sus de tot, de la suveranii țării, până jos, la modeștii preoți și învățători, se înșiruesc, pe o întreagă scară, donatorii și binefăcătorii Academiei Române. Numele lor sunt și vor rămânea legate de-a pururea de instituțiunea noastră și de misiunea ei culturală, pe care au înțeles să o susțină și să o promoveze prin agoniseala lor, de la cele mai mari până la cele mai mici averi pe care ni le-au lăsat, cu aceeași desăvârșită încredere în făclia de lumină pe care Academia Română are menirea a o purta de-a lungul veacurilor în viața națiunii române”².

Printre cei care și-au înscris numele între generoșii donatori ai Academiei Române s-au numărat regii Carol I, Ferdinand și Carol al II-lea, membri de onoare și protectori ai înaltului for, diverse instituții și societăți, precum: Ministerul Aerului și Marinei, Comitetul Național al Cooperăției, Societatea „Cartea Românească”, Societatea „Dacia-România”, Banca Națională a României, bancheri (frații Daniel, Iacob Neuschotz, Jacques M. Elias), proprietari (Dumitru Hagi Vasile, Ioan Oteteleşanu, Vasile Adamachi, Ioan Agarici, Tache Petre Anastassiou, Gică Ștefănescu, Ioan Michail, Pericle Dimitriade, Constantin Cioroianu, Constantin Cruțeru, Olga și Alexandru Otetelișanu ș.a.), reprezentanți ai clerului (mitropoliții Nifon Criveanu și Iosif Naniescu, episcopii Dionisie Romano și Melchisedec Ștefănescu, preotul Ștefan

**Discurs de recepție
(7 mai 2025, Aula Academiei Române)*

Georgescu) sau ai armatei (generalii Gheorghe Adrian și Ioan Emanoil Manu) ș.a. Acestora li s-au adăugat și multe donatoare care, în nume propriu sau împreună cu membri ai familiilor, au lăsat bunuri însemnate Academiei Române: prințesa Alina Știrbei, Maria Carp, Elena I. Dalles, Maria Antachi, Elena Otteteleşanu, Aristia Anghelescu, Sofia Caneciu, Elisa Brătianu, Olga Otetelișanu, Paulina Alecsandri, Olga Stolojianu, Maria Schiopescu, Ecaterina Bolintineanu, Alexandrina Bellu, Elena Simu, surorile Ecaterina-Violeta și Maria Maican, Alexandrina Antipa, Felicia Rațiu, Mathilda Mora, Maria Marilina Marinescu, Elena Djuvara, Elena Văcărescu, Zoe Caribol ș.a.

Cei mai mulți donatori au fost chiar din rândul membrilor Academiei Române. Se poate spune că, practic, nu a existat vreun membru al înaltului for – titular, corespondent sau de onoare – care să nu fi făcut măcar un dar instituției academice³, „purtătoarea dezvoltării morale și intelectuale a poporului românesc”⁴.

Donațiile oferite Academiei Române – afirma, la 15 mai 1921, secretarul general al înaltului for, Iacob C. Negruzzi, – „cari mereu vin și adaugă partea lor de contribuire la activitatea culturală a Academiei, sunt pornite toate din simțăminte de cea mai curată și mai caldă iubire de neam și de încredere în instituția noastră. Aceasta este o neprețuită valoare morală pe care noi avem cea mai înaltă datorie să o cultivăm cu sfințenie pentru urmașii noștri”⁵. Chiar dacă multe din donații și legate au fost modeste ca fond de avere, ele erau însă „de cel mai mare preț moral atât ca manifestare a încrederii ce Academia inspiră, cât și pentru scopurile a căror urmărire era încredințată ei de donatori”⁶, după cum avea să afirme același Iacob C. Negruzzi, care se întreba: „Cum de s-a bucurat Academia de o așa de mare încredere în lumea noastră cultă și patriotică, încât a căpătat ajutoare materiale din atâtea părți?” Și tot el dădea răspunsul: „Pot spune, fără falsă modestie, pentru că administrația instituției noastre se poate prezenta în toate privințele ca un model de corectitudine”⁷.

Începuturile au fost făcute cu mult înainte ca Societatea Academică, viitoarea Academie Română, să ia ființă. Eforturile depuse pentru unificarea limbii române – „sufletul națiunii, canalul prin care se scurge cultura în trupul național, în popor”⁸ – s-au concretizat și pe plan

material. Deschizător de drum a fost bogătașul grec naturalizat român Evanghelie Zappa, cel care, în februarie 1860, oferea guvernului Țării Românești 3000 de galbeni pentru cei care ar face „cel mai bun dicționar românesc, cea mai bună gramatică și cele mai bune traducțiuni în limba națională, a clasicilor străini celor mai aleși”⁹. La 7 aprilie același an s-a luat hotărârea ca suma oferită să constituie „Fondul Zappa”, căruia generosul donator i-a mai adăugat, la 28 septembrie, încă 2000 de galbeni, cei 5000 de galbeni urmând să servească „pre viitor în vecii vecilor ca fiind pentru limba și literatura română a prea iubiților noștri frați și fii ai patriei mele adoptive”¹⁰. Nu întâmplător la inaugurarea Societății Literare Române a fost dezvelit bustul lui Evaghelie Zappa, pentru ca, după cum menționa V. A. Urechia, „iubirea lui de românism să fie exemplu, care să aibă mulți imitatori”¹¹.

Între aceștia s-a aflat domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care, la 28 martie 1863, dăruia 1000 de galbeni unui premiu „pentru cel mai bun uvragiu științific scris în limba română”¹². Fondul „Cuza” a constituit, alături de donația anterioară făcută de Evanghelie Zappa, principala bază materială a viitoarei Societăți Academice.

După înființarea ei în 1866, numărul donațiilor a sporit. Chiar în ședința inaugurală din 1 august 1867, episcopul Buzăului Dionisie Romano oferea noii instituții academice importanta colecție de cărți a marelui bibliofil Constantin Cornescu Oltelnicianu, care reunea 6261 de volume și broșuri, „monumente remarcabile pentru limba și cultura românească”¹³. Peste numai câteva zile, dr. Carol Davila dăruia 25 de exemplare din culegerea de poezii populare a lui Vasile Alecsandri, din care „18 să se împartă între membrii Societății, iar restul să se depună în biblioteca ei”¹⁴.

În vederea răsplătirii unor asemenea gesturi și a încurajării unor acțiuni similare, în cel dintâi Statut al Societății Academice Române, aprobat la 24 august 1867, se prevedea ca, alături de membrii titulari, corespondenți și de onoare, să fie aleși și membri donatori, adică „cei ce vor contribui cu cel puțin una mie galbeni în bani sau în fond la scopul societății”, numele acestora și sumele oferite urmând a fi trecute în „cartea de aur” și consemnate „în fiecare an în «Analele» Societății”¹⁵. Această calitate de membru donator a avut-o generalul Constantin Năsturel-Herescu.

La 20 august 1873 acesta lăsa, în „deplină stăpânire Societății Academice”, jumătate din venitul moșiilor Năsturelul și Satul Nou sau Lămotești din județul Teleorman, sub numele de Fondul „Năsturel-Herescu” din care urmau să se alcătuiască două categorii de premii: Premiul „Năsturel” pentru subiecte propuse la concurs și Marele Premiu „Năsturel” pentru opere publicate. În actul de donație, generalul Constantin Năsturel-Herescu își exprima dorința ca „aceste premii să fie mari, îndestulătoare, încât să atragă, să îndemne și mai cu seamă să răsplătească pe scriitori”, pentru ca „să putem avea adesea scrieri cari să merite recompense”¹⁶. În 1877 Alexandru Odobescu a fost primul distins cu Premiul „Năsturel” pentru lucrarea sa *Archeologia*, ce reunea cele 15 prelegeri ținute la Facultatea de Litere din București, iar în 1889 tot el primea pentru prima dată și Marele Premiu „Năsturel” pentru volumul *Scrieri literare și istorice*. În anii care au urmat, cu premii „Năsturel” au mai fost distinși, între alții, Liviu Rebreanu pentru romanul *Ion*, Barbu Ștefănescu-Delavrancea pentru piesa *Apus de soare*, George Coșbuc pentru traducerea *Eneidei* de Vergiliu, Constantin Kirițescu pentru *Istoria războiului pentru întregirea României 1916–1919*, Sabin Drăgoi pentru *303 colinde cu text și melodii* ș.a.

Unii dintre donatori – episcopul Dionisie Romano, generalul Gheorghe Adrian – au fost aleși membri „onorari”, alții – Alexandru Odobescu, Anastasie Fătu, V. A. Urechia, Dimitrie A. Sturdza, Timotei Cipariu – făceau deja parte, ca membri fondatori, sau au devenit mai apoi membri titulari ai Societății Academice.

La sfârșitul lui august 1867, de pildă, Timotei Cipariu dăruia cel dintâi exemplar al „Arhivului pentru filologie și istorie”, urmat de două lucrări ale sale – *Principie de limbă și de scriptură* și *Discurs pentru adunarea generală a Asociațiunii române transilvane*.

Numit membru fondator la 2 iunie 1867, istoricul și scriitorul Vasile Alexandrescu-Urechia și-a înscris numele printre importanții donatori ai Societății Academice Române. Începând cu 2 august 1869, a contribuit la îmbogățirea colecțiilor cu publicații valoroase, între care: *Cronicele române* de Gheorghe Șincai, ediția franceză a *Legendelor și Doinelor* lui Vasile Alecsandri, ediția în limba germană a *Istoriei Daciei* a lui

Dionisie Fotino, *Notițe statistice asupra Moldovei* de Nicolae Suțu, colecția revistei „România literară”, „Analele statistice” pe 1862, 1863 și 1864, dicționarul italian, latin și francez al abatelui Antonini, editat la Paris în 1743 ș.a. Tot lui i se datorează punerea bazelor Cabinetului numismatic. La 11 august 1871, dăruia 11 monede, un sigiliu de ceară de la Petru Rareș, o medalie mică moldavă de argint, una de bronz emisă în amintirea celor doi caimacami ai Moldovei, Anastasie Panu și Vasile Sturdza, o medalie „Humboldt”, pe care o primise în 1869 cu prilejul aniversării centenarului nașterii filosofului german, 11 medalii de argint. Și tot în 1871 dăruia și un plan al ruinelor cetății Ghertina (*Caput Bovis*) de lângă Galați. Seria donațiilor sale a continuat, datorită lui intrând în colecțiile Academiei volume și piese valoroase, între acestea și o hartă a Moldovei publicată în 1797 în limba greacă¹⁷.

La rândul său, Ion Ghica, „un pionier din cei mai importanți ai renașterii noastre culturale, sociale, politice și naționale”¹⁸, după cum îl caracteriza în discursul său de recepție dr. Constantin I. Istrati, dăruia, la 11 decembrie 1876, manuscrise rămase de la Nicolae Bălcescu, pentru ca, în anul următor să ofere, printre altele, o colecție de scrisori autografe ale lui Bălcescu din timpul Revoluției de la 1848, dar și manuscrisul de poezii franțuzești al lui Dimitrie Bolintineanu, *Florile Bosforului*, precum și 30 de hărți. Donația făcută în 1876 a fost completată, la 23 martie 1888, cu corespondența lui Bălcescu din timpul misiunii lui în Transilvania, precum și cu cea a emigranților de la Brusa¹⁹, pentru ca în anii următori să dăruiască și corespondența sa cu Vasile Alecsandri.

Și alți membri ai Societății Academice au făcut donații importante: August Treboniu Laurian oferea, la 25 septembrie 1869, trei volume din „Magazin istoric pentru Dacia”, dar și *Charta Țărilor Române cunoscute mai înainte sub numele de Dacia*; Ioan Caragiani dăruia, în 1870, un dicționar greco-româno-bulgaro-albanez; Petrache Poenaru – 17 volume de lucrări lexicografice străine; Nicolae Kretzulescu – 27 monede de argint din secolul al XVI-lea ș.a.

„Bărbat insuflat de mult patriotism, iubitor de cultura neamului românesc”²⁰, după expresia lui Mihail Kogălniceanu, generalul Gheorghe Adrian, cel dintâi reprezentant al armatei ales ca membru de onoare, a contribuit la sporirea

fondului de carte al Societății Academice Române într-o vreme de cristalizare a bibliotecii. La 30 martie 1873, anunța din Paris trimiterea, pentru biblioteca Societății Academice, a 50 de volume: trei dicționare în limba franceză și 47 de volume cu lucrări ale clasicilor latini. Gestul său nu a rămas însă singular. Din Vichy, la 21 august 1878, expedia alte 25 de cărți străine, între care, alături de lucrări de Mistral, Ariosto, Dante, Torquato Tasso, Cesare Cantù etc., se afla și lucrarea sa în limba franceză despre armata română (*Mémoire sur l'organisation de la force armée des deux Principautés Roumaines réunies*). Doar peste un an, întreaga donația cu alte 25 de volume în franceză și italiană²¹.

Unii membri ai Societății Academice Române au devenit mesagerii darurilor oferite de alții. Este cazul lui Alexandru Papiu-Ilarian care, în august 1871, transmitea instituției academice 160 de monede vechi dăruite de protopopol Mihail Crișian din Reghin sau a lui Dimitrie A. Sturdza, ce oferea, în 1878, din partea lui Ignatie Doboezky, membru al Academiei Ungare de Științe, o colecție de monede ungurești, bulgărești și românești.

Asemenea lui Zappa și Cuza, donații în bani au mai făcut, între alții, Alexandru Odobescu – 100 lei noi pentru un premiu care urma să se dea celei mai bune disertații pe subiectul „Cercetări asupra popoarelor care au locuit Țările Române de-a stânga Dunării mai înainte de conculista acestor țări de către imperatoarele Traian” și Anastasie Fătu – 10 000 lei pentru alcătuirea hărții științifice a României, oferiți la sfârșitul prezentării discursului său de recepție²².

După transformarea Societății Academice Române în Academie, seria donațiilor a sporit și s-a diversificat. Cunoscând preocupările instituției academice, donatorii au destinat bunurile lor promovării culturii și științei, pentru premii și burse, pentru încurajarea cercetărilor în diverse domenii și înființarea de publicații, pentru organizarea de așezăminte de cultură și îmbogățirea colecțiilor bibliotecii. Spre Academia Română se îndreptau tot mai multe danii, atrase, fără îndoială, de „buna administrare a fondurilor puse la îndemâna ei, de atitudinea și sfințenia cu care se respectă și se pun în aplicare intențiile exprimate în actele lor de aceia cari, prin mijlocirea acestei instituțiuni, doresc să contribuie la dezvoltarea culturii naționale”²³.

Cele mai multe donații făcute de-a lungul anilor Academiei Române au avut drept principal

obiectiv îmbogățirea colecțiilor bibliotecii cu cărți, documente, manuscrise, hărți, stampe, fotografii, monede și obiecte antice, tablouri și diverse piese muzeistice. Aproape nu a existat membru al Academiei Române care să nu fi făcut vreo astfel de donație, oricât de redusă numeric, dar deosebit de însemnată.

Între acești donatori un loc aparte ocupă Dimitrie A. Sturdza, a cărui activitate a fost strâns legată de cea a supremului for de cultură în fruntea căruia a stat peste trei decenii și jumătate ca președinte, vicepreședinte și mai ales ca secretar general. Dragostea față de Academia Română a dovedit-o și prin darurile pe care, în repetate rânduri, i le-a făcut. Nu a existat vreun moment aniversar mai important din viața țării, a instituției pe care o slujea sau a sa personal care să nu fi fost marcat de vreun dar oferit supremului for. „Nu era an în care să nu vie cu brațul plin – avea să afirme în 1914 președintele Academiei, dr. Constantin I. Istrati, care continua: Mica sa diurnă de secretar general și o bună parte, adeseori, din ceea ce primea de la Creditul Funciar Rural erau cheltuite pentru a cumpăra neconținut documente și publicațiuni, din cele mai rari și mai de valoare, ce se propuneau Academiei. Tot ce avusese, și avusese mult de la scumpul său părinte, cărți vechi românești, documente și manuscrise, tot ce a mai cumpărat încă în lunga sa viață, precum și importanta sa colecțiune numismatică, au fost pe rând aduse și vărsate în comoara trecutului de la Academia Română”²⁴. În calitățile sale de președinte al Consiliului de Miniștri ori de ministru al Instrucțiunii și Cultelor, Dimitrie A. Sturdza a dispus sau a aprobat transferul către Biblioteca Academiei a zeci de biblioteci mănăstirești, scoase din uz, așa cum s-a întâmplat, de pildă, cu cele de la Pobrata, Hangu, Neamț, Slatina, Bisericani, Cernica, Râșca, Vorona, Țigănești etc. Tot el a pus bazele Cabinetului de stampe, Cabinetului cartografic și l-a îmbogățit pe cel numismatic. Pe bună dreptate, unul din colaboratorii lui cei mai apropiați, Ioan Bianu, avea să afirme: „Aici, în Academia aceasta, amintirea lui Dimitrie A. Sturdza va fi și trebuie să fie mai vie decât oriunde, fiindcă viața intelectuală între aceste ziduri s-a resimțit decenii întregi de căldura sufletului lui, fiindcă miile de cărți, manuscrise, documente și celelalte colecții adunate își datoresc ființa lor aici neadormitei lor îngrijiri; pentru că, prin prestigiul

persoanei lui a contribuit, mai mult decât oricine până acum, la înălțarea prestigiului instituției, dându-i, astfel puteri materiale și morale pentru scopurile înalte cărora este închinată”²⁵.

Asemenea lui Dimitrie A. Sturdza, au continuat să doneze cărți și manuscrise Alexandru Odobescu, căruia, între altele, i se datorează, îmbogățirea colecțiilor cu fotografii și desene arheologice, dar și Vasile Alecsandri, de la care s-au primit diferite cărți, între care și manuscrisul *Pilde, povățuiri și cuvinte adevărate și povești de vornicul Iordache Golescu*.

De-a lungul anilor, a contribuit la îmbogățirea Bibliotecii Academiei mitropolitul Iosif Naniescu – din 2017 Sfântul Ierarh Iosif cel Milostiv, mitropolitul Moldovei. La 25 mai 1901, trimitea supremului for de cultură „două lăzi cu diferite cărți, 288 manuscripte vechi românești, grecești și slavonești de psaltichie din diferite timpuri, 1008 volume și broșuri, cărți diferite, 25 de hărți geografice și planuri, 41 stampe și portrete, precum și trei portrete istorice în ulei”²⁶. Gestul a fost repetat la 8 iunie același an, când oferea Academiei Române 36 de documente, dintre care unul din 1498 de la Ștefan cel Mare, iar altul din 1664, purtând o pecete de argint aurit, opt documente din secolul al XVII-lea, 12 din secolul al XVIII-lea, restul fiind din secolul al XIX-lea²⁷. Donația a fost primită cu recunoștință de membrii înaltului for, exprimată de președintele Academiei și în cuvântul rostit la Iași, în 1901, cu prilejul împlinirii de către Iosif Naniescu a 25 de ani de arhipăstorire: „Academia – i se adresa Petru Poni – nu poate lăsa să treacă această ocaziune fără a exprima din nou adâncă ei recunoștință pentru generosul dar prin care ați înavuțit, într-un mod atât de strălucit, biblioteca celui mai înalt institut de cultură al României”²⁸.

Din dorința „de a se putea folosi de ele toți iubitorii de științe și toți aceia cari vor voi și vor dori să cunoască trecutul istoric al scumpei noastre patrii și al sfintei noastre biserici creștine ortodoxe”, cărțile, manuscrisele și documentele pe care le mai avea în locuința din București, din curtea bisericii Antim și în Palatul mitropolitan din Iași trebuiau să revină, după moartea sa, tot Academiei Române. Acestea, ca și cele donate în timpul vieții, urmau să se păstreze „de-a pururea sub numele de «Biblioteca Iosif Naniescu, mitropolitul Moldovei, dăruită Academiei

Române»”²⁹, cărțile, documentele și manuscrisele donate de el contribuind la sporirea zestrei celei mai de seamă biblioteci a țării.

Episcopul Melchisedec Ștefănescu, „una din podoabele acestei Academii, care s-a distins ca teolog, ca istoric, ca filolog”, după cum îl caracteriza Ioan Kalinderu, în discursul său de recepție³⁰, s-a numărat și el printre cei care au îmbogățit colecțiile Academiei Române, al cărui membru titular era încă din 1870. Prin testamentul său³¹, purtând data de 4 octombrie 1889, anunța că ceea ce a „agonisit în curgerea unui serviciu public de 45 de ani ca profesor și apoi ca episcop”, „să servească pentru dezvoltarea intelectuală, morală și religioasă a națiunii în genere și a Bisericii Române Ortodoxe în special”. Ca atare, a donat Academiei Române 2 593 cărți, între care 1254 românești, 629 rusești, 69 slavone, 201 franceze, 39 latine, 104 grecești, 8 ebraice și 289 germane, cărora li s-au adăugat 114 monede de aur, argint și aramă, grecești, bizantine, romane, dar și ale unor state moderne³².

La îmbogățirea colecțiilor Bibliotecii au mai contribuit, cu valoroase volume, documente și manuscrise, diferite persoane din întreaga țară: membri ai Academiei, dar și învățători, profesori, preoți, medici, ofițeri, toți iubitori ai cărții, animați de dorința de a le oferi spre păstrare și studiu supremei instituții academice: Nicolae Iorga, Constantin Erbiceanu, Ioan Bianu, dr. Constantin I. Istrati, Constantin N. Hamangiu, Ștefan și Gheorghe Longinescu, Constantin Ionescu-Mihăești, protosinghelul Dionisie Udișteanu, arhiepiscopul Veniamin Pocitan, scriitorul Alexandru Davila etc. Între acestea se găsesc documente românești, slavone, latinești, grecești, ungurești, turcești etc.

Acestora li s-au adăugat numeroase scrisori, cum au fost, de pildă, cele donate de: Mihail Kogălniceanu – corespondența cu împărăteasa Chinei; Iancu Bălăceanu – corespondența lui Ion Heliade Rădulescu cu Constantin N. Racotă; inginerul Constantin Bușilă – corespondența lui Vasile Alecsandri cu Dimitrie A. Sturdza etc.

Larândul său, Titu Maiorescu a depus serioase eforturi pentru ca Academia să intre în posesia documentelor culese de Eudoxiu Hurmuzachi din arhivele din Viena, pe baza cărora a fost începută importanta colecție ce poartă numele, de atunci

și până astăzi, al istoricului bucovinean, *Colecția Hurmuzaki. Documente privitoare la istoria românilor*. Pe aceeași linie, oferea mai multe scrisori rămase de la tatăl său Ioan Maiorescu. Cu toate că cea mai mare parte o publicase deja în paginile „Convorbirilor literare”, considera că „originalele lor nu pot să fie mai bine păstrate decât în biblioteca de manuscrise a Academiei noastre”, după cum menționa în scrisoarea de donație din 10 martie 1901, citită în plenul Academiei de vicepreședintele Iacob C. Negruzzi³³. La 25 ianuarie 1902, Titu Maiorescu făcea cea mai de preț donație Academiei Române: întregul fond de manuscrise ale lui Mihai Eminescu, „dăruite mie de dânsul în diferite ocațiuni – multe manuscrise, parte poezii publicate, parte studii, traduceri și articole în presă. Toate aceste manuscrise, așa cum se află: în cărți cartonate, în caiete cusute și în foi volante, vi le trimit alăturat și le dăruiesc la rândul meu Academiei Române pentru a servi celor ce se vor ocupa în viitor cu cercetări mai amănunțite asupra vieții și activității marelui nostru poet”³⁴. La 16 ianuarie 1904, Titu Maiorescu mai dăruia 14 scrisori primite de la Vasile Alecsandri. Cu această ocazie menționa că acestea erau doar o mică parte din numărul mare de scrisori pe care le avea de la „bardul de la Mircești”, cele mai multe cuprinzând aspecte strict personale.

Au fost numeroase și cazurile în care urmașii au oferit Bibliotecii Academiei cărți și manuscrise: Fany Rebreanu și Florica Vasilescu Rebreanu dăruiau peste 1800 de opere și 2500 volume care au aparținut lui Liviu Rebreanu; Elena Coșbuc oferea manuscrisele traducerilor *Odelor* și *Epodelor* de Horațiu și *Divinei Comedii* de Dante făcute de George Coșbuc; Ruxandra Vlahuță dădea spre păstrare manuscrisele rămase de la soțul său, scriitorul Alexandru Vlahuță; Ana Aman oferea Bibliotecii documente și manuscrise privitoare la viața și opera lui Theodor Aman; Ana Conta Kernbach dăruia manuscrisul lucrării *Încercări de metafizică* și fragmente din manuscrisul *Teoriei ondulațiunii universale* rămase de la fratele său, filosoful Vasile Conta, dar și Regina Maria care, în 1938 dăruia, în original și în traducere, 31 dintre lucrările sale, cele mai multe cu autograf.

În colecțiile Academiei au intrat hărți, tablouri, stampe, fotografii grație donațiilor făcute, între alții, de Ștefan Fălcoianu, Nicolae Docan,

Gheorghe Petrașcu, Emanoil Pantazi, Nicolae Dona ș.a.

Totodată, au fost donate și prețioase obiecte de muzeu, între care: cupa dăruită de Bogdan Petriceicu Hasdeu moștenită de la bunicul său, Tadeu; o parte din obiectele care au aparținut lui Vasile Alecsandri, între care cupa primită la Montpellier pentru *Cântecul gintei latine*, dar și tablouri, obiecte de scris etc.; o placă de lemn gravată, având pe față imaginea bisericii Stavropoleos, dăruită de preotul-scriitor Ion Agârbiceanu; o veche icoană de lut ars reprezentând pe Sf. Gheorghe călare, găsită în Teleorman, în pământ, înconjurată de monede de argint macedonene din Thasos, dăruită de Ella Greceanu³⁵ etc.

La rândul lor, colecțiile Cabinetului numismatic, ale căror baze fuseseră puse încă din 1871, au sporit considerabil. Mihail C. Șutzu „părintele numismaticii românești”, cum l-a numit Nicolae Iorga³⁶, director al Cabinetului numismatic al Academiei Române, nu s-a mulțumit doar cu organizarea colecțiilor, dar a căutat să le și îmbogățească, între 1877, anul primei sale donații de monede, și până în 1932, măbind zestrea Cabinetului numismatic cu mii de monede și obiecte antice. La rândul său, istoricul Nicolae Docan a lăsat Academiei 1062 monede vechi românești și 797 străine.

Fără îndoială, cea mai de seamă donație care a intrat în fondurile Cabinetului numismatic a fost cea făcută de inginerul Constantin Orghidan³⁷: 7779 piese, dintre care 1750 de aur, restul din argint, bronz sau din alte metale, medalii și plachete; podoabe monetare; antichități dacice; obiecte de arheologie și de artă; camee – între care și renumita „Camee Orghidan”, „singurul cameu de această mărime, care se află azi într-o colecție particulară”³⁸; monede bizantine și bulgărești; obiecte de artă bizantină și rusă; sigilii antice; scarabeii egipteni; cilindri asiro-babiloneni; bule de plumb sigilare bizantine; inele sigilare de aur și de argint; ceasornice de buzunar vechi de aur și de argint etc. Fără îndoială, colecția numismatică a lui Constantin Orghidan „este una dintre cele mai bogate și mai variate între toate colecțiile particulare de noi și din țările vecine”³⁹, după cum se exprima renumitul numismat Constantin Moisil, el însuși cumpărând și donând numeroase piese.

Pe lângă monede, Cabinetului numismatic i-au fost dăruite și medalii. Datorită pasionatului

colecționar Ștefan Capșa, membru al renumitei familii Capșa, Academia posedă o colecție aproape completă de medalii românești și străine privitoare la români, formată din 1537 piese⁴⁰. În 1905, Spiru Haret dăruia câteva exemplare din medaliile bătute de Societatea numismatică cu ocazia comemorării a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare; Seminarul Veniamin din Iași – două exemplare din medalia de argint bătută cu ocazia aniversării unui veac de la fondarea așezământului. Medalii au mai dăruit: sculptorul medalist Emil Wilhelm Becker din București – 59 de medalii și plachete modelate de el între 1933–1940, împreună cu mai multe machete de bronz; genealogistul Emanoil Hagi-Moscu – 12 medalii de bronz din timpul regelui Franței Ludovic al XIV-lea ș.a.

În urma hotărârii luate, începând cu 1941, Monetăria Națională a trimis regulat Bibliotecii Academiei, în mod gratuit, toate medaliile ieșite de sub teascurile ei, „ca semn al aprecierii colecțiilor medalistice și a rolului Cabinetului numismatic în acest domeniu”, după cum afirma, cu legitimitate mândrie, Constantin Moisiu⁴¹.

Sporirea permanentă a colecțiilor, datorată în principal donațiilor numeroase făcute de-a lungul anilor, impunea ridicarea unei clădiri speciale adăpostirii și studierii lor. La 5 iunie 1937 s-a inaugurat noul local al Bibliotecii, construit și dotat, în parte, în urma unor donații făcute de Ministerul Instrucțiunii Publice, datorită eforturilor dr. Constantin C. Angelescu, membru de onoare și donator al Academiei Române, de Ministerul Finanțelor, prin grija lui Mircea Cancicov și de Banca Națională – instituția care, de-a lungul anilor, sprijinise în mai multe rânduri Academia Română și-i dăruise, pe lângă importante sume de bani pentru unele nevoi imediate, și o colecție valoroasă de tablouri.

Numeroși binefăcători ai Academiei Române au susținut financiar încurajarea cercetărilor științifice, tipărirea unor publicații.

Astfel, în vederea întocmirii unui *Etymologicum Magnum Romaniae*, conținând „toate cuvintele vechi, cari altmintrelea vor fi pierdute pentru generațiunile viitoare”, Regele Carol I oferea Academiei Române, în fiecare an, „modesta sumă de șase mii lei”, convins fiind că, prin realizarea acestui dicționar, „Academia își va ridica astfel sieși un monument nepieritor”⁴². Constanta preocupare a Regelui Carol I pentru activitatea Academiei răzbate și din prevederile

testamentului său, conform căruia înaltul for urma să primească „șase mii lei capital pentru publicațiuni”, între care la loc de frunte se situa dicționarul limbii române. Chiar dacă nu a reușit să vadă terminat dicționarul-tezaur, inițiativa și donația sa au avut menirea de a da impuls realizării uneia dintre lucrările fundamentale ale Academiei Române.

Pilda Regelui Carol I a fost urmată și de Regele Ferdinand, care, la 14 iunie 1926, când supremul for își sărbătorea 60 de ani de existență, anunța alocarea, prin intermediul fundației ce intenționa să o înființeze, suma de un milion de lei „ca ajutor pentru biblioteca și publicațiunile Academiei Române”⁴³.

O importantă donație în bani (200 milioane lei) a fost făcută de Regele Carol al II-lea în 1937, considerată cu atât mai binevenită cu cât era oferită după exproprierea unei părți din bunurile agricole ale Academiei.

Peste ani, în 1943, prestigioasa Casă editorială „Cartea Românească”, „cu gândul de a contribui la eforturile Academiei Române pentru promovarea cercetărilor asupra limbei și culturii românești”, hotăra instituirea unui premiu pentru cea mai bună gramatică română, donație primită cu recunoștință de Academia Română, și folosită, în principal, pentru realizarea dicționarului-tezaur al limbii române.

O parte a donațiilor făcute Academiei Române erau destinate premierii celor mai de seamă lucrări în diverse domenii: literatură (Constantin N. Hamangiu, Constantin Năsturel-Herescu), istorie și arheologie (Alina Știrbei, Vasile Pârvan, Regele Carol al II-lea), drept (Nicolae Titulescu), medicină (Emanoil Riegler, Calistrat Grozovici, Ion Oroveanu), fizică și chimie (Horia Hulubei, Alexandru Steopoe, Gheorghe Alesandrescu), artă și arhitectură (Jean Lecomte de Noüy, Ioan Dalles, Petre Antonescu), geografie și etnografie (Mihail Vâlsan), studii economice (Dumitru Hagi Vasile), folclor (Constantin Rădulescu-Codin) etc. Pornind de la convingerea că „prețuirea a ceea ce este mai bun în orice domeniu este fără îndoială un mijloc, chiar o datorie pentru a asigura progresul”, Academia Română, datorită generozității donatorilor, a apreciat și a încurajat diferite forme de cultură.

Pe lângă premiile acordate lucrărilor valoroase din diferitele domenii ale literelor, științelor și artelor, în 1929 s-a înființat și un premiu

„de virtute”, asemenea celor similare din alte țări. În amintirea lui Nicolae Mavrogheni, fostul domn al Țării Românești dintre 1786 și 1790, Alexandru Spiridon Mavrogheni lăsa Academiei Române, la 28 septembrie 1929, sarcina de a acorda, o dată la doi ani, un „Premiu de virtute” de 150 lire sterline unui locuitor din București sau, în mod extraordinar, o dată la șase ani, unui așezământ de binefacere din Capitală. Banii proveneau dintr-un fond depus la Banca Națională a Greciei⁴⁴. Pentru prima dată Premiul de virtute „Alexandru Mavrogheni” a fost acordat în 1933 modestei funcționare Artemisa Nicolau care, din salariul ei, îi creștea pe cei șapte copii rămași de la sora sa decedată. Ei i-a urmat o instituție de binefacere: Leagănul „Sf. Ecaterina” din București, înființat încă din 1897 pentru creșterea copiilor orfani și a celor găsiți. Grație generoasei donații făcute de Alexandru Spiridon Mavrogheni, Academia Română era „mulțumită că poate, în public și solemn, să-și exprime recunoașterea ei și să arate sentimentele de caldă prețuire unor astfel de oameni”⁴⁵.

Un alt obiectiv însemnat al donațiilor și legatelor făcute Academiei l-a constituit ajutorarea tinerilor la învățătură sub formă de burse sau de cărți, îmbrăcăminte, rechizite. Au luat astfel ființă numeroase fonduri făcute, în multe cazuri, în amintirea unor persoane dragi din familie – soți, copii, frați –, care aveau în general clauze strâns legate de obiectivele urmărite de Academia Română: Fondul „Ioan Scorțeanu” (donația Mariei Schiopescu), Fondul „Ionel C. Istrati” (donația dr. Constantin I. Istrati), Fondul „Frații Toma și Ioan Socolescu arhitecți” (donația lui Ioan N. Socolescu), Fondul „Grigore C. Angelescu” (donația dr. Constantin C. Angelescu), Fondul „Elena și George Vlasto” (donația Mariei Antachi) etc.

În cea mai mare parte, bursele erau date tinerilor (elevi sau studenți) săraci, dar silitori, pentru a-și continua pregătirea la liceu și la universități din țară și din străinătate. Astfel de burse a acordat filantropul ieșean Vasile Adamachi, datorită căruia numeroși viitori membri ai Academiei Române, între care Petru Bogdan, Ioan Borcea, Constantin Climescu, Neculai Costăchescu, Traian Lalescu, Dimitrie Pompeiu, Grigore T. Popa, Constantin Popovici, Vasile Rășcanu, Ion Simionescu, Haralambie Vasiliu, și-au putut desăvârși studiile în centre de

prestigiu din Europa și din S.U.A. La dezvelirea monumentului funerar din Cimitirul „Eternitatea” din Iași, ridicat după planul arhitectului Domenico Rupolo din Veneția sub supravegherea arhitectului Filip D. Xenopol, fratele istoricului A. D. Xenopol, Dimitrie A. Sturdza, secretarul general al Academiei Române, ținea să precizeze: „Cu începere din anul acesta până în al șaselea an și de acolo înainte în perpetuitate vor fi creșcuți în socoteala fondului Vasile Adamachi și în învățământul superior al științelor 40 de tineri studenți ai Facultății de Științe și de Medicină ai Universității din Iași, licențiați ai Facultății de Științe ai aceleiași universități, bacalaureați care vor urma studiile în Școala de Poduri și Șosele din București... Aceasta este fapta cea mare, bine cugetată, bine cumpănită a lui Vasile Adamachi, a căria punere în lucrare ilustrul donator și bunul patriot a încredințat-o Academiei Române, ca institut nepieritor prin însăși munca lui continuă pe tărâm cultural”⁴⁶. În 1910, din inițiativa „Asociațiunii foștilor bursieri «Vasile Adamachi»”, în frunte cu Ion Simionescu, s-a hotărât editarea „Revistei științifice «Adamachi»”, care, până în 1940, a publicat în principal contribuții ale foștilor bursieri. O parte din sume au fost destinate instituirii a două premii anuale, care urmau să se acorde scrierilor tipărite și lucrărilor întocmite pe subiecte fixate de Academia Română. În sesiunea generală 1896 s-a acordat cel dintâi premiu „Adamachi” lui Eugen Brote pentru lucrarea *Cestiunea română în Transilvania și Ungaria*. De-a lungul anilor, au mai primit premii „Adamachi” Zaharia Boiu, Alexandru Vlahuță, Ștefan Octavian Iosif, Jean Bart, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Demostene Botez, Andrei Bârseanu, Gheorghe Ghibănescu ș.a.

Gestul de mare generozitate al lui Vasile Adamachi a fost continuat în anii următori de Jacques M. Elias, Leon Arié, Maria Antachi, Constantin Mironescu, Olga A. Stolojjanu, Apostol P. Papadopul ș.a.

Beneficiarii bursei instituite prin intermediul Academiei Române și-au dovedit recunoștința față de instituția care le-a înlesnit trimiterea la studii și față de cei fără ajutorul cărora nu ar fi putut să-și desăvârșescă pregătirea, ei împărtășind și altora – de la catedră sau prin cărțile și studiile publicate – ceea ce învățaseră. Unii dintre ei au contribuit, la rândul lor, direct, cu bani, la pregătirea altor tineri.

Așa, de pildă, inginerul Ioan P. Trofin, fost bursier „Adamachi”, returna suma echivalentă a bursei, pentru ca „din binele primit să iasă alt bine”⁴⁷. Demn de menționat este gestul altor beneficiari, care au returnat banii primiți ca premiu pentru propriile lucrări, sume destinate fie pentru alte premii, fie pentru diverse nevoi ale Academiei. Astfel, profesorul din Iași Nicolae T. Buzea lăsa cei 350 000 lei primiți ca premiu pentru lucrarea sa *Executarea hotărârilor penale după legiuirea penală Carol II* pentru a fi transformați într-un fond din care să se premieze cea mai bună lucrare din domeniul criminologiei; profesorul Ion Grințescu de la Universitatea din Cluj oferea o parte a sumei Premiului Statului „Gheorghe Lazăr”, cu care fusese distinsă lucrarea sa *Curs de botanică generală*, pentru acoperirea unei părți a cheltuielilor de tipărire a „Buletinului Secțiunii Științifice” al Academiei Române⁴⁸.

Au fost și donatori, precum Ioan Fătu, Maria Carp, Maria Schiopescu, care au dorit să ajute direct, cu cărți, rechizite și îmbrăcăminte, școlarii nevoiași din întreaga țară, ajutoare distribuite, de regulă, înaintea începerii anului școlar. Erau, toate, gesturi de mare omenie și de mare noblete transmise drept modele urmașilor.

Academiei Române i-au mai fost dăruite imobile și terenuri, unele fiind destinate înființării de unități de învățământ.

Seria a fost deschisă de marele proprietar din ținutul Vasluiului Ioan Costache Agarici, pe moșia căruia de la Moara Grecilor, „de aproape 1600 de fălci”⁴⁹ urma să se înființeze o școală „după sistemul școalelor profesionale cu internat”, unde să se predea „și din meșteșuguri acele de primă necesitate pentru agricultură”. Pe lângă întreținerea completă a școlii, Academia trebuia să acorde, din veniturile moșiei, premii anuale. Remarcabilele progrese – medaliile de aur obținute în 1907 la expoziția de la București și în 1923 la cea de la Iași – au determinat pe membrii Academiei Române să hotărască, pe baza legii învățământului agricol din 1929, trecerea școlii „Agarici” de la categoria de școală inferioară la cea de „școală practică de agricultură”, scopul ei fiind „de a da instrucție practică agricolă timp de doi ani fiilor de plugari”⁵⁰.

Exemplul a fost urmat de proprietarul Tache Petre Anastassiou. Pe moșiile de la Călmățui și Țigănești din fostul județ Tecuci s-au înființat o

școală primară, la Călmățui, „astfel că elevii cari vor termina cursurile să poată, în baza certificatelor ce li se vor elibera de direcțiune, să fie primiți în orice școală din țară”, și o alta la Țigănești, „de meserii și agricultură sau de comerț”. Supravegheate permanent de Academie, bucurându-se de o bună administrare, de cadre didactice competente, timp de 40 de ani fiii de săteni din comunele respective și chiar din întreaga regiune au putut să capete în aceste școli instrucția și pregătirea necesare. Sporirea permanentă a numărului de elevi, distincțiile obținute la expozițiile naționale, aprecierile unor personalități care au vizitat școlile, atelierile și fermele lor, vorbesc de la sine despre nivelul atins de aceste școli, menținut până la război.

Tot datorită unei donații importante – cea a lui *Ioan Otteteleşanu*, fost ministru de Finanțe la 1866 în guvernul condus de Nicolae Kretzulescu, și a soției sale Elena, urmată de cea a lui Ioan Kalinderu, executorul lor testamentar – avea să-și desfășoare activitatea, sub egida Academiei Române, Institutul de fete de la Măgurele, înființat cu scopul de a da tinerelor „o creștere și educație de bune mume de familie, fără pretenție sau lux”⁵¹, după cum menționa însuși Ioan Otteteleşanu în „diata” sa. La 19 aprilie 1893, după ce Ioan Kalinderu dona Academiei Române averea rămasă de la soții Otteteleşanu – moșiile Fundu Chiselet din județul Ilfov, Otetelișu din jud. Vâlcea, Măgurele, cu castelul, parcul și toate dependențele –, Institutul de fete, de care s-a îngrijit îndeaproape, a devenit o instituție unică în țară. Bucurându-se mulți ani de conducerea înțeleaptă a scriitorului Ioan Slavici, membru corespondent al Academiei Române, autorul de altfel și al proiectului de organizare al noului așezământ, secondat de cadre didactice bine pregătite și devotate, Institutul de la Măgurele a dat rezultate dintre cele mai frumoase.

În 1948, odată cu transformarea Academiei Române în instituție de stat, școlile Academiei au fost nevoite să-și închidă porțile. Rămânea amintirea unor donații pornite din cele mai alese sentimente care, prin grija Academiei Române, au contribuit la cultivarea, în sufletul a serii întregi de elevi, a dragostei, cinstei și al respectului pentru muncă.

Unele donații și legate au avut ca obiective înființarea de așezăminte culturale. După stingerea din viață a ultimului său fiu, Ioan, la 16 mai 1918, Elena I. Dalles dăruia Academiei Române casele

sale din București cu condiția ca în locul lor să fie ridicată „o clădire frumoasă și încăpătoare”, cu „sălile necesare pentru expozițiuni artistice de tot felul: de pictură, sculptură, arhitectură, de țesături și cusături naționale etc., apoi pentru examene și audiții muzicale și declamație, în fine pentru cursurile sau conferințele Asociațiunii Universității populare din București, cum și altor instituții ce s-ar înființa cu menirea de a forma caracterele cetățenilor români pentru cultivarea și educarea lor sufletească”⁵². Așa lua ființă, în centrul Capitalei, Fundația „Ioan I. Dalles”. Clădirea, construită de inginerul Emil Prager după planurile arhitectului Horia Teodoru, a fost inaugurată oficial la 28 mai 1932, ocazie cu care a avut loc vernisajul expoziției de tablouri, desene și schițe organizată de o comisie formată din dr. Ioan Cantacuzino, Anastasie Simu, Jean Al. Steriade, George Oprescu, Gheorghe Petrașcu, Ștefan Popescu și Gheorghe Țițeica. În Catalogul editat cu acest prilej, secretarul general al Academiei Române, matematicianul Gheorghe Țițeica, mare iubitor al artelor, ținea să precizeze bucuria instituției pe care o reprezenta de a fi reușit „să valideze dorința pioasă a testatoarei, înzestrând, prin această Fundație, capitala țării cu săli de cel mai mare folos pentru cultura generală și mai ales pentru cea artistică”⁵³.

Fundația „Ioan I. Dalles” a intrat astfel în circuitul curent. Anual aveau loc aici expoziții, concerte, conferințe, devenind astfel „unul din focarele de cultură intelectuală și artistică cele mai însemnate ale Capitalei”. De-a lungul anilor la Sala „Dalles” au expus singuri sau în grup, numeroși artiști, între care: Jean Al. Steriade, Rodica Maniu, Oscar Han, Francisc Șirato, Nicolae Tonitza, Ștefan Popescu, Dumitru și Aurelia Ghiață, Octav Băncilă, Milița Petrașcu, Iosif Iser, Lucian Grigorescu, Eustațiu Stoenescu, Ion Jalea, Nicolae Dărăscu, Henri Catargi. Sala de conferințe și de concerte a fost folosită de Patriarhia Română, Cercul Artelor, Societatea Scriitorilor Militari, Institutul Francez etc. La Fundația „Dalles” au susținut concerte: George Enescu, Mihail Jora, Ionel Perlea, Constantin Silvestri, Constantin Bobescu, Serafim Antropov, Alfred Alessandrescu, corul „Carmen”, Asociația corală bărbătească „Crai Nou” etc.⁵⁴ În anii următori, numărul manifestărilor găzduite de sălile Fundației au sporit. Numai în 1937/1938, de pildă, s-au ținut 129 conferințe, două congrese, 95 concerte, 28 expoziții de pictură, sculptură, de covoare și cărți⁵⁵. Din 1946 Fundația „Ioan I.

Dalles” a acordat și premii pentru artele plastice. După cum aprecia Gheorghe Țițeica, „Fundația a răspuns astfel pe deplin testatoarei, regretata doamnă Dalles. A mulțumit, pe cât s-a putut, dorințelor artiștilor de a li se da, în condiții ușoare, săli potrivite să pună în valoare operele lor. A corespuns și aspirațiilor publicului de a putea admira regulat expoziții de ale artiștilor de mână întâia și de a putea asculta conferințe și concerte. Prin urmare Academia Română, sub raportul cultural, a reușit să contribuie și pe această cale la cultura publicului bucureștean”⁵⁶.

O donație importantă a făcut Elisa I. Brătianu, a doua soție a lui Ionel I.C. Brătianu. La 13 iulie 1945, ca membră fondatoare, alături de cumnatul său Constantin I.C. Brătianu, alcătuita un proiect de Convențiune prin care așezământul din strada Amzei era trecut în patrimoniul Academiei Române „în plină proprietate și posesie”, „cu toate bunurile, drepturile și obligațiunile de orice natură, cu orice titlu și de oriunde ar deriva”, toate formând un fond sub numele de „Academia Română – Biblioteca «I.I.C. Brătianu»”. Veniturile fondului urmau să fie folosite organizării și întreținerii unei biblioteci publice de istorie, publicarea actelor și documentelor privitoare la istoria românilor, precum și a lucrărilor științifice și de popularizare a cunoștințelor istorice, sociale și economice, „a celor care ar avea de scop să întărească simțământul național românesc”⁵⁷. Referindu-se la valoarea acestei donații, secretarul general al Academiei, Alexandru Lapedatu, afirma la 15 mai 1946: „Între daniile primite se cuvine a fi menționată în particular Biblioteca Așezământului «Ion I. C. Brătianu», fără îndoială cea mai prețioasă, în felul său, donațiune pe care a primit-o până acum Academia noastră. Căci nu e vorba numai de un foarte bogat și select fond de publicații – peste 40 000 volume – privitoare, în cea mai mare parte, la pământul și trecutul românesc sau în legătură cu aceasta, ci, în același timp, și de localul propriu, parte construit, parte amenajat pentru o bibliotecă modernă – cu depozite speciale pentru cărți, cu admirabile săli de lectură și de conferințe, cu biroul în care a lucrat Ion I.C. Brătianu, cu locuința pentru director și cu alte compartimente, local înzestrat, ca mobilier, cu tot ceea ce reclamă, azi, o instituție publică de acest fel, la dispoziția cercetătorilor și specialiștilor”⁵⁸.

La 7 iunie 1946, Elisa I. Brătianu trimitea președintelui Andrei Rădulescu o scrisoare prin

care dăruia Academiei Române restul averii sale compusă din patru imobile din str. Biserica Amzei nr. 5 și 7, pentru a forma astfel „un singur patrimoniu cu acela fost al Așezământului «Ion I.C. Brătianu», sub numele «Academia Română – Biblioteca Ion I.C. Brătianu»”. În ianuarie 1948, în urma rechiziționării Palatului Știrbei din Calea Victoriei pentru Uniunea Femeilor Antifasciste Române, se solicita Ministerului de Interne aprobarea adăpostirii, la Biblioteca „Ion I.C. Brătianu” a bibliotecii fostului domnitor al Țării Românești, Barbu Dimitrie Știrbei, formată din „colecții istorice și documentare de cel mai mare interes pentru trecutul nostru”⁵⁹. În martie același an, încăperile Bibliotecii „Ion I.C. Brătianu”, pregătite pentru a fi deschise publicului, au fost sigilate și puse sub „pază polițienească”⁶⁰. În ședința din 20 mai 1948, Andrei Rădulescu informa, cu profundă mâhnire, despre ridicarea din Biblioteca „Ion I.C. Brătianu” a unor cărți „ce sunt, precum se știe, în cea mai mare parte de mare valoare”⁶¹. De altfel, la 5 mai 1948, prin decretul nr. 21, lua ființă „Așezământul cultural «Nicolae Bălcescu»”. În aceste condiții, Elisa Brătianu și cumnatul ei solicitau Comisiei superioare a persoanelor juridice din Ministerul Justiției radierea „fostei asociațiuni culturale Așezământul «Ion I. C. Brătianu»”⁶². Cu aceasta se încheia o pagină a unei donații dintre cele mai importante.

Între daniile făcute Academiei Române se detașează și cea a criticului și istoricului literar Ilie E. Torouțiu, care, în 1944, a dăruit supremului for de cultură Tipografia „Bucovina” cu sediul în București, strada Grigore Alexandrescu, „cu tot inventarul tehnic aflător în imobil”⁶³. După ce ani la rând de sub teascurile ei au ieșit numeroase lucrări ale Academiei Române, între care și câteva fascicule din dicționarul-tezaur al limbii române, Tipografia „Bucovina” devenea proprietatea înaltului for de cultură, aici urmând să apară în continuare noua serie a revistei „Convorbiri literare”, dar și volume din colecția *Studii și documente literare*, inaugurată de donator, care, în cele 13 volume pe care le-a coordonat, a publicat corespondența junimiștilor și sămănătoriștilor însoțite de note, comentarii și indici. Acestei donații, Ilie E. Torouțiu i-a mai adăugat, în 1947, suma de 10 milioane destinată sprijinirii volumelor din bibliografia periodicelor realizate de Biblioteca Academiei, 5 milioane lei „în vederea sporirii Premiului «Pârvan»”, precum și 4 milioane lei pentru înființarea a trei premii,

pusă la dispoziția celor trei secții ale Academiei: Literară, Istorică și Științifică⁶⁴.

La 24 octombrie 1947, rezultat al unei însemnate donații, în București se inaugura, sub egida Academiei Române, Muzeul de Artă Veche Apuseană, dăruit de inginerul Dumitru Furnică-Minovici. Ridicată în partea de Nord a Capitalei, lângă Muzeul de Artă Populară „Dr. Nicolae Minovici”, clădirea, începută în 1939 și terminată în 1941, a fost proiectată în stilul gotic englez al epocii Tudor de către arhitectul Enzo Canella, după sugestiile proprietarului, fiind destinată a adăposti o bogată colecție de obiecte de artă: mobilier, tapiserii, covoare, goblenuri, vitralii, gravuri din secolele XV–XVII, picturi din școlile flamandă și italiană, arme vechi, obiecte de ceramică de Meissen și Delft, cărți rare etc.⁶⁵. Prin această donație de excepție, completată în anii următori de ing. Dumitru Furnică-Minovici și de soția sa Ligia cu alte opere de artă, Academia se îmbogățește cu o colecție unică în România pe care a știut, în pofida tuturor vicisitudinilor, să o administreze conform dorinței generosului donator. Frumusețea arhitectonică a clădirii, dar mai cu seamă varietatea și calitatea artistică deosebită a întregii colecții fac și astăzi din Muzeul de Artă Veche Apuseană „Ing. Dumitru Furnică-Minovici” un reper important pe harta muzeistică din București.

În peisajul Capitalei, la 1 martie 1939, apărea un nou așezământ, de data aceasta spitalicesc, ridicat de Academia Română datorită legatului lui Jacques M. Elias. Prin testamentul din 2 decembrie 1914, caracterizat drept „model de erudiție juridică și de atitudine patriotică”⁶⁶, bancherul bucureștean lăsa Academiei Române întreaga sa avere mobilă și imobilă, „fără nici o rezervă, oriunde se va afla această avere, în țară și în străinătate”. Academia urma să înființeze „o fundație de cultură națională și de asistență publică numită Fundația «Familiei Menahem H. Elias»”, care, conform testamentului, avea ca scop întemeierea, întreținerea, dezvoltarea sau ajutarea instituțiilor de cultură, dar și de opere de asistență publică și de binefacere, precum burse pentru copiii săraci, cantine școlare etc.⁶⁷.

Principala obligație a Fundației era construirea și întreținerea în București a unui spital cu cel puțin o sută de paturi, în care urmau să fie primiți „bolnavi de ambele sexe, israeliți și de orice altă credință” și unde „se vor da consultații și medicamente gratuite”⁶⁸. Prin grija Academiei Române s-a reușit ridicarea unui spital modern, alături de

care s-au construit laboratoare și un sanatoriu, astfel că, după cum spunea la inaugurare Grigore Antipa, „marile autorități medicale care l-au vizitat au putut spune despre el că «nu are pereche în Europa»”. Cu aceeași ocazie, el își îndrepta gândul, „cu evlavie și recunoștință”, spre marele filantrop Jacques M. Elias, „care a muncit o viață întreagă și a adunat ca o albină, ban cu ban, o mare avere, neîntrebuințând pentru sine decât strictul necesar al unui trai foarte modest, pentru a putea destina apoi întregul fruct al muncii înzestrării Capitalei țării cu o măreață operă de cultură și binefacere. Este o faptă de cel mai înalt patriotism și umanitarism, pentru care țara noastră să-i fie recunoscătoare, iar numele său să fie pururea pomenit”⁶⁹.

De-a lungul anilor, activitatea spitalului s-a desfășurat sub stricta îndrumare a Fundației. Dacă începutul a fost mai mult decât promițător – chiar din primul an 25% din internările în spital au fost gratuite, s-au încheiat cu diferite instituții contracte pentru acordarea asistenței medicale cu reduceri substanțiale, s-au introdus metode moderne de anestezie, s-a desfășurat o intensă activitate de cercetare etc.⁷⁰ –, în anii următori spitalul a trecut și prin momente dificile: la sfârșitul lunii noiembrie 1940 Marele Stat Major a rechiziționat un etaj al spitalului, pentru ca în iunie anul viitor acesta să fie pus în întregime la dispoziția Misiunii Militare Aeronautice Germane, iar din 1944 armatei sovietice de ocupație, până în 15 ianuarie 1948, când a intrat, fără acordul Fundației, în rețeaua sanitară a Ministerului Sănătății⁷¹, situație ce a durat până în 1960, când Academia Română și-a intrat în drepturile ei.

Testamentul lui Jacques M. Elias prevedea și construirea și întreținerea în București a unui gimnaziu și a unei școli profesionale pentru „elevii israeliți și de orice altă credință”, precum și acordarea de burse „de interes practic și științific”⁷².

O preocupare constantă a conducerii Fundației a fost și aceea de a ajuta instituțiile de cultură și de asistență publică. De-a lungul anilor au beneficiat de ajutorul Fundației: Societatea pentru profilaxia tuberculozei, Societatea de Cruce Roșie pentru populația refugiată din Basarabia, Societatea pentru combaterea tuberculozei la copii, Societatea „Principele Mircea”, Așezămintele brâncovenești, Societatea surdo-muților, Căminul de ucenici „Prof. G. Trancu” din Iași, Societatea studenților în medicină, ateneele populare etc.⁷³

Academia și Fundația și-au concentrat toate energiile pentru a aplica cât mai bine dorințele generosului testator, arătându-și profunda recunoștință față de încrederea ce i-o arătase Jacques M. Elias, gest care „obligă această instituție de cultură românească să păstreze cea mai vie amintire numelui său și să-l prenumere între marii sprijinitori ai programului cultural al țării”⁷⁴.

Academiei i-au fost donate și imobile, unele dintre ele cu destinații precise: avocatul Gică Ștefănescu, de pildă, dăruia casa sa din Câmpulung Muscel, „model de stil vechi românesc”, pentru înființarea unui muzeu regional⁷⁵; Zoe Caribol, în conformitate cu dorințele Elenei Văcărescu, sora sa, lăsa Academiei Române conacul, parcul și dependențele din moșia Văcărești, județul Dâmbovița, pentru „un loc de odihnă și un mediu de studii și de meditațiuni în mijlocul naturii frumoase și al atmosferei tradiționale românești a familiei Văcăreștilor”, astăzi, din păcate, o jalnică ruină.

În alte cazuri, imobilele urmau a fi vândute, venitul obținut fiind folosit pentru instituire de burse sau premii, așa cum rezultă din legatele lui Constantin Gh. Vernescu, Teodor Petrescu-Cioroabea, Petre și Maria Lucaciu, Constantin Mironescu ș.a.

Academia a acordat o atenție specială respectării întocmai a clauzelor înscrise în actele de donație sau în legate, cele mai multe venituri obținute din exploatarea moșiilor fiind destinate acordării de premii și burse. Așa de pildă, Maria Carp testa, în 1892, moșia Olteni-Teleorman, „în toată întinderea ei, cu toate îmbunătățirile, ecaretele, mori și tot ce se află pe dânsa”, cu îndatorirea ca înaltul for academic să înființeze un premiu trienal de 7000 lei, pentru cea mai bună lucrare în limba română, acordat alternativ pentru o scriere militară și pentru una civilă⁷⁶. La rândul său, profesorul Alexandru F. Robescu lăsa Academiei Române moșia Căputeasca din fostul județ Râmnicu Sărat, din al cărui venit urma să fie întreținuți în străinătate „doi tineri studioși în ramura ce Academia va găsi cu cale și mai mult în folosul țării”⁷⁷, iar dr. Corneliu Păcuraru-Bianu testa, în 1916, 148 hectare lângă gara Mircea Vodă, județul Constanța, pentru burse „numai pentru fiii de români distinși la învățătură și lipsiți de mijloace”, dar și pentru înființarea unui premiu pentru cărți didactice și publicații literare și filologice⁷⁸.

Destinații similare se regăsesc și în legatul generalului Henri Mathias Berthelot, devenit, la 13 mai 1917, cetățean de onoare al României pentru munca sa și al misiunii în fruntea căreia s-a aflat. La 22 octombrie 1922, Corpurile Legiuitoare au votat legea prin care i-au donat, „în deplină proprietate, în mod irevocabil și gratuit”, un lot de pământ cu casă în comuna Fărcădinul de Jos din județul Hunedoara. Alegerea de către statul român a locului dăruit nu a fost întâmplătoare. Acesta era situat în Transilvania de curând unită la patria-mamă, aproape de ruinele anticei Sarmizegetusa, în vatra de plămădire a poporului român, astfel că generalul „va avea prilejul și plăcerea să se simtă în mijlocul elementului celui mai curat românesc și să vadă încă o dată că idealul dezrobirii fraților din Ardeal, pentru care oastea română a luptat și pentru care el însuși și-a consacrat activitatea zilelor grele de război, era o realitate dureroasă atunci, fericită astăzi”⁷⁹. La 5 iunie 1926, ca o dovadă a recunoștinței față de marile servicii aduse României, Academia Română l-a ales printre membrii ei de onoare. În același an, la 1 decembrie, generalul Berthelot lăsa Academiei Române, după încetarea sa din viață, „toată partea din averea aflată în România, atât în bunuri mobiliare, cât și imobiliare”, desemnându-l drept executor testamentar pe generalul Radu R. Rosetti, membru titular al înaltului for. Venitul era destinat înființării de burse, lăsându-se la latitudinea Academiei specialitățile, durata și quantumul acestora⁸⁰. Ferma și conacul „Berthelot” intrau astfel sub directa administrare a Academiei Române care, până în 1948, s-a preocupat îndeaproape de întreținerea în bună stare. Odată cu pierderea, în 1948, a proprietății – ca de altfel a tuturor bunurilor ce-i fuseseră donate sau testate de-a lungul anilor – Academia Română a fost nevoită să renunțe la un adevărat simbol, care menținea vie, pe pământ românesc, amintirea generalului Berthelot.

La rândul său Nicolae Titulescu a lăsat supremului for, „în plină proprietate”, un teren și conacul ridicat în comuna Titulești, județul Olt, Academiei Române revenindu-i obligația instituirii unui premiu trienal pentru o lucrare de drept internațional și înființării unei biblioteci populare, ambele urmând să poarte numele marelui diplomat⁸¹.

Mai mici sau mai mari, donațiile și legatele – baza materială datorită căreia Academia Română a

putut să-și desfășoare activitatea – au fost primite și gestionate cu strictețe; atunci când actele nu prevedeau nicio destinație expresă, bunurile au fost folosite pentru nevoile ei culturale imediate; în cazul în care se menționau anumite clauze – instituire de premii, înființare de școli sau așezăminte, ajutoare pentru tinerii studiosi etc. – s-a urmărit aplicarea acestora, Academia dând un frumos exemplu de corectitudine și seriozitate, respectarea întocmai a prevederilor donațiilor și legatelor constituindu-se și într-un omagiu adus generoșilor binefăcători.

Gesturile lor au fost cinstate mereu în Academie: cu ocazia primirii actelor de donație, a acordării premiilor sau bursei în urma acestora, a deschiderii sau încheierii anului școlar, a prezenței, cu diferite ocazii, a donatorilor ori a membrilor familiilor lor la ședințele publice, consemnarea donațiilor în „Analele Academiei” etc.

De asemenea, rapoartele anuale prezentate de secretarul general cuprindeau capitole speciale consacrate donațiilor și legatelor – ocazie binevenită de reamintire a celor care, în cursul anului respectiv, făcuseră danii Academiei Române. Cu atât mai mult, ele nu puteau a nu fi menționate cu prilejul unor ședințe festive. Așa bunăoară, la împlinirea a 25 de ani de existență a supremului for de cultură al țării, într-un capitol special al raportului-bilanț al realizărilor obținute în intervalul 1866–1891, Dimitrie A. Sturdza se referea și la *Averea Academiei Române*. Cu prilejul aniversării a 75 de ani de existență a Academiei Române, Alexandru Lapedatu avea să-l completeze pe înaintașul său, cu menționarea, după cum era și firesc, și a altor donații. „Academia nu și-ar fi putut îndeplini misiunea și nici ar fi putut ajunge, cum vom vedea, la starea materială în care se găsește ea astăzi – sublinia, în 1941, secretarul general al Academiei –, dacă silințele ei n-ar fi fost secundate și sprijinite de atâția generoși donatori, animați de cele mai nobile sentimente pentru instituțiunea noastră și pentru cultura românească. Căci, prin lucrările ei, ca și prin modul cum a administrat legatele și donațiunile ce i s-au făcut și a îndeplinit dispozițiunile și dorințele testatorilor și binefăcătorilor ei, Academia Română și-a câștigat deosebită încredere în toate straturile societății românești. Această încredere s-a manifestat și se manifestează prin legatele și donațiunile ce i-au venit și-i vin neconținut”⁸².

Din dorința de a-i omagia pe donatorii și testatorii Academiei Române, dr. Constantin I. Istrati propunea, în 1914, înființarea unei „Cărți de aur”, „monument de pietate ridicat în memoria aceluia cari, prin donațiunile lor, au întărit Academia Română, această înaltă și primă instituțiune cu caracter general românesc și care are menirea să fie farul culturii noastre naționale”⁸³.

Ideea a reluat-o în 1916. În deschiderea sesiunii generale în care s-a marcat împlinirea unei jumătăți de veac de la semnarea decretului de înființare a Societății Academice Române, dr. Constantin I. Istrati ținea să aducă un omagiu generoșilor donatori, „cari au lăsat Academiei, fiindcă știau că este a neamului, prețul oboselei și muncii adesea a unei vieți întregi. Recunoștința noastră – spunea președintele Academiei Române – e cu atât mai mare, cu cât mulți dintre ei aveau familie, numeroși nu aveau o cultură deosebită, ci numai un suflet ales și prielnic intereselor mari ale obștiei locale sau ale neamului... Acestor inimi generoase se cade iarăși să ridicăm un monument special, demn de ei și de Academie, o «carte de aur», în care, în mod deslușit și cuprinzător, să se arate viața lor, daniile lăstate și ceea ce s-a făcut cu ele”, convins fiind că „Procedând astfel, noi, cei de la Academie, cari din fericire nu avem nimic de ascuns sau de tănuit, vom face o operă omenească de cinste și de adevărată recunoștință și vom da chezășie pe viitor și altor oameni de inimă, cari vor voi să ne ajute”⁸⁴.

Amintirea donatorilor a fost mereu vie în cadrul Academiei. Ori de câte ori se ivea prilejul, erau pomeniți cu recunoștință și evlavie. În 1921 s-a luat hotărârea ca, în fiecare an, în timpul sesiunii generale, să se țină o ședință solemnă pentru pomenirea donatorilor. Seria a fost deschisă la 1 iunie 1922 de Ioan Bianu prin comunicarea *Pomenirea donatorilor Academiei Române*, în care sublinia, între altele: „Donațiunile acestea sunt toate aduse la această instituțiune ca la un templu al culturii naționale, întocmai precum în secolii trecuți se făceau donațiunile la mănăstiri și biserici, pe când credința, religiunea, biserica erau singurele așezăminte de înălțare a sufletească spre care năzuiau sufletele de elită”⁸⁵.

Începutul făcut de Ioan Bianu a continuat, iar propunerea dr. Constantin I. Istrati, de realizarea unei „cărți de aur” a donatorilor a devenit, în parte, realitate. În 1932 vedea lumina tiparului

volumul intitulat *Acte de fundațiune* – prezentarea cronologică a 83 de fonduri formate pe baza unor testamente și donații.

O altă formă prin care membrii Academiei Române și-au arătat recunoștința a constituit-o participarea la slujbele religioase de pomenire a donatorilor decedați, evenimente ce aveau loc, cel mai adesea, la bisericile din imediata apropiere a Academiei: Sf. Nicolae Tabacu și Amzei. La 27 mai 1933, de pildă, o asemenea slujbă a fost oficiată de patriarhul Miron Cristea, el însuși membru de onoare al supremului for. În paginile „Analelor” se găsesc consemnate astfel de momente de pioasă aducere-aminte, la care nu o dată lua parte întregul corp academic. În același timp, Academia a respectat cu sfințenie și clauzele înscrise în unele testamente privitoare la îngrijirea mormintelor donatorilor, cele mai multe aflate în Cimitirul „Bellu” din București. Erau gesturi de recunoștință față de cei care, înțelegând rostul înalt al Academiei Române, au contribuit, în diverse moduri, la dezvoltarea și la înflorirea ei.

Decretul Consiliului de Miniștri din 2 noiembrie 1948 a pus capăt cu brutalitate acestor lăudabile inițiative, bunurile Academiei Române trecând în proprietatea statului. De la o instituție definită în legea din 1879 de transformare a Societății Academice în Academie Română, ca „persoană morală și independentă în lucrările sale de orice natură”⁸⁶, instituția academică devenea din 1948 „instituție de stat”, veniturile „de orice natură” ale Academiei urmând a fi „înglobate în buget”⁸⁷. Articolul 68 al Statutului din 12 august 1948 preciza că Academia Republicii Populare Române putea primi doar donații care servesc direct membrii ei (documente, cărți, colecțiuni de valoare științifică, artistică etc.), bunurile mobile și imobile trecând în patrimoniul ministerelor de resort⁸⁸.

În pofida tuturor greutăților, totuși tradiția donațiilor făcute Academiei Române a continuat⁸⁹.

Iată doar câteva exemple. Îngrijorat de soarta colecției sale, istoricul de artă George Oprescu și-a manifestat în 1959 dorința de a o lăsa Academiei Române, al cărui membru devenise încă din 1938. La 31 octombrie 1962 dona Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei peste 1400 de desene și 6000 de gravuri, completate ulterior cu alte piese de grafică achiziționate între timp, restul impresionantei sale colecții de artă românească și

străină – picturi, sculpturi, covoare orientale și de cult – urmând să rămână și pe mai departe în casa sa, transformată într-un adevărat muzeu, deschis spre vizitare încă din timpul vieții donatorului. La rândul său, scriitorul Victor Eftimiu, și el membru al înaltului for, îi dona în 1961, locuința sa din București, situată lângă parcul Cișmigiu, împreună cu întreaga colecție de artă, alcătuită din picturi, porțelanuri fine, sculpturi, piese de mobilier, intrată efectiv în patrimoniul Academiei în 1973. La doi ani de la încetarea din viață a soțului ei, criticul, istoricul literar și scriitorul George Călinescu, Alice-Vera Călinescu dona Academiei casa din București împreună cu colecția de pictură, sculptură și grafică românească, icoane pe sticlă, mobilier occidental, îndeosebi francez, scoarțe oltenesti și covoare orientale, precum și întreaga bibliotecă compusă din aproape 4000 de volume. Importantă este și donația făcută în 1969 de sculptorița Maria Bâscă formată din circa 660 de piese (icoane pe sticlă și lemn, precum și obiecte de artă populară din lemn și ceramică).

După 1990, Academia Română a depus serioase eforturi pentru a-și recupera unele dintre proprietățile deținute înainte, de a le restaura pe cele retrocedate, de a le da destinații cât mai apropiate dorințelor donatorilor și specificului instituției academice. Exemplul cel mai bun în acest sens îl reprezintă „Conacul Berthelot”, refăcut în vechea lui splendoare și devenit astăzi sediul Centrului de Dezvoltare Durabilă „Țara Hațegului-Retezat”. În alte cazuri, Academia Română, reintrând în proprietatea unor imobile ce-i fuseseră donate cu decenii în urmă, le-a păstrat destinația, cu atât mai mult cu cât aceasta răspundea pe deplin preocupărilor sale: „Casa Gică Ștefănescu”, care adăpostește Muzeul de Etnografie și Artă Populară din Câmpulung, „Casa Nicolae Titulescu”, astăzi casă memorială, Casa-memorială „Vasile Alecsandri” din Mircești, județul Iași, conacul de la Urlați, unde, la 18 mai 2009, cu ocazia Zilei Internaționale a Muzeelor, în prezența conducerii Academiei, a avut loc vernisajul expoziției permanente a Muzeului „Conacul Bellu”, distins, numai peste un an, cu Premiul Comitetului Național Român al Consiliului Internațional al Muzeelor pentru modul cum a reușit să pună în valoare colecția rămasă de la Alexandru Șt. Bellu, donată de Alexandrina Bellu. La rândul lor, alte imobile, recent intrate în proprietatea Academiei Române – ca de pildă

„Conacul Maican” – urmează a fi reparate, spre a putea primi o destinație conformă cu necesitățile înaltului for, altele, precum casele-muzeu Oprescu și Călinescu, ca și casa de la Otopeni a soților Aurel și Maria Avramescu, păstrătoare a unei colecții impresionante de piese de mobilier din veacurile XVI–XIX, diverse obiecte de faianță, sticlă, zinc, icoane, tablouri și câteva busturi, așteaptă să intre cât mai curând în circuitul muzeistic.

La rândul ei, Biblioteca Academiei Române s-a îmbogățit an de an cu manuscrise, cărți, scrisori, fotografii, stampe etc. donate de aproape toți membrii înaltului for, de instituții și oameni de cultură din țară, dar și din străinătate.

Între donațiile făcute Academiei Române în ultimii ani se detașează, fără îndoială, cea a academicianului Dan Berindei, care a oferit conacul, moșia și pădurea de la Dobrotești, județul Teleorman, dar și cea a omului de afaceri George Brăiloiu, care a cumpărat manuscrisele din tinerețe ale lui Emil Cioran, pe care le-a dăruit apoi Bibliotecii Academiei Române.

În vederea recuperării și primirii de noi donații, ca și a unei mai bune gestionări a lor, în 2005 a luat ființă Fundația „Patrimoniu”, a cărei activitate este pe cât de onorantă, pe atât de anevoioasă. Acțiunea recuperatorie a donațiilor făcute de-a lungul anilor se dorește, fără îndoială, a fi nu numai o obligație, cât mai ales un gest de pietate față de toți cei care și-au îndreptat cu încredere privirea spre supremul for de cultură, susținându-i activitatea. În încheierea acestui discurs de recepție, care, din limita timpului avut la dispoziție nu a putut prezenta pe toți binefăcătorii și toate daniile făcute Academiei Române, de-a lungul anilor, revin la momentul 1941, când Alexandru Lapedatu rostea aceste cuvinte, atât de actuale și astăzi: „Vremurile sunt prea tulburi și perspectivele prea întunecate ca să putem face profeții de viitor, mai cu seamă un viitor apropiat. Un lucru este și rămâne cert pentru noi. Misiunea istorică a neamului românesc în aceste părți de lume se va împlini în pofida tuturor încercărilor și puterilor de a o abate de la cursul ei. Asemenea misiunea Academiei Române în viața acestui neam. Nu ne rămâne deci decât să ne facem și mai departe datorii”⁹⁰.

Și una dintre datoriile supremului for academic a fost și va rămâne mereu cinstirea după cuviință a binefăcătorilor lui, cărora le aducem acum un pios omagiu.

Note

- 1 Vezi *Discursuri de recepție*, vol. I–XI, Editura Academiei Române, București, 2005–2022.
- 2 *Academia Română. LXXV de la înființarea Academiei Române 1866–1941. Cuvântări rostite în ședința festivă din 29 mai 1941*, București, 1941, p. 41.
- 3 Vezi pe larg Dorina N. Rusu, *Donatori și donații 1860–1948*, vol. I, seria „Tezaurul Academiei Române” (coordonatori acad. Ionel Haiduc, acad. Păun Ion Otiman), Editura Academiei Române, București, 2012
- 4 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom XI, 1888–1889, p. 19.
- 5 *Ibidem*, tom. XLI, 1920–1921, p. 87.
- 6 *Ibidem*, p. 79.
- 7 *Ibidem*, tom. XXXIX, 1916–1918, p. 229.
- 8 *Actele și solemnitatea oficială și neoficială a inaugurării Societății Literare Române* culese de V. A. Urechia, București, 1867, p. 43.
- 9 „Analele Societății Academice Române”, tom. III, sesiunea anului 1870, p. 161.
- 10 *Ibidem*.
- 11 *Actele și solemnitatea oficială și neoficială a inaugurării Societății Literare Române*, p. 29.
- 12 „Analele Societății Academice Române”, tom. III, sesiunea anului 1870, p. 163.
- 13 Ioan Lupu, *Episcopul Dionisie Romano, primul donator al Bibliotecii Academiei Române*, în „Biserica Ortodoxă Română”, LXXXII, nr. 11–12, 1964, p. 1122; Tudorel Urian, *Episcopul Dionisie Romano, cărturar și patriot*, în *Istoria Bibliotecii Academiei Române. 1867–1885*, Editura Vremea, București, 2022, p. 26–45.
- 14 „Analele Societății Academice Române”, tom. 1–4, sesiunea anilor 1867, 1868, 1869, p. 33.
- 15 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, seria II, tom. VI, 1884–1885, p. 62.
- 16 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 69.
- 17 *Ibidem*, p. 57–58.
- 18 *Discursuri de recepție*, III (1894–1906), Editura Academiei Române, București, 2005, p. 429.
- 19 *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, 1867–1967, Cartea centenarului*, București, 1968, p. 126, 127, 128, 195.
- 20 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, seria II, tom. XII, 1889–1890, p. 33.
- 21 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 67–68.
- 22 *Ibidem*, p. 61, 65.
- 23 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. XLI, 1920–1921, p. 79.
- 24 *Ibidem*, tom. XXXVI, 1914–1915, p. 41.
- 25 Ioan Bianu, *Răspuns la discursul de recepție rostit de Simion Mehedinți*, în *Discursuri de recepție*. V (1919–1936), Editura Academiei Române, București, 2005, p. 55.
- 26 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. XXIV, 1901–1902, p. 26, 137.
- 27 *Ibidem*, p. 26.
- 28 *Jubileul de 25 de ani de arhipăstorire a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Exarh Plaiurilor D.D. Iosif al II-lea Naniescu*, Iași, 1901, p. 39.
- 29 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 215–216.
- 30 *Discursuri de recepție*, vol. III (1894–1906), Editura Academiei Române, București, 2005, p. 13.
- 31 *Testamentul P.S. Melchisedec, episcop de Roman, răposat în 16 mai 1892*, București, 1892.
- 32 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, seria II, tom. XV, 1892–1893, p. 17–18.
- 33 *Ibidem*, tom. XXIII, 1900–1901, p. 110.
- 34 *Ibidem*, tom. XXIV, 1901–1902, p. 95–96.
- 35 *Ibidem*, tom. LXII, 1941–1942, p. 114.
- 36 *Academia Română. Ședința solemnă pentru sărbătorirea domnilor M. C. Sutz și I. C. Negruzzi la ajungerea vârstei de 90 de ani*, București, 1932.
- 37 Vezi Emanuel Petac, Ștefan Vasiliță, *Colecția ing. C. Orghidan. Monedele de aur grecești și romane*, vol. III, partea I, seria „Tezaurul Academiei Române” coordonatori acad. Ionel Haiduc, acad. Păun Ion Otiman), București, 2012.
- 38 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 725.
- 39 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LXVI, 1946–1947, p. 329.
- 40 Constantin Moisil, *Colecția medalistică Ștefan Capșa*, în „Comunicări de numismatică și arheologie”, 103–104, 1935, p. 139.
- 41 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LXII, 1941–1942, p. 114.
- 42 *Ibidem*, tom. V, 1882–1883, p. 69.
- 43 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 445.
- 44 *Ibidem*, p. 475.
- 45 *Ibidem*, p. 477.
- 46 *Fundațiunea Vasile Adamachi. Acte privitoare la familia donatorului și la regularea donațiunei 1793–1894*, București, 1894, p. 67.
- 47 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 711.
- 48 *Ibidem*, p. 9.
- 49 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. XVIII. 1895–1896, p. 57.
- 50 *Ibidem*, tom. LIX, 1938–1939, p. 171–172.
- 51 *Academia Română. Institutul Ioan Oteteleșanu. Acte relative la fundațiune și organizare. 1876–1894*, București, 1894, p. 3.
- 52 Nicolae Peneș, Brîndușa Negulescu, *Fundația Dalles (file de monografie)*, București, 1996, p. 131.
- 53 *Academia Română, Catalogul expoziției la inaugurarea Fundației Ioan I. Dalles. 29 mai 1932*.
- 54 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LIII, 1932–1933, p. 68.
- 55 *Ibidem*, tom. LV, 1934–1935, p. 109.

- 56 *Ibidem*, tom. LIV, 1933–1934, p. 108.
- 57 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 807.
- 58 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LXV, 1945–1946, p. 165.
- 59 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 809.
- 60 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LXVII, 1947–1948, p. 201.
- 61 *Ibidem*, p. 280.
- 62 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 9.
- 63 *Ibidem*, p. 777.
- 64 *Ibidem*, p. 776.
- 65 Vezi Idem, *Monumente de arhitectură*, vol. II, seria „Tezaurul Academiei Române” coordonatori acad. Ionel Haiduc, acad. Păun Ion Otiman), Editura Academiei Române, București, 2012, p. 123–160.
- 66 *Comemorarea a 70 de ani de la moartea lui Jacques M. Elias. 1923–1993*, [București], 1993, p. 61.
- 67 *Ibidem*, p. 9.
- 68 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. XLIII, 1922–1923, p. 140.
- 69 *Ibidem*, tom. LIX, 1938–1939, p. 79.
- 70 *Comemorarea a 70 de ani de la moartea lui Jacques M. Elias. 1923–1993*, p. 88.
- 71 *Ibidem*, p. 88–89.
- 72 „Analele Academiei Române, Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LXV, 1945–1946, p. 255; *Pe urmele lui Jacques Elias. Documente, imagini, mărturii uitate*, București, 2023, p. 77.
- 73 Vezi *Comemorarea a 70 de ani de la moartea lui Jacques M. Elias. 1923–1993*, p. 159–165.
- 74 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LIX, 1938–1939, p. 79.
- 75 Dorina N. Rusu, *Donatori și donații 1860–1948*, p. 838.
- 76 *Ibidem*, tom. XVIII, 1895–1896, p. 63–64.
- 77 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 286.
- 78 *Ibidem*, p. 322.
- 79 *Prinos de recunoștință generalului Berthelot cu prilejul împrumutării sale*, București, 1923, p. 22.
- 80 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. LI, 1930–1931, p. 59.
- 81 Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 684.
- 82 *LXXV de ani de la înființarea Academiei Române. 1866–1941*. Cuvântări rostite în ședința festivă din 29 mai 1941, București, 1941, p. 36.
- 83 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. XXXVI, 1913–1914, p. 170.
- 84 *Ibidem*, tom. XXXVIII, 1915–1916, p. 87.
- 85 Ioan Bianu, *Pomenirea donatorilor Academiei Române*, București, 1922, p. 5.
- 86 „Analele Academiei Române. Partea administrativă și dezbaterile”, tom. I. Sesiunea extraordinară a anului 1879, p. 2.
- 87 „Analele Academiei Republicii Populare Române”, 1948–1949, p. 45.
- 88 *Ibidem*.
- 89 Vezi pe larg *Colecții de artă*, vol. V, seria „Tezaurul Academiei Române” coordonatori acad. Ionel Haiduc, acad. Păun Ion Otiman), Editura Academiei Române, București, 2014.
- 90 *Academia Română. LXXV de la înființarea Academiei Române 1866–1941*. Cuvântări rostite în ședința festivă din 29 mai 1941, p. 42.

Cuvânt de răspuns*

Acad. Ioan-Aurel Pop
Președintele Academiei Române

Distinsă Colegă,

V-ați încununat viața, precum au făcut-o puțini înaintași, cu ceea ce am putea numi toată rotunjimea pământului românesc: v-ați născut la Brașov, ați studiat (la liceu și la facultate) în Iași și v-ați desfășurat munca profesională la București. Cu alte cuvinte, ați reunit Transilvania, Moldova și Țara Românească, adică cele trei țări care alcătuiesc România. Ați cuprins în „mintea, inima și literatura” vieții personale toată simțirea românească, conferind destinului dumneavoastră o menire specială. De la Brașov, ați primit lecțiile lui Titu Maiorescu, Ciprian Porumbescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ioan Bogdan, Alexandru Lapedatu și câți alții care au trecut pe-acolo. La Iași, ați luat nectar și ambrozie de la cei mai buni profesori, la lumina teiului lui Eminescu, pe unde veniseră, suind Dealul Copoului, marii învățați alcătuitori și apoi susținători ai Universității și ai Academiei Române. Școala v-a fost așa de așezată și de bine întocmită încât ați terminat facultatea ca șefă de promoție pe țară. De-atunci, munca stăruitoare care învinge orice (*Labor omnia vincit improbus*) – după cum spune versul vergilian – v-a fost călăuză fidelă și îndemn constant, încât oriunde ați îndeplinit „meseria de istoric”, cum zicea Marc Bloch, ați oficiat cu har și cu zel, binemeritând de la comunitate. Ca secretar științific al Secției de științe istorice și arheologie a Academiei Române, ați fost, timp de aproape un sfert de secol, cercetătorul cel mai asiduu și cunoscătorul cel mai bun al istoriei Academiei noastre. Membrii conducerii Academiei care s-au perindat în toată această perioadă v-au cerut sfatul, datele necesare și ajuto-

rul, ca să poată onora funcțiile pe care le-au avut și să ducă numele și renumele instituției mai departe. Ați avut întotdeauna, pentru toți, un cuvânt bun și o căldură umană deosebită.

Cercetările de specialitate v-au purtat spre teme diverse, care nu s-au putut rupe, totuși, niciodată complet de carte, de cărți, de instituții și de oamenii care au slujit cultura și știința. În urmă cu peste cinci decenii scoteați o monografie închinată revistei „Cercetări istorice” de la Iași, care apăruse între 1925 și 1947 și care fusese onoranta carte de vizită a prestigioșilor istorici ieșeni dintre cele două războaie mondiale. Periodicul se subintitula „Buletinul Seminarului de Istoria Românilor al Universității din Iași” și-l avea ca director pe Ilie Minea. Ulterior, subtitlul publicației a fost „revistă de istorie românească” și i-a avut drept contribuitori pe Andrei Oțetea, Gh. Zane, Gh. Duzinchevici, Emil Condurachi, Th. Holban, Gh. I. Brătianu ș.a. Nu a fost simplu să scrii atunci despre istoria și istoricii de la Iași de dinainte de comunism și s-o faci cu multă știință și conștiință, așa cum ați făcut-o ca proaspătă absolventă pe-atunci.

În calitate de cercetător (între 1974 și 1988) la Centrul de Istorie și Teorie Militară din București, ați fost obligată să abordați, cu precădere în lucrări colective (drept coautor sau coordonator), teme adecvate (sau „de plan”, în limbajul epocii), precum *România în anii Primului Război Mondial* (1987), *Istoria militară a poporului român* (1987–1988), vol. IV–V, *Mărăști, Mărășești, Oituz. Documente militare* (1977), *Pe aici nu se trece. Amintiri. Antologie* (1982), *Documente ale Unirii. 1600–1918* (1984), *Documente privind istoria militară a*

*Cuvânt de răspuns la Discursul de recepție al acad. Dorina N. Rusu (7 mai 2025, Aula Academiei Române)

poporului român. ianuarie 1848 – decembrie 1856 (1986). Toate au fost și sunt mărturii de probitate și de seriozitate, încât ele se studiază cu folos imens și astăzi, fiindcă oferă surse pentru teme existente și sugestii pentru teme noi, necercetate îndeajuns.

De aproape trei decenii, eforturile Domniei Voastre se concentrează spre subiecte legate de istoricul Academiei Române și al instituțiilor adiacente, precum și de istoria modernă a românilor.

Așa, distinsă colegă, ați fost redactor și ați îngrijit pentru tipar multe dintre volumele tratatului de istoria românilor al Academiei Române, publicate între anii 2001 și 2015: *Istoria românilor*, ediția I, vol. I (2001); vol. IV (2001); vol. V (2003); vol. VII, partea I (2003); vol. VII, partea a II-a (2003); vol. X (2013); ediția a II-a, vol. I (2010); vol. IV (2012); vol. V (2012); vol. VI (2012); vol. VII, partea I (2015); vol. VII, partea a II-a (2015). Ați editat, alături de acad. Dan Berindei, sinteza academică de *Istoria românilor*, vol. I–II (2018), scoasă în colecția „Civilizație românească”, menită să cinstească centenarul unirii din 1918. Era vorba atunci să publicăm istoria tuturor științelor, disciplinelor și artelor românilor, lucru care s-a și întâmplat și care a reunit zeci de volume. Dumneavoastră ați preconizat și îngrijit, însă, acea formă rezumată a tratatului academic apărut în zece volume, ceea ce a făcut ca accesibilitatea temei să crească substanțial.

Lucrările care v-au consacrat definitiv sunt dedicate acestei instituții-simbol, adică Academiei Române, și le scrieți de mai bine de trei decenii încoace. Așa, ați publicat *Istoria Academiei Române. Repere cronologice* (1992), *Membrii Academiei Române. 1866–1996. Mic dicționar* (1996), *Istoria Academiei Române în date (1866–1996)* (1997), *Membrii Academiei Române. 1866–1999. Dicționar* (1999), *Membrii Academiei Române. 1866–2003* (2003), *Scurt istoric al Academiei Române. 1866–2006* (2006), *Pagini din istoria Academiei Române (1866–1948)* (2007), *Patrimoniul Academiei Române. Donatori și donații 1860–1948* (2008, ediția a II-a 2012, colecția „Tezaurul Academiei Române”, vol. I), *Dicționarul membrilor Academiei Române. 1866–2010* (2010), *Monumente de arhitectură* (2012, colecția „Tezaurul Academiei Române”, vol. II), *Membrii Academiei Române. Dicționar 1866–2016*, apărută în 2016, partea I (A–L), partea a II-a (M–Z). Acestor lucrări li s-a

adăugat în 2018 *Cronica lumii românești 1914–1920*, vol. I–II, apoi *O enciclopedie a Marii Uniri și Knowing Centenary Romania*. Mai recent, în 2022, ați coordonat, împreună cu acad. Victor Spinei, *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, o amplă lucrare dedicată istoriei istoriografiei românești, prin oameni, instituții, instrumente de lucru etc.

Dar lucrările cele mai multe se referă, în continuare, tot la Academie și la academicieni. Așa amintim teme, precum *Academia și Casa Regală a României*, *Viața academică din Banat*, membrii Academiei Române proveniți din Transilvania, teologi români membri ai Academiei Române, discursurile de recepție de la Academia Română (publicate în numeroase volume). Îngrijirea unor tomuri ale „Analelor Academiei Române” și publicarea dezbaterilor din anii 1946, 1947 și 1948 se adaugă edițiilor închinatelor operei unor mari istorici, cei mai mulți academicieni, ca Dimitrie Onciul (2006), Nicolae Iorga (2008, *Cuvântări și comunicări rostite la Academia Română*), Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu (2017), Vasile Pârvan (2018), Alexandru D. Xenopol (2019).

Vin apoi numeroasele studii și articole care tratează subiecte de istorie modernă a românilor, precum tipografia în Moldova secolului al XVII-lea, soarta unor periodice, figuri de istorici și oameni de cultură, donatori, binefăcători etc.

Stimată Colegă,

Ați trudit decenii bune la cunoașterea istoriei noastre naționale și ați cinstit toate instituțiile prin care ați trecut și le-ați închinat studii adecvate, de la institutul cu profil de istorie militară până la Editura Academiei și de la Secția de științe istorice și arheologie până la Academia Română, în ansamblul său. Peste tot ați onorat locul, instituția și oamenii locului. Unii ar spune că ați făcut multă muncă de cronicar, strângând la un loc datele risipite și aproape pierdute. Eu aș zice că munca dumneavoastră a fost mai degrabă de benedictin, una migăloasă și grea, ca aceea a savanților secolului al XVII-lea, din timpul erudiției colective, și ați abordat teme de care nu s-a mai apucat nimeni. Munca acelor savanți a fost colectivă, a dumneavoastră a fost adesea individuală și nerăsplătită material. Academia are de ce să vă fie recunoscătoare: ați dezvelit ca

nimeni altul trecutul ei, pe etape, pe ani, chiar și pe toate sectoarele de activitate; ați dat la lumină biografiile detaliate ale tuturor membrilor ei, în dicționare mari și mici, încât nimeni nu a rămas anonim, chiar dacă nu toți membrii instituției au fost la înălțimea misiunii sau, ca să fiu malițios, nu toți au ajuns „nemuritori”; ați arătat contribuția membrilor din provinciile istorice la buna funcționare a instituției; i-ați relevat de donatori, mecenai, binefăcători și ați descris cu amănunte donațiile de toate felurile, deopotrivă pe cele cu valoare preponderent spirituală și pe cele cu valoare materială, îndreptată înspre spirit. Ceea ce trebuie relevat cu voce tare este că nu v-ați mărginit la strângerea datelor, ci ați scris istorie în acord cu metodele consacrate și adecvate „meseriei de istoric”.

Discursul acesta de recepție vă arată în toate ipostazele carierei și operei Domniei Voastre și respectă și unul dintre canoanele discursurilor de recepție, anume acela de a aduce omagii antecesorilor, celor care ne-au precedat în scaunul de academician. Noi nu ne prezentăm la Academie prin discursul de recepție ca să ne ridicăm singuri imnuri de slavă. În discursul acesta de recepție ne arătați tema principală a preocupărilor, anume Academia Română, și îi evidențiați pe binefăcători, aducându-le – cum spuneți – „un pios omagiu”. În adjectivul/epitetul *pios* îmbinați dragostea și respectul cu evlavie și recunoștința, ceea ce nu este puțin lucru. Ne spuneți că majoritatea acestor binefăcători au fost membri ai Academiei, care au simțit nevoia și îmbogățesc instituția nu doar prin opera lor, prin personalitatea lor de excepție, ci și prin lucrarea lor materială, prin darurile lor, de la cărți rare, monede, medalii sau stampe și opere de artă până la moșii și imobile. Ei nu au fost sponsori și nu au sponsorizat (cuvinte recente, intrate la noi din engleză și franceză, chiar dacă provin din latină), ci s-au simțit mecenai, dăruitori, donatori, adică binefăcători, fiindcă au făcut binele și au vegheat ca binele să nu se piardă, au dat exemple de bine. Prin urmare, ați respectat regula discursurilor de recepție, dar ați făcut mult mai mult: ați adus un imn de glorie instituției acesteia, adevărată emblemă a națiunii române, pe care majori-

tatea românilor o iubesc și o respectă. Sunt, însă, și cârtitori, cei mai mulți neajungând nici până la degetul cel mic al unui membru sau cercetător al Academiei (*Ne sutor ultra crepidam* = Nu mai sus de sandală, cizmarule!). Sunt cârtitori chiar și între membrii și funcționarii acestei mărite instituții. Ei ar trebui, poate, să fie iertați de noi, fiindcă nu știu ce fac, iar dacă știu, atunci să-i ierte Dumnezeu. Dumneavoastră, muștrându-i indirect, le dați tuturor o lecție de mare demnitate și de generozitate desăvârșită. Nu în ultimul rând, doresc să relev că, prin cercetările dumneavoastră legate de „averile” Academiei, ați ajutat, după căderea comunismului, la recuperarea – prin dovezi aduse în justiție – a multora dintre aceste bunuri care fuseseră confiscate în 1948.

Ați ostentat o viață pe ogorul cercetării istorice, în preajma și în cadrul Academiei Române și v-ați onorat statutul acesta special de istoric, de cunoscător, de prețuitor și de revelator al experienței de viață a omenirii și, mai ales, a românilor. Ați dat mereu exemple de dăruire și de sacrificiu, încât, ca să parafrazez o altă zicere latină, nimic din ceea ce ține de Academie (de omenescul înalt al Academiei) nu v-a rămas străin. Ați portretizat-o timp de o viață pe „Dăscălița” lui Goga, fiindcă ați ajuns să fiți prețuită de societate ca o învățătoare modestă a românilor, una discretă și sacrificată: „Moșnegi, ceteți ai cărților din strană,/ Din graiul tău culeg învățătură,/ E scrisă parcă-n zâmbetele tale/ Seninătatea slovei din scriptură./ În barba lor, cărunță ca amurgul,/ Ei strâng prinosul lacrimilor sfinte,/ Căci văd aievea întrupat ceaslovul/ În vorba ta domoală și cuminte”. Noi suntem „moșnegii” care culegem învățătură când vă citim cărțile. Românii cunosc Academia prin cărțile dumneavoastră, iar cei care vor și știu să citească mai adânc își dau seama că ați fost „a vremii noastre dreaptă muceniță”, dăruită cărții, învățaturii și mai ales templului erudiției și creației, Academia Română.

Să trăiți mulți ani în și pentru Academia Română, ca membru de-acum consacrat și să vă vedeți mesajul acesta minunat de azi în viitorul volum de discursuri, pe care-l veți îngriji și scoate la lumină tot Domnia Voastră! La mulți ani!

Consolidarea spațiului științific românesc în context european

Încrederea în știință*

Acad. Ion Tighineanu

Membru de onoare al Academiei Române

Președintele Academiei de Științe a Moldovei

Stimate domnule academician Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române, Distinși membri ai Academiei de Științe a Moldovei și ai Academiei Române, Stimați oaspeți din România, Onorată asistență,

Academiile de științe joacă un rol esențial în lumea modernă, având o influență semnificativă asupra dezvoltării științei și tehnologiei, a politicilor publice și a educației. Academiile oferă consultanță guvernelor și organizațiilor internaționale pe teme complexe, precum schimbările climatice, sănătatea publică, tehnologia, educația etc. Fiind instituții apolite, independente de autoritățile publice și, totodată, înarmate cu rezultatele cercetărilor științifice profunde, Academiile influențează deciziile politice care, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, trebuie să fie bazate pe dovezi științifice. Academiile promovează, de asemenea, educația științifică în rândul tinerilor și încurajează dezvoltarea carierei în domeniul științei, stabilesc norme și standarde etice pentru cercetare, susținând integritatea și responsabilitatea în activitățile științifice.

Cu regret, în ultimul deceniu se observă o subminare a încrederii în știință, cauzată de mai mulți factori, inclusiv de manipulare și dezinformare. În țările în care știința și tehnologia sunt recunoscute ca priorități naționale, gradul de încredere în știință este înalt, fiind confirmat, în primul rând, de o finanțare adecvată a cercetării științifice și dezvoltării tehnologice. În acest context un exemplu elocvent este Cehia. Strategia de inovare a Republicii Cehe stabilește obiectivul

că știința și inovarea reprezintă o prioritate absolută în țară, concentrându-se pe producția bazată pe cunoaștere. Academia de Științe din Cehia, împreună cu 54 de institute de cercetare, aduce contribuții semnificative la procesele de cercetare și inovare din țară. Cehia investește în cercetare cca 2 % din PIB, ceea ce corelează cu valoarea medie a investițiilor în cercetare în spațiul Uniunii Europene. Desigur, sunt țări ale Uniunii Europene așa ca Suedia, Belgia, Austria, Germania, Finlanda, Danemarca, unde susținerea financiară este cu mult mai pronunțată, între 3 și 4 procente din PIB, ceea ce reflectă încrederea în știință, recunoașterea ei ca una dintre prioritățile naționale. Cu regret, datele statistice oficiale demonstrează că în spațiul românesc situația este mult mai modestă: dacă în România, cu un suport financiar al științei de peste 0.5 % din PIB, ea poate fi considerată îngrijorătoare, atunci în Republica Moldova ea poate fi calificată ca nesatisfăcătoare, domeniului de cercetare și inovare fiindu-i alocat doar 0.22 din PIB. Ca rezultat, conform datelor recente ale Biroului Național de Statistică, numărul cercetătorilor în Republica Moldova este, în decursul ultimilor ani, în continuă descreștere. Aceasta se referă și la tineri: în 2024 numărul doctoranzilor a scăzut cu 8% față de anul precedent, iar numărul postdoctoranzilor – cu 23%.

Neîncrederea în știință, lipsa în vârful piramidei puterii a consiliilor consultative formate din cercetători de elită, așa cum se practică în multe țări ale lumii, duce la decizii politice arbitrare, influențate de culoarea partidelor de la putere. Voi descrie succint cazul destul de bizar ce ține de denumirea oficială a limbii vorbite în spațiul dintre Prut și Nistru.

*Alocuțiune susținută la Conferința „Consolidarea spațiului științific românesc în context european” – ediția a II-a 8 mai 2025, Clubul academicienilor (Academia Română, București) / Sala Azurie (Academia de Științe a Moldovei, Chișinău)

În anul 1994 lingviștii de la Academia de Științe a Moldovei și-au expus opinia clar, argumentat, prin Hotărârea Prezidiului nr. 75 din 09.09.1994: „Limba literară, utilizată în ultimele decenii în Republica Moldova, ca și cea în care au scris toți înaintașii noștri, este limbă română”. Mai mult, la 20-21 iulie 1995, sub auspiciile Academiei de Științe a Moldovei, a fost organizată în legislativ Conferința științifică cu genericul „Limba română este numele corect al limbii noastre”, la care a participat floarea intelectualității de atunci, inclusiv patriarhul lingvisticii noastre Nicolae Corlățeanu, membru fondator al Academiei, care a prezentat în Parlament raportul plenar „Româna literară în Republica Moldova”.

În pofida argumentelor incontestabile ale experților în domeniul lingvisticii din Republica Moldova, România și alte țări, deputații agrarieni au votat pentru păstrarea glotonimului limba moldovenească. Readucerea în normalitate legislativă a denumirii corecte a limbii vorbite pe malul stâng al Prutului a avut loc peste decenii, la 16 martie 2023, prin votul Parlamentului actual, fiind astfel încheiată o discuție absolut inutilă, care a răpit mult timp și sănătate oamenilor de știință, dornici de a se ocupa de adevăratele probleme științifice, dar nu de cele inventate de politicieni.

Chestiunea ce ține de încrederea în știință, de luarea deciziilor bazate pe dovezi, este crucială în secolul XXI. Problemele vitale ale civilizației – sănătatea, securitatea energetică, cibernetică, alimentară, siguranța alimentelor, aprovizionarea cu apă potabilă, în final securitatea statelor lumii –, nu pot fi garantate, fără avansarea științei și a tehnologiei. Oamenii de știință trebuie susținuți, pentru că de la ei sunt așteptate soluții la provocările timpurilor noastre. Trebuie consolidată Vocea Globală a Științei, așa cum recomandă Consiliul Științific Internațional. Fără dialog, fără deschidere spre comunicare, fără a învăța arta conlucrării cu politicul și societatea, nu vom avansa în dezvoltarea țării și astfel vom lăsa spațiu pentru dezbinare și învrăj-bire. Pentru a supraviețui, oamenii ar trebui, atât la nivel național, cât și global, să se consolideze pentru a face față provocărilor tot mai stringente ale secolului XXI. Este îmbucurător faptul că în spațiul românesc anume, Academiiile și-au asumat

rolul de locomotive în procesul de consolidare a neamului și de apropiere a celor două maluri ale Prutului. Sunt încrezător că prin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană va apărea lumina la capătul tunelului – hotarul de pe râul Prut va dispărea pentru totdeauna.

Onorată asistență,

În contextul parcursului european al Republicii Moldova este important să creăm și să dezvoltăm cât mai multe punți de colaborare cu România și cu alte state ale UE. Anul trecut, la 12 noiembrie am lansat, împreună cu Academia Română și patru Academii de ramură – Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Juridice, Academia de Științe Tehnice și Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” – Deceniul Internațional al Științelor pentru Dezvoltare Durabilă în spațiul românesc, iar în toamnă ne propunem organizarea unei Conferințe științifice comune în care să abordăm rolul științei și al Academiiilor de Științe în dezvoltarea durabilă a societății contemporane, precum și impactul Inteligenței artificiale asupra activității omului în diverse domenii.

Dezvoltăm cu succes cooperarea cu Academiiile Europene. Ne bucură crearea la București, la Academia Română, a Hub-ului Regional al Academiei Europaea. Este un succes incontestabil și cred că va duce la o consolidare a cercetătorilor merituoși din întregul spațiu românesc și din diaspora. Actualmente, pe malul stâng al Prutului, în strânsă colaborare cu Academia Română și Academia Tinerilor din Moldova, continuăm procesul de identificare a elevilor talentați și pregătirea lor pentru a îmbrățișa în viitor o carieră în cercetare, Ediția a 3-a a Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice” fiind preconizată pentru perioada 23-27 iunie 2025.

Distins Auditoriu,

Consolidarea spațiului românesc și integrarea europeană la momentul actual al istoriei impun calea unică de dezvoltare sustenabilă și chemarea noastră este să nu ratăm această oportunitate!

Pledăm pentru o Europă unită și prosperă, pentru pace în regiune și în toată lumea!

Scurt remember*

Adrian Iorgulescu

Membru corespondent al Academiei Române

Sărac, bolnav, departe de țara intens iubită – George Enescu se stinge din viață în seara de 4 mai 1955 la Paris, fiind înmormântat la cimitirul Père-Lachaise¹. Neîndoielnic, un moment trist în istoria muzicii noastre, implicit și unul cu potențial evocator, în legătură cu locul și rolul „Orfeului moldav” (O. Varga) în perimetrul culturii autohtone.

În debut, o precizare: nu voi prezenta în acest text considerații aplicate referitoare la biografia și opera muzicianului, nu voi încerca periodizări, nici nu voi ataca chestiuni de factură strict tehnică ori de analiză structurală. Voi expune doar câteva repere, unele bine cunoscute în tagma enescologilor, ce îmi par esențiale întru înțelegerea contribuției pe care celebrul artist a avut-o în situarea și determinarea traseului artei sonore românești.

Aspectul cel mai relevant, din punctul meu de vedere, îl reprezintă faptul că maestrul „nepereche” (N. Stănescu) în mod magistral a pus bazele creației noastre savante, propulsând-o din penumbra mirifică a folclorului – folosit sub forma citatului sau a prelucrării – în lumina eclatantă a modernității. Autorul a parcurs astfel, un salt uriaș peste timp, peste curentele epocii, survolând, asimilând și decantând într-o manieră originală orientări și direcții aferente domeniului Euterpei din secolul al XX-lea, precum: postromantismul, impresionismul, expresionismul, neoclasicismul ori modalismul post-serial.

Prin aportul său efectiv novator, prin exemplul său practic de sincronism (Eugen Lovinescu) cu muzica occidentală, Enescu, apoi întreaga școală națională de profil s-au plasat – prin cuprindere

și deschidere într-un amplu cadru paneuropean și mondial. Fiindcă cel invocat s-a dovedit prin realizările proprii, un autentic model de urmat pentru generațiile de autori și interpreți care l-au succedat, inclusiv pentru cele actuale. Extrapolând în plan moral, un etalon de excelență, modestie, deontologie profesională, nu în ultimul rând, de patriotism sincer. Soluțiile sale componistice au marcat și influențat decisiv în deceniile 6 și 7 ale secolului trecut, atât evoluția creatoare a tradiționaliștilor, cât și a moderniștilor, care adesea se „gratulau” și se contrau reciproc cu etichetări de felul „avangardiști” și „pășuniști”, întrucât – paradoxal sau nu –

*Alocuțiune susținută la Conferința „Consolidarea spațiului științific românesc în context european” – ediția a II-a – Omagiu muzicianului George Enescu – 70 de ani de la plecarea în eternitate (8 mai 2025, Clubul academicienilor Academia Română, București / Sala Azurie Academia de Științe a Moldovei, Chișinău)

își revendicau deopotrivă obârșia enesciană. Din fericire, conflictul acerb la început, ce avea drept justificări pe lângă chestiunile strict estetice și argumente sociale, politice, materiale, de vârstă s-a atenuat treptat și a dispărut apoi, după 1980.

Stilistic, un demiurg de sinteză, care în diferite faze evolutive valorifică într-o manieră absolut autentică surse, influențe, tipuri de organizare sonică, formule tehnice, maestrul rămâne la stadiul fiecăruia dintre cele 33 de opusuri semnate – nu mă refer la cele neterminate sau completate de alți autori – unitar, coerent cu sine, cu tiparul configurativ ales, atât în demersul artizanal, cât și în expresie. Suverană, originalitatea lui se manifesta mereu explicită și recognoscibilă. Poate și fiindcă, dincolo de complexitatea vibrantă și multipolară a acestei lumi fonice planează permanent pecetea unui etos românesc.

Dedicat integral sectorului său referențial – arta sunetelor – creatorul a excelat (lucru știut) și în zona execuției, în calitate de violonist, pianist, dirijor. După cum mărturisea însă – inclusiv în interviurile acordate lui Bernard Gavoty – dorința de a scrie a fost pentru el prevalentă, mistuitoare chiar. A regretat mereu că nu a avut timpul necesar la dispoziție pentru a produce mai mult. („Am fost și am rămas înainte de orice, compozitor.”)

Sonoritățile enesciene degajă un lirism pregnant, interiorizat, pe alocuri cu accente tragice (Oedip), pe alocuri onirice sau elegiace (Sonata a 3-a pentru pian și vioară), derivat dintr-un sentiment al dorului, specific spiritualității indigene. Generat, legat, conturat de ceea ce Lucian Blaga considera a fi „spațiul mioritic”. Pe lângă utilizarea extinsă a matricei folclorice *parlando rubato*, un alt element omniprezent și distinctiv îl constituie primatul melodismului pur (Preludiul la unison din Suita I), precum și al derivatelor sale: polimelodismul, (Octetul pentru coarde), polifonismul (Simfonia a3-a), eterofonismul (Vox maris). „Gama” procedurilor utilizate este extrem de complexă și variată. Totuși, ca trăsătură cvasi-generală aș semnala apetitul autorului pentru expunerea de tip narativ, pentru dezvoltarea materialului, pentru efectul cumulativ dramaturgic, pentru depanarea cursiva, neîntreruptă. „Am oroare – afirma maestrul în același volum de interviuri – de ceea ce stagnează. Pentru mine muzica nu este stare, ci acțiune.”

Deși cu caracter adiacent, importante s-au dovedit și preocupările muzicianului în sfere de factură instituțională. Amintesc astfel succint despre împrejurarea fastă, că a înființat și finanțat din fonduri proprii premiul de compoziție omonim, derulat pe o perioadă de 30 de ani (între 1916-1946), demers cu consecințe stimulative și promotive pentru o întreagă pleiadă de tineri creatori interbelici. Semnalez iarăși, inițiativa fundării în noiembrie 1920 a Societății Compozitorilor Români (alături de Alfred Alessandrescu, Ion Nonna Otescu, Constantin Brăiloiu, Mihail Jora etc.) al cărei președinte a fost neîntrerupt până în 1949. Cu atât mai aberantă ne pare astăzi decizia conducerii de atunci a nou apărutei UCMR, structurată după model sovietic, de a-l exclude din breaslă până în 1954 sub acuzația de „transfug”.

Aceeași „catalogare” a primit-o și din partea unor membri ai Academiei Române, fără să fie totuși îndepărtat din instituție. Menționez că, după autoexilul în Franța, survenit în 1946, Enescu dobândește statutul de refugiat politic. Nu pot însă să omit aici, momentul recurent-memorabil al primirii muzicianului în Academia Română, petrecut în 1932, prilej cu care Nicolae Iorga își exprima mândria că „fermecătorul tuturor oamenilor este un român”. (Laudatio). În același an 1949, Enescu transmite prin intermediul lui Mihai Andricu – membru corespondent – un protest viguros adresat conducerii stabilimentului respectiv, vizavi de epurările politice survenite aici.

Pentru că am intrat volens-nolens, în zona raporturilor cu autoritățile statului, subliniez că, decenii de-a rândul, artistul a fost un apropiat al Casei Regale. Relațiile reciproce s-au dovedit favorabile și sunt cunoscute, motiv pentru care nu voi insista asupra subiectului. Cât privește însă clivajul cu puterea proaspăt instaurată de tancurile sovietice, lucrurile sunt mai complicate, deoarece diriguitorii vremii au încercat permanent să evite o ruptură explicită cu maestrul, dată fiind notorietatea sa națională și internațională. (Vezi scrisoarea amabilă a lui Petru Groza, dar și invitațiile numeroase transmise pe canale oficiale sau neoficiale de a reveni în țară.) Fără încuviințarea sa, Enescu a fost numit membru al Marii Adunări Naționale – unde nu a participat, evident, la nicio ședință, întrucât anterior se

stabilise definitiv in Franța. De asemenea, a fost ademenit constant cu varii promisiuni și ipotetice avantaje venite din partea guvernanților. Spre cinstea sa le-a refuzat, preferând condiția umiltoare a surghiunului și suferința personală, adesea reiterată în corespondențele sale uzuale. (Într-o ordine de idei corelativă combat vehement tentativele denigratoare, totalmente nefondate la adresa compozitorului; mai exact, culpa de colaboraționism cu regimul comunist, „teza” lansată aproximativ recent de istoricii de L. Boia și A. Cioroianu.)

Închei cu o observație contextuală: altfel decât în cazul lui Mihai Eminescu, ori Constantin Brâncuși, George Enescu s-a bucurat antum de o largă cunoaștere și recunoaștere publică a geniului său pe meleagurile natale. Acum, la împlinirea

a 70 de ani de la plecarea sa de la cele lumesti, constat cu satisfacție, că în ciuda trecerii timpului în mod evident, opera și personalitatea artistului influențează și impregnează tot mai puternic conștiința națională, conferindu-i aproape o dimensiune simbolică. Neîndoielnic, fenomenul se explică prevalent, prin gradul de interes și extensia mediatică a edițiilor cumulate ale festivalului și concursului ce poartă numele ilustrului compozitor, desfășurate cvasi-neîntrerupt din 1958 încoace.

Notă

¹. Consecința juridică imediată a decesului este că lucrările sale vor intra în domeniul public începând cu 1 ianuarie 2026. (Desigur, este vorba despre drepturile patrimoniale, nu de cele morale.)

Dezbateri și comunicări științifice

Simpozionul „Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii, resurselor de apă și sistemelor urbane din România”*

Acad. Nicolae-Victor Zamfir
Vicepreședinte al Academiei Române

Stimate doamne și stimați domni,
Dragi colegi și invitați,

Este o deosebită onoare să deschid acest simpozion dedicat unei teme de mare actualitate și de maximă importanță pentru viitorul României și al întregii lumi: impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii, resurselor de apă și sistemelor urbane. În această perioadă marcată de transformări climatice accelerate, este esențial ca mediul academic, specialiștii și factorii de decizie să colaboreze pentru a identifica soluții viabile și sustenabile.

Academia Română, în calitate de principal for științific și cultural al țării, și-a asumat misiunea de a sprijini cercetarea de vârf și de a oferi expertiză fundamentată în diverse domenii ale științei și culturii, dar și în domenii esențiale pentru dezvoltarea durabilă. Agricultură, resursele de apă și mediul urban sunt piloni ai economiei și societății noastre, iar efectele schimbărilor

climatice asupra acestor sectoare impun o abordare interdisciplinară, bazată pe știință.

Acest simpozion reunește experți din diverse domenii – climatologie, agricultură, hidrologie, urbanism și politici publice – pentru a analiza tendințele actuale, a discuta provocările și a propune strategii de adaptare și atenuare a efectelor schimbărilor climatice. Suntem convinși că schimbul de idei și experiențe din cadrul acestui eveniment va contribui la conturarea unor politici eficiente și la creșterea rezilienței societății românești în fața provocărilor climatice.

În numele conducerii Academiei Române, felicit organizatorii pentru acest eveniment. De fapt, principalul organizator, Institutul de Geografie al Academiei Române, ne-a obișnuit cu organizarea de dezbateri pe teme de actualitate.

Vă mulțumim pentru prezență și implicare și vă dorim un simpozion productiv, cu rezultate benefice pentru comunitatea științifică și pentru întreaga societate!

*Cuvânt de deschidere la Simpozionul „Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii, resurselor de apă și sistemelor urbane din România” (20 martie 2025, Aula Academiei Române)

Alocuțiune introductivă*

Ioan Jelev**

Stimate domnule vicepreședinte al Academiei Române, academician Nicolae -Victor Zamfir,
Stimate domnule secretar general al Academiei Române, academician Ioan Dumitrache,
Stimate domnule secretar de stat Cosmin Răzvan Butuza,
Stimate domnule academician Dan Bălțeanu,
Distinși membri ai Academiei Române și onorați colegi,

Îmi revine plăcerea deosebită de a vă transmite un cald salut din partea Prezidiului Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” (ASAS) și al meu personal și urări de succes organizatorilor și participanților la această importantă sesiune științifică. Felicit conducerea Academiei Române, pe acad. Dan Bălțeanu, pentru promovarea unor astfel de sesiuni de înaltă ținută științifică.

Tematica Simpozionului reprezintă una dintre problemele de mediu cele mai acute și controversate. De cele mai multe ori, în cadrul unei abordări pragmatice, în spatele negocierilor pentru promovarea unor reglementări naționale și internaționale în domeniul ocrotirii mediului înconjurător stau interese de natură economică. Cunoscutul specialist Clifford Zinnes, profesor la Universitatea Harvard din Statele Unite și consilier la Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului din România, în perioada 1992–1996, afirma adeseori: „Nu există probleme de mediu. Întotdeauna este vorba de probleme de natură economică”. Într-o astfel de paradigmă, economiile dezvoltate cre-

ază probleme de mediu dar sunt în același timp capabile să suporte cheltuielile adeseori semnificative de redresare și limitare a impactului negativ al acestora. Economii mai puțin dezvoltate pot crea probleme de mediu – mai degrabă probleme de slabă gospodărire a resurselor naturale supraexploatate în formă neprelucrată și a deșeurilor rezultate – dar nu au forța necesară de a suporta costurile ridicate de remediere a pagubelor produse mediului înconjurător.

Am avut șansa de a fi implicat încă de la început în procesul de negociere a principalelor reglementări și documente programatice legate de modificările climatice, printre care menționez: Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind modificările climatice, semnată la 5 iunie 1992, la Rio, cu ocazia Reuniunii la vârf pentru dezvoltare durabilă, alături de alte două reglementări internaționale importante și anume: Convenția Cadru a Națiunilor Unite pentru conservarea biodiversității și Declarația privind ocrotirea pădurilor.

În spatele semnării acestor importante documente a stat un lung și dificil proces de negocieri, început cu mult timp înainte. Au avut loc nenumărate dezbateri contradictorii determinate de gradul diferit de dezvoltare economică a țărilor participante. În timp ce țările dezvoltate (cu unele excepții ale țărilor cu producție energetică bazată pe combustibili fosili sau/și care dispuneau de resurse naturale mari de astfel de combustibili) susțineau adoptarea unei astfel de Convenții internaționale care își propunea în principal limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul existent în anul 1990, țările în curs de dezvoltare exprimau

*Alocuțiune introductivă susținută la Simpozionul „Impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii, resurselor de apă și sistemelor urbane din România” (20 martie 2025, Aula Academiei Române)

**Prof. univ., vicepreședinte ASAS

numeroase rezerve. Reprezentanții acestor țări argumentau: Țările dezvoltate au atins un nivel înalt de activitate economică susținută de o bază energetică corespunzătoare, care le permite să limiteze emisiile de gaze cu efect de seră, în timp ce țările în curs de dezvoltare, care nu dispun de o bază energetică suficientă, sunt condamnate la stagnare economică, ca urmare a unor astfel de limitări. Controversa dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare a condus la promovarea conceptului de „decuplare dintre ritmul de creștere economică și cel de creștere al emisiilor de gaze cu efect de seră”, pe de o parte, iar pe de altă parte la promovarea unor mecanisme financiare eficiente, de susținere a economiilor în curs de dezvoltare, bazate pe conceptul „implementării în comun a prevederilor Convenției”.

Dacă în prima fază de negocieri finalizate prin adoptarea Convenției cadru de la Rio și ulterior prin adoptarea protocolului de la Kyoto s-a mers mai mult sau mai puțin pe limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră, în prezent se urmărește obiectivul de neutralitate climatică, concretizat prin „Acordul de la Paris”, reprezentând o balanță între emisiile și absorbțiile de carbon obținută prin sechestrarea carbonului în sol prin mijloace naturale sau tehnici avansate create de om.

Există și controverse de altă natură legate de negarea existenței modificărilor climatice. Scepticii invocă drept argument faptul că ponderea emisiilor antropice de gaze cu efect de seră este foarte mică comparativ cu variațiile istorice naturale ale acestora și fenomenul ar fi promovat și susținut prin prisma intereselor economice concurențiale ale unor țări care dispun de tehnologii avansate cu emisii reduse de gaze cu efect de seră, tehnologii pe care vor să le impună și altora.

Din păcate, înregistrările și datele meteo existente arată altceva. Unele dintre domeniile cele mai expuse și vulnerabile la schimbările climatice sunt apele, pădurile, așezările urbane și desigur agricultura, în special ca urmare a suprafețelor mari de teren pe care acestea le ocupă și care sunt expuse direct intemperiilor climatice.

În mod particular gospodării de ape trebuie să se adapteze la aceste schimbări, ca urmare a accentuării fenomenelor extreme, creșterii frecvenței episoadelor de secetă și inundații, inclusiv în anotimpuri care nu erau în trecut afectate de astfel de calamități. În consecință, este

necesar să se acorde o atenție sporită lucrărilor de regularizare a cursurilor de apă și a adaptării sistemelor de management ale apei la aceste noi condiții. Zonele urbane sunt la rândul lor afectate de valuri de căldură tot mai frecvente în timpul verii, cu efecte negative asupra sănătății, accentuate de soluțiile de construcții actuale, cu multe spații acoperite de betoane, sticlă și metal. Vor trebui gândite noi soluții de construcții prin mărirea gradului de înverzire, promovarea agriculturii urbane, captarea și valorificarea apelor pluviale.

În ceea ce privește agricultura, puternic afectată de modificările climatice, trebuie să avem în vedere faptul că România este situată într-o zonă de climă excesiv continentală, cu secete pedologice prelungite, iar creșterea în ultimii 10 ani a temperaturilor medii anuale cu 0,2–0,6°C și scăderea precipitațiilor cu 10–15 mm, față de mediile multianuale, relevă tendința clară a intensificării și extinderii fenomenelor de deșertificare și degradare a terenurilor, în special în zonele de sud și est ale țării. O treime din teritoriul României (aproximativ 7 mil. ha) și 40% din suprafața agricolă se află în zone cu risc de deșertificare. Regiunile cele mai expuse sunt sudul Câmpiei Române, Dobrogea și sudul Moldovei.

În România, ca urmare a acestor fenomene de aridizare și deșertificare, sunt peste 400 000 de ha de soluri nisipoase, pe care producțiile agricole sunt semnificativ diminuate dacă nu se apelează la măsuri speciale agro-silvice de alternare a perdelelor agro-forestiere cu terenuri agricole, pentru prevenirea eroziunilor eoliene. Diminuarea producțiilor agricole, ca urmare a modificărilor climatice, nu este valabilă peste tot. În țările din Europa de Nord se preconizează că producțiile agricole vor spori. De asemenea, vom asista la o migrație spre altitudini mai ridicate a culturilor, dar și a diferitelor specii de arbori, pe măsură ce ne vom confrunta cu veri mai secetoase și cu temperaturi mai ridicate. Toate aceste aspecte determină ca un obiectiv important pentru unitățile de cercetare din rețeaua Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” să fie crearea de soiuri noi de plante rezistente la secetă și lipsa de apă, inclusiv la seceta atmosferică ce se adaugă celei hidrologice. Pe de altă parte, se fac studii privind adaptarea la condițiile țării noastre a unor specii de plante sau pomi din zone mai calde, subtropicale sau chiar tropicale. Un exemplu

elocvent sunt cercetările derulate la Stațiunea de Cercetare-Dezvoltare pentru Cultura Plantelor pe Nisipuri de la Dăbuleni, unde, pe lângă celebrii de acum pepeni de Dăbuleni, rod al cercetării din cadrul Stațiunii, se studiază cu succes adaptarea la condițiile țării noastre a unor plante subtropicale, precum: kiwi, măslinul, jujuba (curmalul chinezesc), kaki, fistic, afin, goji, aronia, lonicera, banana nordului (*Asimina triloba*), cartoful dulce etc. Cercetările mai vizează refacerea capacității de producție și protecție a agroecosistemelor din zona solurilor nisipoase prin promovarea în cultură a unor specii de plante tolerante la stresul termohidric, secară, sorg, fasoliță etc.

O altă direcție de cercetare este crearea de pomi fructiferi cu înflorire târzie, pentru a trece peste episoadele de temperaturi scăzute care apar în ultimul timp în lunile martie și aprilie și care, chiar și scurte fiind, conduc la pierderi uriașe în producția de fructe.

În domeniul culturii plantelor de câmp se urmărește crearea de soiuri rezistente la secetă sau a unor soiuri „umblătoare”, cultivabile atât

toamna, cât și primăvara. Deșertificarea afectează, de asemenea, în mod deosebit, biodiversitatea prin reducerea sau chiar dispariția unor specii, în ciuda eforturilor întreprinse la scară mondială prin adoptarea „Convenției cadru ONU privind biodiversitatea”.

Pentru a ne adapta mai bine la evoluțiile climatice, cercetările se îndreaptă și spre identificarea unor soluții noi de irigații, mai eficiente energetic și din punct de vedere al conservării resurselor de apă, concomitent cu identificarea de soluții de reducere a secetei atmosferice, promovarea agriculturii conservative și de precizie, așa-zisa *agricultura verde*. Totodată, se fac studii pentru o mai bună cunoaștere și cuantificare a capacității de absorbție și fixare în sol a carbonului culturilor agricole.

Permiteți-mi ca în încheiere să urez succes deplin lucrărilor manifestării științifice de astăzi, menite să ofere economiei noi soluții de adaptare și reducere a efectelor modificărilor climatice, eforturi la care Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” se alătură cu întreaga disponibilitate și dedicație.

Tendențe în știința solului

„We have a duty to preserve, respect and protect the soil”*

Acad. Cristian Hera

Dear President of the Romanian Academy,
Academician Ioan-Aurel Pop,
Dear President of Agricultural and Forestry
Sciences Section, Academician Doru
Pamfil,
Dear Vice-President of the Academy of
Agricultural and Forestry Sciences, Aurel
Badiu,
Distinguished participants,

It is a privilege and a great honor for me at the age of 91, as dean of the members of the Romanian Academy and those of the Academy of Agricultural and Forestry Sciences in the field of soil science, to wish all participants, from abroad or Romanians, present in the Aula or online, welcome, health and full success to the session „New Trends in Soil Science”.

Allow me to express my thank to Academician Doru Pamfil and prof. Martin Gerzabek, recently elected honorary member of the Romanian Academy, for initiating this debate by the Romanian Academy in collaboration with ASAS, as well as to prof. Gerard Jitareanu, president of the soil protection commission and dr. Aurel Badiu, vice-president of ASAS, for the contribution brought to the organization and elaboration of the program of our today debate.

In Romania, soil science has „deep roots”, tradition and achievements. In the book *The 8th World Congress of Soil Science – Plea for Soil*, published in 2015 by the Romanian Academy Publishing House, concrete references are listed that support the above statement:

„..... the 8th World Congress ..... an unprecedented scientific debate, a reference event for

the development of agriculture in the past decades, with echoes full of respect and consideration for Romanian science”.

The Bucharest Congress of the International Society of Soil Science (SISS) has gathered the largest number of participants in the history of SISS; 1190 from 63 countries representing the 5 continents, with a balanced weight between theoretical and applied research. The Congress is inscribed in the history of ISSS as:

- an event of excellence through the value of the participants, through the theoretical and practical solutions presented, through the contributions made to universal knowledge;
- an exemplary scientific event through the appropriate conception and organization of the soil science disciplines, harmoniously balanced;
- a scientific event that opened the possibility of knowing the evolution of soil science: conservation, improvement, sustainable use and performance, a primordial resource for the future of humanity.

We are not wrong if we say that soil is a natural treasure, a true archive of planetary history, a faithful witness of the past and the present and at the same time an open book for the future.

In this context, I recall that in the 500s BC The great Greek philosopher, Heraclitus of Ephesus, speaking of the role and importance of the soil, stated: „The health of people is the expression of the health of the earth”. After 2500 years, the concept of „one health” is in the attention of specialists from many countries.

Our great predecessor and Romanian patriot Gheorghe Ionescu-Șișești devoid of any political

*Alocuțiune susținută la Conferința internațională „Tendențe în știința solului”
(3 aprilie 2025, Aula Academiei Române)

connotation, wrote: „The earth is the main wealth of Romania, ... but it is not an inexhaustible treasure, an interminable good. We have the duty to preserve it and take care of it, so that it always remains the source of life and the means of existence of the Romanian people” and stated: „To love one’s homeland, to work for its prosperity, is more than a virtue, it is a supreme duty”.

After 65 years of uninterrupted activity in studies on soil fertility, plant nutrition, utilization of all sources of fertilizers, I can state without reservation that by caring for and protecting the SOIL, we can ensure food security and safety, a healthy environment for life, and build a sustainable and efficient present and future.

Aggressive anthropogenic activities, the drastic degradation of natural resources, economic and social instabilities, increasingly evident at a global level, determine a deep commitment of specialists, researchers, professors, all those involved in agriculture and its related activities, but especially legislative and executive forums, in the radical change of concepts regarding the optimization of the ways, means, and measures

that are required to be applied in the new conditions determined by the changes occurring at a planetary level.

In the program developed by the event organizers, topics of great importance for the present and the future are nominated, with prestigious personalities as authors, known and recognized in the community of soil science specialists. I am convinced that the papers presented in today’s session will be nominated numerous ideas, research topics, proposals for prevention and resilience of anthropogenic aggressions

Distinguished participants,

We have a duty to preserve, respect and protect the soil – the land on which we live and which ensures our existence, that of all, strengthens the sustainability of food security so necessary for the peace and security of our future, the future of humanity. Consequently, let us assume the responsibility of consolidating the national treasure, the world treasure – the soil – the Earth.

I wish full success to the moderators, presenters and participants of the session, accompanied by wishes of good health and success.

„New Trends in Soil Science”*

Acad. Doru Pamfil

Distinguished President and colleagues from the Romanian Academy,
Vice President and colleagues from the Academy of Agricultural and Forestry Sciences,
Colleagues from the Academy of Sciences of Moldova,
Participants from the research stations, universities and Dear students,

We are opening our International Conference titled „Trends in Soil Science” organised by the Commission of Soil Science of the Agriculture and Forestry Section of the Romanian Academy, with the support of the other two Academies from Romania and Moldova.

For me is an honour to have at the opening our president of the Romanian Academy, Academician Ioan-Aurel Pop, who will start the first speech.

Let me introduce the next speaker, the vice president Aurel Badiu from the Academy of Agriculture and Forestry Sciences.

And now our Honorary president from our Section of the Romanian Academy, Academician Cristian Hera.

I will finish the opening with a short speech as president of the Agriculture and Forestry Section of the Romanian Academy.

Dear participants,

Whether during lectures for our students on Soil Science or during discussions with our researchers or farmers we never forget to reveal that soil is the foundation of our health and wealth.

Soils are the basis of our economy and prosperity, supporting our cultural heritage and landscapes.

Practically, life on Earth depends on healthy soils and unfortunately, land and soils are today dramatically degrading, not only in Europe but worldwide.

Soils are a finite and non-renewable natural resource that store, filter, and transform many substances, including water, nutrients, and carbon.

All these are crucial for climate change mitigation and adaptation, agricultural production and food security, preserving nature and biodiversity, and are vital to achieve key objectives, which for Europe represents the Green Deal, the ultimate goal to reach healthy soils by 2050, in line with the EU Zero Pollution ambition.

For all these goals, we have an EU soil strategy for 2030, which sets out a framework and concrete measures to protect and restore soils and ensure that they are used sustainably.

We also hope to have a new Soil Monitoring and Resilience Law, which will put the EU on a route to healthy soils by 2050. Such a new EU legislation on soils will provide not only a harmonised definition of soil health but will put in place a comprehensive and rational monitoring framework and will forward a sustainable soil management and remediation of contaminated sites. This strategy sets a vision and objectives to achieve healthy soils by 2050, by concrete actions by 2030.

The soil strategy is also a deliverable key to the EU biodiversity strategy for 2030. Healthy soils are essential for achieving climate neutrality, a clean and circular economy and stopping

**Alocuțiune susținută la Conferința internațională „Tendințe în știința solului”
(3 aprilie 2025, Aula Academiei Române)*

desertification and land degradation. Both strategies are also essential to reverse biodiversity loss, provide healthy food, and safeguard human health.

Last year in Brussels, on 17 June, the Proposal for a Directive of the European Parliament and Council on Soil Monitoring and Resilience was approved (Soil Monitoring Law). The document indicates that soils host more than 25% of all biodiversity and are the second-largest carbon pool of the planet. Due to their ability to capture and store carbon, healthy soils contribute to the achievement of the Union's objectives on climate change. Healthy soils also provide a favourable habitat for organisms to thrive and are crucial for enhancing biodiversity and the stability of ecosystems.

Soil organic matter is crucial for the provision of soil ecosystem services and functions, by reducing soil degradation such as erosion and compaction, while increasing the buffering, water holding and infiltration as well as cation exchange capacity of the soil.

Soil organic matter, generally measured through soil organic carbon, can improve the structural stability of soils, reflected by their soil organic carbon to clay ratio, and the development of biomass, including an increase in crop yields.

Additionally, soil organic matter positively affects soil biodiversity and can increase the amount of carbon sequestered in soils, contributing to climate change mitigation and adaptation.

Later to this proposal, another important document of the European Environment Agency, was released by the scientists from the Joint Research Centre (JRC). This publication aimed to provide evidence-based scientific support to the European policymaking process. The document reveals that over 60% of European soils are unhealthy and are further degrading due to unsustainable management of the land, sealing, contamination and overexploitation, combined with the impact from climate change and extreme weather events.

Degraded soils reduce the provision of ecosystem services such as food, feed, fibre, timber, nutrient cycling, carbon sequestration, pest control or water regulation. The loss of these essential soil ecosystem services costs the EU at least 50 billion

euros per year. More details will be presented by Cristina Arias Navarro, who will present this data at the start of our conference.

The State of the soils will also be presented by scientists from Romania and Moldova in the same context of EU soil strategy for 2030 and as a perspective of a durable agriculture. The challenges created by the health of the soils, are even more turbulent in the context population grows and tourism and we have a case study to take advice from what happened in other countries.

In the second part of our conference, some Romanian scientists will contribute with their data on the same problems as: soil health, soil tillage and environment protection, soil quality and humus dynamics, and with a new database of Romanian soils.

We entitled our Conference „Trends in Soil Science” after we found an existing publication on the same subject, which was recently published. I contacted one of the authors, dr. Hailong He, who accepted to make a presentation on this subject, but being in Canada at midnight during our conference time he sent a video with Romanian translation.

Before starting the conference, and giving the microphone to our moderator, prof. Martin Gerzabek from BOKU University in Vienna, who was recently elected as an honorary member of our Academy I would also like to mention another fact related to this subject.

Some NGOs, experts, and Romanian farmers are calling for the EU climate finance to be targeted at smallholder farmers to support their transition to regenerative practices and to facilitate farmers' access to finance for soil restoration.

Both Academies will sustain their proposals to include farmers' access to climate finance to adopt regenerative agroecological practices, increasing climate finance for farmers to create carbon sinks on agricultural land, developing infrastructure and enabling policies for sustainable land management, mobilizing private investment in soil restoration, and mainstreaming soil restoration into global climate finance strategies.

This will be another support to put soil sciences into practice, remembering that „From farm to fork” will always start from the bottom, from the soil.

Alocuțiune introductivă*

Aurel Florentin Badiu**

Domnilor academicieni,
Doamnelor și domnilor invitați,

Știința solului trebuie să evolueze rapid pentru a aborda provocările globale, cum ar fi schimbările climatice, securitatea alimentară și durabilitatea mediului.

Tendențele care alimentează abordările viitoare se prefigurează ca și consecințe ale unor practici agricole care s-au impus mai mult sau mai puțin generalizat în ultimele decenii, ca nevoi imperioase :

- nevoia de a menține și a îmbunătăți sănătatea solului prin practici durabile, ca urmare a scăderilor accentuate ale fertilității acestuia, consecință a practicilor agricole orientate spre maximizarea profitului printr-un export total/cvasi total a CO₂ fixat fotosintetic;

- nevoia controlului total/ parțial al buruienilor din agroecosisteme cu consecințe în reducerea cantității de materie organică (CO₂ fixat fotosintetic) introdusă în sol la sfârșitul sezonului de vegetație;

- nevoia de a conserva apa în sol și de a menține/gestiona umiditatea acestuia în timpul sezonului de vegetație;

- nevoia de a maximiza randamentele economice prin fertilizare cu doze crescute de macro și microelemente din îngrășăminte chimice/organice;

- nevoia de conservare a biodiversității suprațere, dar mai ales a celei subterane;

- nevoia de integrare tehnologică a noilor instrumente de măsurare și gestiune informatică a caracteristicilor de bază ale terenurilor agricole și

intervenției antropice pentru maximizarea eficienței și durabilității;

- nevoia de a reduce impactul poluanților emergenți;

- nevoia de a crește capacitatea de reziliență a fermelor agricole în situații de criză economico-socială și climatică.

Însumând nevoile aproape ultimative ale exploatarei uneia dintre principalele resurse agricole, solul, unii experți sunt de părere că agricultura viitorului, în principal exploatarea solului și într-o anumită măsură creșterea animalelor (majoritar erbivore, consumatoare de CO₂ fixat în materia vegetală), are din ce în ce mai multe trăsături aparținând agriculturii regenerative. Concluziile lor pornesc de la realitatea faptului că fertilitatea solului este un factor de vegetație finit și că omenirea nu-și permite restaurarea ei prin neexploatarea solului.

Astfel, o serie întreagă de intervenții specifice agro-economiei circulare, cum ar fi culturile de acoperire, lucrările minime ale solului, rotația culturilor, folosirea îngrășămintelor organice/composturilor, extinderea agro-silviculturii, adoptarea de măsuri novative de ameliorare a stratului superficial al solului prin creșterea cantității de dioxid de carbon sechestrat (composturi mixte cu biochar, de exemplu), integrarea tehnologiilor specifice digitalizării (IoT și AI) în monitorizarea culturii și în adoptarea deciziei de cultură, sunt câteva dintre direcțiile de intervenție specifice care vor conduce la o creștere graduală a fertilității existente, conservând potențialul economic al fermelor și mărinnd semnificativ capacitatea de reziliență.

Pornind de la actualele provocări globale critice (schimbările climatice, securitatea alimentară

*Alocuțiune susținută la Conferința internațională „Tendențe în știința solului” (3 aprilie 2025, Aula Academiei Române)

**Dr., ing., vicepreședinte al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”

și durabilitatea mediului) și prefigurând mutațiile posibile ale acestora într-un viitor previzibil, știința solului și a exploatării lui ar trebui să abordeze de o manieră holistică aspectele care pot contribui direct la crearea unui sistem de exploatare complex, capabil să conserve și să maximizeze fertilitatea solurilor pierdută/diminuată, ca urmare a exploatării antropice.

Amintim câteva dintre ele:

- creșterea gradului/stării de sănătate și a capacității de regenerare a solului, pornind de la o primă și esențială nevoie – definirea estimatorului/estimatorilor de sănătate a solului atât pentru evaluarea periodică *per se*, cât și pentru evaluarea tendințelor de regenerare;

- creșterea gradului de sechestrare a carbonului fotosintetizat, ca instrument cheie pentru atenuarea efectelor schimbărilor climatice, cu definirea obligatorie a estimatorului de progres înregistrat diferențiat până la nivel de agroecosisteme locale (poate până la nivel de parcelă);

- integrare tehnologică a sistemelor IT (IoT & AI), cu teledetecția și imagistica spectrală/hiperspectrală, în analiza și managementul fertilității solului, a gradului de aprovizionare cu apă, a atacurilor BBD;

- creșterea gradului de valorificare a apei meteorice și a aportului de apă prin irigare (managementul apei în condițiile de stres hidric și/sau termic – arșiță), ca măsură și garant în asigurarea securității alimentare și al profitabilității activităților agricole;

- îmbunătățirea/ameliorarea rețelelor mycorizale a ciupercilor simbiote, ca și garanție a îmbunătățirii stocării carbonului în sol, la care se pot adăuga tehnologiile de inginerie genetică (ADN recombinant, secvențierile genomului, hibridarea inter și intraspecifică, etc.) aplicate microorganismelor care alcătuiesc biota solului.

Este evident că științele solului vor trebui să se dezvolte prin armonizarea mai multor domenii ale cunoașterii umane, precum: ecologia, biologia generală și a organismelor componente ale biotei solului, fiziologia plantelor și a relațiilor acestora cu mediul, genetica și inginerie genetică avansată, informatica și economia (liniară și circulară) și, nu în ultimul rând, cu politicile publice, pentru a aborda și elabora răspunsuri adecvate la provocările societale complexe, iar fertilitatea solului este indubitabil una dintre acestea.

Introducerea politicilor publice în abordarea provocărilor viitorului pentru științele pedologice în toată diversitatea și complexitate lor este dată de paradigma socială a solului. Deși proprietatea asupra lui este preponderent privată, fertilitatea solului este bun public de mediu.

În loc de concluzie (care pornește din realitatea națională): dacă se dorește abordarea modernă și inovativă a exploatării antreprizelor agricole, prin prisma gestionării potențialelor de producție ale solului în condițiile schimbărilor climatice (mai mult sau mai puțin acceptate de public, de clasa politică și de comunitatea științifică), intervenția publică este determinantă. La noi a început deja, de mai mulți ani, prin cadastrarea suprafețelor: în 2024 (ANCPI – comunicat 28.02.2025) s-a ajuns la o suprafață de 6,607 mii ha finalizate, la care se adaugă cca 5,903 mii ha în lucru, cu speranța de a fi finalizată în curând.

Următoarea intervenție publică, în opinia noastră, ar trebui să fie evaluarea națională a statusului pedologic al acestor suprafețe cadastrate și elaborarea unor programe de intervenție tehnologică dedicate, la nivel de parcele cadastrale, în sensul îmbunătățirii bunului public de mediu numit generic – fertilitate.

Academia de Științe Medicale – 90

Istoria Academiei de Științe Medicale din România*

Acad. Victor Voicu
Teodor Horvat**
Alin Burlacu***

Academia de Științe Medicale (ASM) din România reprezintă un for suprem al excelenței în cercetarea medicală și farmaceutică, o instituție de prestigiu ce reunește elitele științei medicale românești. Fondată pe principii de rigoare științifică și dedicare față de sănătatea publică, ASM a fost și rămâne un pilon esențial în progresul medicinei naționale, având un impact profund asupra dezvoltării politicilor de sănătate, formării specialiștilor și promovării inovației în domeniul medical. Prin activitatea sa susținută și prin colaborările internaționale de renume, Academia de Științe Medicale continuă să fie un simbol al cunoașterii, devotamentului și profesionalismului, punând România pe harta științei medicale mondiale.

Istoricul Academiei de Științe Medicale poate fi structurat pe trei perioade:

Prima perioadă începe cu înființarea instituției și cuprinde perioada interbelică (1935–1948). Academia de Științe Medicale (ASM) din România a fost înființată la 17 aprilie 1935, prin Legea nr. 91, votată de Camerele legiuitoare și promulgată prin Decretul Regal nr. 1076 din același an. Astfel, documentele fundamentale ale înființării, așa cum am menționat, au fost **Legea nr. 91/1935** care a stabilit cadrul legal pentru crearea ASM, definindu-i obiectivele și atribuțiile, respectiv **Decretul Regal nr. 1076/1935** prin care legea a fost promulgată oficial, consfințind înființarea academiei.

La momentul înființării, conform regulamentului, ASM avea următoarele scopuri:

- Progresul cercetărilor științifice în domeniul medicinei umane, medicinei veterinare, farma-

ciei și științelor biologice, fizico-chimice și naturale, în raport cu medicina și la dezvoltarea cât mai mult în țara noastră a cercetărilor în aceste domenii.

- Studiarea și discutarea directivelor științifice ale organizării sanitare, asistenței sociale și asigurărilor sociale, învățământului medical uman, medicinei veterinare și farmaciei și acordarea avizului pe baza concluziilor stabilite.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, Academia de Medicină se organizează în două diviziuni ce vor colabora strâns între ele: **Diviziunea Științifică** și **Diviziunea de Organizare**, activitatea ambelor fiind în realitate bazată pe cercetări științifice.

Diviziunea Științifică efectuează cercetări de știință pură și aplicată pentru cunoașterea, prevenirea și tratamentul diferitelor cazuri de boală. Aceasta era structurată în șase secțiuni: Medicină internă și specialități de medicină internă; Chirurgie și specialități chirurgicale; Igienă și microbiologie; Științe biologice, fizico-chimice și naturale; Medicină veterinară; Farmacie.

Diviziunea de Organizare era alcătuită din două comisii permanente: Organizarea sănătății publice, asistenței și asigurărilor sociale și Învățământul medical și farmaceutic.

Lucrările celor două diviziuni erau prezentate în ședințe publice și se tipăreau în „**Buletinul Academiei de Medicină**” și în „**Presse Médicale din Paris**”. Buletinul Academiei de Medicină apărea în limba franceză, totalizând anual aproximativ o mie de pagini și era trimis în numeroase țări ale lumii, primind în schimb, în mod gratuit, 250 de reviste medicale străine.

* Comunicare susținută la Sesiunea aniversară „90 de ani de la înființarea Academiei de Științe Medicale din România” (8 mai 2025, Aula Academiei Române)

**Prof. dr., Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București

*** Dr., asist. univ., Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București

Prin publicația sa „**Bulletin de l'Académie de Médecine de Roumanie**”, editată de **Masson et Cie**, Academia de Medicină a făcut cunoscute în țară și peste hotare rezultatele principalelor cercetări științifice întreprinse de membrii și colaboratorii săi.

De asemenea, Academia de Medicină propunea autorităților modificări de legi sau regulamente privind organizarea sănătății publice, a asistenței sociale și a învățământului medical.

Personalitățile cu un aport important la înființarea și dezvoltarea Academiei de Medicină au fost:

Prof. dr. Constantin Angelescu (1869–1948) – primul președinte al ASM. A fost o personalitate marcantă a medicinei și educației românești în prima jumătate a secolului XX. După ce și-a finalizat studiile medicale la Paris, specializându-se în chirurgie în 1897, s-a întors în țară și a lucrat la Spitalul Brâncovenesc și ulterior la Spitalul Filantropia. În 1903, a devenit profesor și director al Clinicii Chirurgicale a Facultății de Medicină din București. A fost de asemenea președinte al Academiei de Științe din România, președinte al Ateneului Român timp de 24 de ani (15 noiembrie 1923–10 septembrie 1947) și membru de onoare al Academiei Române din 1934. Contribuțiile sale remarcabile în domeniul educației și medicinei au lăsat o amprentă durabilă asupra societății românești, fiind recunoscut pentru eforturile sale în modernizarea și dezvoltarea acestor sectoare.

Prof. dr. Daniel Danielopolu (1884–1955) – inițiatorul și principalul promotor al înființării ASM, a ocupat funcția de secretar permanent al Academiei până în 1948. A fost un medic, fiziolog și farmacolog român de renume, cu o carieră academică și științifică remarcabilă. Născut într-o familie intelectuală, tatăl său fiind profesor de drept la Universitatea din București, Danielopolu a urmat atât studii de drept, cât și de medicină, începând din anul 1900. A obținut titlul de doctor în medicină și chirurgie în 1910 la București și a devenit profesor la Facultatea de Medicină din București în 1918. În timpul Primului Război Mondial, a condus un spital destinat tratării pacienților cu tifos exantematic. În 1938, a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Danielopolu a studiat interdependența dintre sistemul nervos somatic și cel vegetativ, a creat metoda viscerografică în medicina experimentală și clinică și a adus contribuții la patogenia și

tratamentul anginei pectorale. A fost un precursor al teoriei sistemelor biologice și al biociberneticii, promovând farmacologia nespecifică.

În această primă perioadă de evoluție, perioada în care prof. dr. Constantin Angelescu a fost președinte și prof. dr. Daniel Danielopolu a fost secretar general al Academiei de Medicină, instituția a avut mai multe activități relevante pentru dezvoltarea cercetării medicale și a politicilor de sănătate publică, precum:

1. Organizarea și structurarea Academiei prin elaborarea Regulamentului Academiei de Medicină, document ce conținea 101 articole grupate în 13 titluri, stabilind scopurile, structura organizatorică și funcționarea Academiei.

2. Cercetare medicală și promovarea științei: încurajarea cercetărilor științifice prin acordarea de sprijin material, premii și mențiuni; publicarea rezultatelor în Buletinul Academiei de Medicină, inclusiv în *Presse Médicale de Paris*; colaborarea cu laboratoare și facultăți de medicină din țară și străinătate; organizarea de conferințe medicale naționale și internaționale.

3. Rol în sănătatea publică și politici sanitare: elaborarea de rapoarte anuale asupra stării sănătății publice; studierea epidemiilor și bolilor sociale, oferind soluții pentru combaterea lor; organizarea și îmbunătățirea serviciilor de sănătate publică; contribuții la asigurările sociale de sănătate și organizarea învățământului medical.

4. Cercetări medicale originale: prof. dr. Francisc Rainer, membru al Academiei, a prezentat cercetări inovatoare despre atlanto-odontoidite-artrita deformantă, demonstrând un model interdisciplinar de studiu al bolilor; introducerea metodelor viscerografice de către prof. dr. Daniel Danielopolu pentru diagnostic și tratament.

5. Crearea unei rețele academice și internaționale: schimb de publicații cu 250 de reviste medicale străine; relații academice cu instituții științifice internaționale și participarea la congrese medicale mondiale.

Prin aceste activități, Academia de Medicină sub conducerea lui C. Angelescu și D. Danielopolu a avut un rol esențial în modernizarea medicinei românești și în integrarea cercetării medicale în politica de sănătate publică.

Cea de-a doua perioadă este cea din timpul regimului comunist.

Între anii 1948 și 1989, Academia de Științe Medicale din România a traversat o perioadă

complexă, marcată de desființare și ulterior reînființare sub regimul comunist. Astfel, în 1948, ASM a fost desființată, în contextul instaurării regimului comunist. Această măsură a făcut parte dintr-o serie de reorganizări instituționale menite să alinieze structurile academice și științifice la noile directive politice. În 1948, noul regim politic a inițiat o restructurare amplă a instituțiilor academice din România. Academia Română, Academia de Științe din România și Academia de Științe Medicale au fost desființate, iar bunurile lor au fost integrate în nou-înființata Academie a Republicii Populare Române.

Desființarea ASM a dus la întreruperea activităților sale până în 1969, când a fost reînființată de autoritățile comuniste, însă cu atribuții reduse comparativ cu cele avute la înființarea sa în 1935. Această perioadă a reprezentat o etapă dificilă pentru comunitatea medicală și științifică din România, având un impact semnificativ asupra dezvoltării cercetării și practicii medicale.

În 1969, ASM a fost reînființată prin Decretul Consiliului de Stat nr. 590. Primul președinte al ASM după reînființare a fost prof. dr. Aurel Moga, care a deținut această funcție până la decesul său în 1977. Prof. dr. Moga a fost un eminent cardiolog și a ocupat și funcția de ministru al Sănătății, între 1966 și 1969. În calitate de președinte al Academiei de Științe Medicale, Aurel Moga a fost implicat în coordonarea și promovarea cercetării științifice în domeniul medical. De asemenea, a fost membru al mai multor organizații profesionale internaționale, precum Societatea Internațională de Cardiologie și Comitetul Consultativ pentru Cercetarea Științifică Medicală al Organizației Mondiale a Sănătății (1971–1974). Secretarul general al ASM de la reînființare și până în 1989 a fost prof. dr. Emil C. Măgureanu, având un rol esențial în coordonarea și promovarea cercetării științifice medicale la nivel național. Pentru meritele sale deosebite în domeniul medical, i-a fost conferit Ordinul Meritul Sanitar prin decretul nr. 153/1971.

În perioada 1969–1989, Academia de Științe Medicale (ASM) din România a avut un rol esențial în promovarea și dezvoltarea științelor medicale, reunind personalități de seamă și desfășurând activități științifice remarcabile.

În această perioadă, ASM a desfășurat activități științifice notabile, printre care:

- Elaborarea de programe de cercetare: ASM a contribuit la dezvoltarea strategiilor naționale

în domeniul cercetării medicale și farmaceutice, având ca obiectiv îmbunătățirea stării de sănătate a populației.

- Publicații științifice: ASM a publicat lucrări și buletine științifice, diseminând rezultatele cercetărilor și promovând schimbul de cunoștințe în comunitatea medicală.

- Colaborări instituționale: Academia a colaborat cu Ministerul Sănătății, Ministerul Educației și Cercetării, Academia Română și instituțiile de învățământ superior de medicină și farmacie, consolidând rețeaua de cercetare și educație medicală.

Cea de-a treia perioadă este perioada postdecembristă (1990–prezent), în care pot fi distinse mai multe etape:

1. Reorganizarea ASM în perioada postdecembristă (mandatul acad. Ștefan Milcu 1990–1997)

După 1990, sub conducerea academicianului Ștefan Milcu, ASM a trecut printr-un proces de reorganizare, înființând noi filiale, secții de specialitate și institute de cercetare. În 2004, prin Legea nr. 264, ASM și-a recăpătat statutul inițial din 1935, consolidându-și rolul în coordonarea cercetării medicale din România.

Au fost stabilite criterii riguroase pentru selecția membrilor titulari și corespondenți și au fost legiferate relațiile între ASM și ministerele de profil (sănătate, educație, cercetare) precum și cu instituțiile de învățământ superior. Au fost organizate conferințe și sesiuni de comunicări, a fost reînființat Buletinul ASM și au fost demarate programe de cercetare finanțate.

Au fost stabilite colaborări editoriale cu „Viața Medicală”, „Revista Română de Medicină Internă”, „Acta Endocrinologică”, etc.

Au fost înființate filiale în principalele centre universitare ale țării: Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Craiova, Târgu-Mureș și Constanța.

Au fost stabilite parteneriate cu academii medicale din Franța, Italia, Germania, Israel și Statele Unite.

Mandatul acad. Ștefan Milcu (1990–1997) reprezintă o epocă de reconstrucție, în care ASM a fost repusă pe harta academică națională și internațională. Viziunea sa umanistă, rigurozitatea științifică și angajamentul pentru interdisciplinaritate au creat premisele unei dezvoltări solide a cercetării medicale românești

în anii care au urmat. Este fără îndoială unul dintre fondatorii ASM modernă, iar activitatea sa a reprezentat o punte între tradiția precomunistă și provocările științifice ale lumii contemporane.

2. Consolidarea și modernizarea ASM în perioada posttranziție

Mandatul acad. Nicolae Cajal (1997–2004)

Perioada 1997–2004 marchează o etapă de consolidare instituțională și modernizare conceptuală a Academiei de Științe Medicale din România, sub conducerea renumitului academician Nicolae Cajal. Acest interval corespunde unui moment istoric de tranziție mai stabil pentru România, caracterizat de apropierea de structurile europene și de inițierea unor reforme sistemice în sănătate, educație și cercetare. Sub conducerea lui Nicolae Cajal, ASM a cunoscut o deschidere spre colaborări internaționale, modernizarea cercetării medicale și o întărire a identității instituționale.

Acad. Nicolae Cajal (1919–2004) a fost una dintre figurile emblematice ale științei românești și internaționale în domeniul microbiologiei și virusologiei. Discipol al prof. dr. Ștefan S. Nicolau, fondator al școlii românești de virusologie, Nicolae Cajal s-a remarcat prin contribuții excepționale în studiul infecțiilor virale, în special al hepatitelor, encefalitelor și al virusurilor oncogene. A fost membru titular al Academiei Române și președinte al Secției de științe medicale dar și membru în mai multe societăți științifice internaționale (de exemplu, Societatea Americană de Microbiologie, Societatea Franceză de Virologie, Organizația Mondială a Sănătății – ca expert permanent).

Dincolo de dimensiunea științifică, Nicolae Cajal a fost și o personalitate civică de anvergură, fiind președinte al Federației Comunităților Evreiești din România și senator în Parlamentul României în perioada 1990–1992. Această dublă ipostază – savant și umanist – l-a recomandat ca lider de tranziție în conducerea ASM, capabil să negocieze între valorile tradiționale ale cercetării și noile imperative ale integrării europene.

În această perioadă, ASM a făcut pași importanți spre conceptualizarea cercetării medicale ca pilon esențial al dezvoltării sociale: au fost elaborate direcții strategice de cercetare axate pe domenii prioritare: boli cronice netransmisibile, boli infecțioase emergente, oncologie, biotehnologie

și sănătate publică; au fost încurajate proiectele interdisciplinare și colaborările dintre institutele de cercetare și spitalele clinice universitare; a fost încurajată crearea de centre de excelență în genetică medicală, virusologie, farmacologie clinică și epidemiologie.

În anul 2000, Academiei de Științe Medicale i s-a încredințat derularea celui mai important proiect de cercetare de până atunci, proiectul VIA-SAN (prescurtarea de la Viață și sănătate). Acest proiect cu care se poate spune ca a început cercetarea medicală finanțată în România a fost coordonat de acad. Laurențiu Mircea Popescu și s-a desfășurat în perioada 2001-2005.

Acad. Nicolae Cajal a promovat o politică activă de internaționalizare a ASM: a întărit relațiile cu Organizația Mondială a Sănătății, participând la grupuri de lucru și consultanță regională; a semnat acorduri bilaterale cu academii de științe medicale din Israel, Franța, Germania, SUA, Italia și Ungaria.

Unul dintre obiectivele majore ale acestei perioade a fost revitalizarea activității editoriale: a fost modernizat „Buletinul Academiei de Științe Medicale”, devenind o publicație bilingvă (română-engleză), indexată în baze de date internaționale; au fost inițiate parteneriate editoriale cu reviste, precum „Viața Medicală”, „Romanian Journal of Virology”, „Revista Română de Bioetică”; au fost publicate volume colective și monografiile de prestigiu: *Virusurile hepatitice: noi direcții în patogeneză și tratament*, *Politici de sănătate în tranziție*, *Etică și cercetare medicală în Europa Centrală și de Est*.

ASM a fost un actor activ în reformarea sistemului sanitar, prin: elaborarea de analize și propuneri în domenii, precum: evaluarea tehnologiilor medicale, prioritizarea investițiilor în infrastructură, strategii de resurse umane în sănătate; colaborarea strânsă cu Ministerul Sănătății, CNCSIS, Parlamentul României și organisme internaționale (OMS, Banca Mondială); implicarea în campanii de informare și educație sanitară, în parteneriat cu mass-media și universitățile de medicină.

Finalul mandatului acad. Nicolae Cajal coincide cu unul dintre cele mai importante evenimente din istoria recentă a ASM: promulgarea Legii nr. 264/2004, care: reconfirmă statutul ASM ca instituție publică de interes național; asigură finanțarea de la bugetul de stat; stabilește cadrul legal pentru

coordonarea activității de cercetare medicală; reafirmă autonomia științifică și academică a ASM în raport cu autoritățile politice. În elaborarea și promovarea acestei Legi un rol important l-a avut viitorul secretar general și apoi președinte al ASM, Mircea Ifrim, în calitate de președinte al Comisiei de Sănătate din Camera Deputaților.

Mandatul acad. Nicolae Cajal, dublat de eforturile remarcabile ale secretarului general prof. dr. Mihai Zamfirescu, a fost o perioadă de reafirmare, profesionalizare și extindere a influenței Academiei de Științe Medicale. Au fost puse bazele pentru integrarea ASM în rețelele europene de cercetare, consolidându-se o identitate instituțională matură, eficientă și deschisă către viitor. Profesorul Cajal a reușit să articuleze viziunea științifică cu spiritul civic, într-o perioadă în care medicina românească căuta repere solide într-un context de transformare profundă.

3. Implementarea cadrului legal modern și relansarea strategică a ASM – mandatul prof. dr. Dan Enăchescu (2004–2006)

După recunoașterea oficială prin Legea nr. 264/2004, care a restabilit Academia de Științe Medicale din România ca instituție publică de interes național, perioada 2004–2006 a fost una de tranziție strategică, menită să pună în aplicare prevederile noii legislații și să orienteze Academia către performanță și eficiență instituțională. Conducerea acestei etape a fost încredințată prof. dr. Dan Enăchescu, un specialist cu experiență vastă în sănătate publică, management sanitar și politici de sănătate, fost consilier al ministrului Sănătății și director al Institutului Național de Sănătate Publică.

Prof. dr. Dan Enăchescu s-a remarcat ca unul dintre cei mai influenți promotori ai modernizării sistemului sanitar românesc, cu o carieră orientată către domenii precum: epidemiologie, organizare sanitară, bioetică, evaluarea serviciilor medicale și medicina comunitară. Este autor al unor lucrări importante privind reforma sanitară în România, dar și al unor documente de politici publice în colaborare cu organizații internaționale, precum OMS, Banca Mondială și UNICEF. În anii 2000, Enăchescu a avut o contribuție decisivă la formularea Planului Național de Acțiune pentru Sănătate și la integrarea obiectivelor de sănătate în strategiile naționale de dezvoltare.

Desemnarea sa în fruntea ASM a reprezentat o alegere pragmatică, menită să asigure coerența între știință, politici sanitare și administrație publică.

Principalele efecte ale aplicării Legii nr. 264/2004 în timpul mandatului lui Dan Enăchescu au fost: consacrarea ASM ca instituție publică autonomă cu finanțare de la bugetul de stat, prin Ministerul Sănătății; crearea unui cadru juridic pentru funcționarea filialelor și secțiilor științifice, cu norme clare de eligibilitate pentru membrii titulari și corespondenți; consolidarea regimului de proprietate asupra patrimoniului ASM (clădiri, arhive, biblioteci, fonduri editoriale); clarificarea atribuțiilor în evaluarea, sprijinirea și coordonarea cercetării medicale.

Sub conducerea prof. dr. Dan Enăchescu, ASM a trasat o serie de obiective prioritare: promovarea cercetării aplicate și orientate spre soluționarea problemelor de sănătate publică; lansarea de apeluri de proiecte pentru tineri cercetători și grupuri multidisciplinare; implementarea unui sistem de raportare și audit științific pentru institutele și secțiile afiliate; reprezentarea ASM în structuri consultative interministeriale, contribuind la elaborarea Planului Național de Cercetare.

ASM a fost activ implicată în procesele de aliniere la Spațiul European al Cercetării (ERA): colaborări cu Academia de Științe Medicale din Italia, Germania, Polonia; participarea în rețele tematice susținute de Comisia Europeană (programele FP6, Health Cluster Europe); reprezentare în consilii consultative OMS privind sistemele de sănătate și cercetarea în sănătate publică; organizarea în 2005 a Conferinței naționale „Cercetarea medicală în tranziție: provocări și perspective europene”, cu participare internațională. În anul 2005 a fost inițiat programul național de cercetare de excelență intitulat CEEX Sănătate, care se va desfășura până în anul 2008, sub coordonarea ASM și în continuarea programului VIASAN.

Mandatul prof. dr. Dan Enăchescu a însemnat o profesionalizare a funcționării interne a ASM: digitalizarea parțială a arhivei și inițierea bazei de date a membrilor; redefinirea procedurilor de alegere a membrilor pe criterii de excelență academică; demararea unui proiect-pilot de reformare a sistemului de *peer-review* la nivelul secțiilor.

În această perioadă a fost revitalizat „Buletinul ASM”, în format electronic; au fost

inițiate parteneriate media cu „Viața Medicală”, „Sănătatea TV”, „România Medicală”; a fost lansat proiectul „Biblioteca Științifică ASM”, pentru editarea de volume tematice cu caracter interdisciplinar.

Mandatul prof. dr. Dan Enăchescu a fost unul pivot care a transformat ASM dintr-o structură academică tradițională într-o instituție modernă, cu funcții strategice în sistemul de sănătate. Prin aplicarea Legii 264/2004, a fost realizată instituționalizarea efectivă a academiei, stabilindu-se fundamentele pentru participarea activă la rețelele europene de cercetare și pentru profesionalizarea administrației științei medicale în România.

4. Inovație, internaționalizare și recunoaștere științifică – mandatul acad. Laurențiu Mircea Popescu (2006–2011)

După implementarea cadrului legal modern care a consacrat Academia de Științe Medicale din România ca instituție publică de interes național, perioada 2006–2011 a adus o nouă viziune asupra rolului pe care cercetarea medicală trebuia să-l joace într-o societate în schimbare rapidă. Sub conducerea academicianului Laurențiu Mircea Popescu, ASM a trecut într-o etapă marcată de internaționalizare activă, inovație științifică de frontieră și dezvoltarea unei noi generații de cercetători. Această perioadă se identifică nu doar cu reorganizarea instituțională, ci și cu un salt calitativ remarcabil în ceea ce privește contribuțiile românești la cercetarea biomedicală internațională.

Acad. Laurențiu M. Popescu (1944–2015) a fost o figură de prim-plan a medicinei fundamentale românești și unul dintre cei mai respectați biologi celulari ai epocii. Profesor de histologie și biologie celulară, membru titular al Academiei Române (președinte al Secției de științe medicale), membru al Academiei Europene de Științe și Arte, precum și al prestigioaselor Academii de Medicină din Franța, acad. Laurențiu M. Popescu a fost recunoscut la nivel mondial pentru descoperirea unei noi clase celulare: telocitele.

În funcția de secretar general al ASM, prof. dr. Mihai Zamfirescu și-a continuat activitatea începută anterior, fiind un partener esențial în realizarea direcțiilor strategice propuse de acad. Laurențiu M. Popescu. După decesul acestuia în anul 2008 funcția a fost preluată de prof. dr. Eugen Pascu Ciofu, care a contribuit la fel de substanțial la realizarea aceluiași direcții.

În perioada 2007–2013 ASM a participat la elaborarea Planului Sectorial de Cercetare-Dezvoltare în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării și Consiliul Național al Cercetării Științifice din Institutele Superioare.

În acest mandat, a fost înființată Filiala București a Academiei de Științe Medicale, sub conducerea acad. Victor Voicu.

Acad. Victor Voicu, președintele Secției de științe medicale a Academiei Române, profesor de farmacologie la UMF Craiova și UMF „Carol Davila” București, a contribuit în mod esențial la dezvoltarea farmacologiei românești și a înființat specialitatea de toxicologie clinică în România. A adus contribuții importante în domeniul compușilor organofosforici și antidotismului acestora, în farmacologia radioprotectorilor chimici, în farmacologia experimentală și clinică a antihipertensivelor și antiaritmicele, psihofarmacologia psihomimeticele și drogurilor de abuz.

Sub conducerea acad. Victor Voicu, Filiala București va juca un rol important în activitatea întregii instituții, fiind cea mai numeroasă și cea mai puternică. În calitate de președinte al Filialei, acad. Victor Voicu a impus scientometria în selecția viitorilor membri corespondenți și titulari ai Academiei de Științe Medicale. Iar ca președinte al Secției de științe medicale a Academiei Române, acad. Victor Voicu a făcut în mod fericit și firesc legătura între principala instituție de consacrare a valorilor românești și sora ei mai mică din domeniul medical.

Internaționalizarea a devenit un obiectiv esențial în mandatul acad. Laurențiu M. Popescu, iar rezultatele au fost remarcabile. În 2007, a fost semnat un parteneriat strategic între România și Italia, printr-un acord oficial între ASM și Accademia Nazionale dei Lincei, una dintre cele mai vechi și respectate instituții academice din Europa. Sub egida acestui parteneriat, au fost organizate școli de vară comune, conferințe bilaterale și programe de schimb pentru cercetători în domeniul bolilor rare și al medicinei regenerative.

În anii 2007 și 2008 au fost organizate două vizite reciproce între Academia de Științe Medicale din România și Academie Nationale de Chirurgie din Franța, coordonate de acad. Irinel Popescu, din partea română și Bernard Launois, din partea franceză. În cadrul acestor vizite au avut loc sesiuni științifice comune și au fost elaborate planuri de cooperare pentru viitor.

Mandatul acad. Laurențiu M. Popescu a fost marcat și de o deschidere importantă spre formarea tinerilor cercetători. ASM a sprijinit peste o sută de mobilități internaționale pentru tineri medici și cercetători, trimiși în stagii de formare la universități de prestigiu din Tokyo, Paris, Boston, Seul și Geneva. În același timp, au fost organizate în România mai multe școli de vară internaționale, reunind studenți doctoranzi, cercetători și mentori internaționali, într-un climat de emulație științifică autentică.

Dintre tinerii cercetători care s-au remarcat în această perioadă pot fi menționați Ștefan M. Constantinescu și Ionuț Moraru.

Totodată, Academia a devenit membră a Federation of European Academies of Medicine (FEAM) și a fost reprezentată în cadrul Scientific Panel for Health al Comisiei Europene. Prin colaborări cu European Science Foundation, ASM a contribuit la elaborarea ghidurilor europene de etică pentru medicina regenerativă, participând astfel activ la configurarea standardelor internaționale în cercetarea biomedicală.

În concluzie, mandatul acad. Laurențiu M. Popescu, susținut de echilibrul administrativ și eficiența secretarilor generali prof. dr. Mihai Zamfirescu și Eugen Pascal Ciofu, a dus la o redefinire completă a profilului Academiei de Științe Medicale. Aceasta a devenit, în intervalul 2006–2011, o instituție competitivă în spațiul științific european, implicată în proiecte de vârf, promotoare a tinereilor generații și deschisă spre colaborări internaționale autentice.

5. Extinderea influenței și consolidarea excelenței medicale – mandatul acad. Irinel Popescu (2011–2019)

Perioada cuprinsă între anii 2011 și 2019 a marcat o etapă de consolidare instituțională, extindere internațională și afirmare academică deplină pentru Academia de Științe Medicale din România. Sub conducerea acad. Irinel Popescu, personalitate emblematică a medicinei românești, ASM a cunoscut o transformare profundă, caracterizată prin integrarea cercetării clinice de vârf cu politicile moderne de sănătate publică, deschiderea către tehnologiile emergente și consolidarea parteneriatelor internaționale.

Acad. Irinel Popescu, pionier al transplantului hepatic în România, a fost autorul unei viziuni

inovatoare asupra rolului cercetării medicale într-o societate modernă. Programul de transplant hepatic și programul de chirurgie robotică de la Institutul Clinic Fundeni precum și înființarea Centrului de Excelență în Medicina Translațională de la Institutul Clinic Fundeni l-au consacrat ca lider medical și cercetător. De-a lungul carierei, a publicat peste 300 de lucrări științifice, a fost membru al mai multor asociații prestigioase și academii internaționale (European Surgical Association, American Surgical Association, Academia Franceză de Chirurgie, Academia Franceză de Medicină).

Funcția de secretar general a fost exercitată de prof. dr. Mircea Ifrim, care venea după o bogată experiență în Parlamentul României precum și în lumea academică internațională.

A continuat dezvoltarea relațiilor bilaterale cu Franța. În anul 2012 a fost semnat la București un acord de parteneriat cu Academia Franceză de Medicină, iar în 2013 și 2015 au fost organizate vizite reciproce între cele două instituții, la București și Paris.

În calitate de vicepreședinte al FEAM (Federația Europeană a Academiei de Medicină), acad. Irinel Popescu a organizat la București sesiunea de primăvară a acestei prestigioase asociații unde a fost abordat, pentru prima oară în țara noastră, conceptul „One Health”. Acest concept va fi dezvoltat ulterior în România de prof. dr. Nicolae Manolescu și va căpăta o importanță deosebită.

Academia de Științe Medicale accesează în această perioadă două proiecte cu finanțare europeană: unul în valoare de 25 milioane de euro de dezvoltare a infrastructurii publice de cercetare-dezvoltare, care a fost coordonat de prof. dr. Radu Deac și prin care s-au dotat cu angiografe moderne 17 centre de cercetare clinică; au fost studiate afecțiunile vasculare cerebrale, afecțiunile coronariene și afecțiunile vasculare periferice. Cel de-al doilea proiect, în valoare de cca 5 milioane de euro a pregătit cca 3000 de cadre medicale (medici și asistenți) în domeniul transplantului de organe și țesuturi.

Implementarea celor două proiecte s-a făcut cu ajutorul Filialelor care în această perioadă au jucat un rol important în întreaga activitate a ASM. Președinții de filiale, acad. Victor Voicu-București, prof. dr. Mircea Grigorescu, Cluj-Napoca, prof. dr. Carol Stanciu, Iași, prof. dr. Margit Șerban, Timișoara, prof. dr. Radu Deac, Târgu-Mureș și prof. dr. Tudorel Ciurea, Craiova, au coordonat atât

activitatea științifică în teritoriu, cât și procesul de selecție a noilor membri.

Academia de Științe Medicale și-a asumat un rol tot mai pregnant în formularea politicilor de sănătate. A participat activ la elaborarea Strategiei Naționale de Sănătate 2014–2020, cu accent pe cercetarea clinică, medicina personalizată și infrastructura medicală. De asemenea, a contribuit la conturarea proiectului de Lege a cercetării în sănătate și a susținut implementarea metodologiilor europene privind evaluarea proiectelor medicale, în parteneriat cu ANCSI și organismele europene de cercetare.

În anul 2015, ASM a finalizat un proiect comun cu Academia Română referitor la bolile și moartea lui Eminescu. Inițial a avut loc o masă rotundă la sediul Fundației Naționale pentru Știință și Artă (FNSA), coordonată de acad. Eugen Simion și prof. Irinel Popescu, la care au participat în calitate de experți acad. Victor Voicu, toxicolog, prof. Octavian Buda, istoric al medicinei, prof. Dan Prelipceanu, psihiatru, prof. Călin Giurcăneanu, dermatovenerolog, prof. Bogdan O. Popescu, neurolog, prof. Eduard Apetrei, cardiolog, prof. Codruț Sarafoleanu, otorinolaringolog, și prof. Vladimir Beliş, medic legist. Concluziile mesei rotunde au făcut obiectul unei monografii cu titlul *Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* (Eugen Simion și col., Editura FNSA, 2015), reeditată ulterior în anul 2021.

În mai 2015 Academia de Științe Medicale a sărbătorit la Ateneul Român 80 de ani de la înființare, în prezența reprezentantului Casei Regale, Principesa Maria. Au transmis mesaje de apreciere la adresa instituției președintele Klaus Johannis și primul ministru Victor Ponta.

În concluzie, mandatul acad. Irinel Popescu, secondat de o echipă administrativă profesionistă și coerentă, a dus Academia de Științe Medicale într-o nouă etapă de maturitate instituțională, vizibilitate internațională și excelență aplicată. A fost o perioadă în care ASM s-a consolidat ca platformă de excelență pentru medicina translațională, cercetarea clinică, biotehnologie și politici de sănătate publică, reconfirmându-și locul în rândul celor mai importante instituții științifice din Europa Centrală și de Est.

6. Mandatele recente ale ASM (2019–prezent)

Intrarea Academiei de Științe Medicale în deceniul al treilea al secolului XXI a coincis cu

o perioadă marcată de incertitudine globală, crize sanitare fără precedent și necesitatea redefinirii unor paradigme medicale și instituționale.

Mandatul prof. dr. Mircea Ifrim (2019–2020): echilibru și continuitate

În perioada imediat premergătoare pandemiei, conducerea ASM a fost preluată de acad. Mircea Ifrim, personalitate marcantă a învățământului medical românesc, profesor de anatomie și fost decan al Facultății de Medicină din Oradea. Cu o vastă experiență managerială și academică, Ifrim a urmărit o strategie de consolidare instituțională, concentrându-se pe extinderea rețelei naționale de cercetare și pe întărirea colaborărilor academice interuniversitare. A inițiat reorganizarea activității secțiilor științifice, a promovat integrarea tinerilor cercetători și a lansat ideea unei platforme naționale de cercetare interdisciplinară în domeniul sănătății. De asemenea, a participat activ la dialogul cu autoritățile pentru stabilirea unui cadru legislativ actualizat privind statutul membrilor ASM și finanțarea proiectelor medicale. Mandatul său, deși scurt, a oferit o tranziție echilibrată și a pregătit instituția pentru provocările care urmau să apară.

Pandemia COVID-19 (2020–2022): reacție, expertiză și sprijin pentru sistemul sanitar

Debutul pandemiei de COVID-19 în martie 2020 a reprezentat pentru întreaga lume o probă de rezistență fără precedent. În România, Academia de Științe Medicale a fost una dintre primele instituții care și-au mobilizat expertiza pentru a sprijini autoritățile și sistemul sanitar. Chiar și în absența unei conduceri executive de lungă durată în acel moment, membrii titulari și corespondenți ai ASM au devenit actori-cheie în conturarea răspunsului național la criza pandemică.

ASM a constituit un grup de lucru multidisciplinar, format din epidemiologi, specialiști în boli infecțioase, virusologi, farmaciști clinicieni și experți în sănătate publică, care a elaborat și a publicat, în timp record, ghiduri practice, analize de impact și recomandări adresate Ministerului Sănătății și Comitetului Național pentru Situații de Urgență.

În paralel, ASM a sprijinit inițiativele de cercetare aplicată privind SARS-CoV-2, promovând finanțarea proiectelor ce vizau

vaccinologia, evaluarea răspunsului imun și strategiile terapeutice.

Mandatul prof. dr. Mircea Beuran (din 2023): relansare strategică și modernizare

În noiembrie 2023 la conducerea ASM a fost ales prof. dr. Mircea Beuran, chirurg de prestigiu, fost ministru al Sănătății și lider recunoscut în mediul universitar.

Viziunea lui Mircea Beuran presupune trei direcții majore: digitalizarea cercetării, formarea tinerilor cercetători și extinderea colaborărilor internaționale. Încă din primele luni ale mandatului său, a fost lansată inițiativa „ASM 4.0” – un proiect strategic destinat integrării inteligenței artificiale în analiza datelor clinice, susținerii cercetării transdisciplinare și reformării sistemului de evaluare a proiectelor prin platforme online. Totodată, a fost reluată ideea creării centrelor de excelență sub egida ASM, în domenii precum: chirurgie minim invazivă, imunoterapie oncologică, biotehnologii și neuroștiințe.

În plan internațional, au fost reactivate relațiile de parteneriat cu Academia de Medicină din Coreea de Sud, Academia de Științe din Italia, Institutul Karolinska din Suedia și Harvard Medical School, în scopul organizării de proiecte comune, schimburi de experiență și sesiuni de instruire pentru tineri medici. Academia a fost, de asemenea, invitată să participe la Summitul European al Academii de Medicină, organizat la Viena în ianuarie 2024, unde România a fost reprezentată cu o lucrare privind rolul cercetării medicale în pregătirea pentru viitoare pandemii.

Pe plan intern, ASM a început revizuirea Regulamentului de funcționare și a statutului membrilor, pentru a răspunde nevoii de transparență și eficiență. În același timp, s-au inițiat consultări cu Ministerul Sănătății pentru introducerea cercetării medicale în prioritățile Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR).

Academia de Științe Medicale – între tradiție, reziliență și vocația excelenței

Istoria Academiei de Științe Medicale din România, întinsă pe aproape un secol, este o poveste a excelenței, a adaptării continue și a responsabilității față de sănătatea publică și progresul științific. Fondată în 1935, prin viziunea unor personalități, precum prof. dr. Constantin Angelescu și prof. dr. Daniel Danielopolu, ASM

a fost concepută ca o platformă de elită pentru cercetarea medicală românească, cu un rol activ în conturarea politicilor sanitare și în promovarea medicinei ca domeniu strategic al dezvoltării naționale.

După un parcurs promițător în perioada interbelică, Academia a fost afectată de regimul comunist, fiind desființată în 1948 și reînstituită abia în 1969, într-o formă cu atribuții restrânse. Reconfigurarea sa din anii '70 și '80, sub conducerea unor personalități precum Aurel Moga și Constantin Arseni, a permis menținerea unui nucleu de excelență științifică în pofida constrângerilor ideologice. Totuși, adevărata renaștere a ASM a avut loc după 1990, când, sub îndrumarea vizionară a academicianului Ștefan Milcu, Academia a fost reconstruită pe fundamente democratice, deschizându-se către colaborări internaționale și revitalizând cercetarea medicală românească.

Fiecare președinte al ASM din perioada postdecembristă a contribuit, în mod specific, la consolidarea instituției: Nicolae Cajal a promovat modernizarea și internaționalizarea; Dan Enăchescu a implementat cadrul legal și a profesionalizat funcționarea internă; Laurențiu M. Popescu a dus Academia în avangarda cercetării biomedicale europene prin descoperirea telocitelor și proiecte internaționale de referință; Irinel Popescu a extins rețelele de cercetare aplicată și a promovat excelența clinică și biotehnologică. În perioada recentă, sub presiunea pandemiei COVID-19, ASM a demonstrat capacitate de reacție și expertiză, implicându-se activ în sprijinirea autorităților, elaborarea de strategii și susținerea cercetării în condiții de criză.

În prezent, sub conducerea prof. dr. Mircea Beuran, Academia intră într-o nouă etapă – cea a digitalizării, transdisciplinarității și parteneriatului internațional aprofundat. Proiecte precum „ASM 4.0”, dezvoltarea centrelor de excelență, promovarea cercetării tinerilor și inițiativele de integrare în rețele globale de știință sunt doar câteva dintre direcțiile prin care ASM își reafirmă vocația și își reînnoiește misiunea în epoca medicinei personalizate, a inteligenței artificiale și a crizelor sanitare globale.

Dincolo de activitățile științifice și administrative, ceea ce definește ASM este continuitatea spiritului academic, rigoarea intelectuală și responsabilitatea față de viitorul

medicinii. Rolul său în configurarea politicilor de sănătate, în sprijinirea tinerelor generații de cercetători și în menținerea unui climat de excelență științifică este nu doar o tradiție, ci o necesitate. Privind în perspectivă, Academia de Științe Medicale trebuie să își asume rolul de lider intelectual și instituțional în redefinirea paradigmei medicale ale secolului XXI. Provocările legate de bolile emergente, schimbările climatice, demografia medicală, digitalizarea sănătății și etica cercetării impun o implicare activă, clară și bine articulată din partea unui for precum ASM. Cu o istorie prestigioasă, o rețea de cercetători de elită

și o deschidere internațională solidă, Academia este pregătită să răspundă acestor provocări.

Astfel, ASM nu este doar o instituție cu trecut remarcabil, ci o construcție vie, aflată în mișcare, mereu în dialog cu prezentul și cu viitorul. Ea continuă să fie – așa cum a fost concepută de fondatori – o instituție de vocație națională și relevanță internațională, dedicată progresului științei și sănătății publice din România.

Lucrare elaborată în cadrul Comisiei de Istorie a Medicinii a Academiei Române

Relația dintre mediul înconjurător, sănătate și alimentație în România*

Ioan Jelev**

Stimate domnule academician, președinte al Academiei Române, Ioan-Aurel Pop,
 Stimată domnule academician, președinte al Secției de științe medicale a Academiei Române, Victor Voicu,
 Stimată domnule academician Irinel Popescu,
 Stimată domnule președinte al Academiei de Științe Medicale, Mircea Beuran,
 Stimată domnule președinte al Academiei de Științe Tehnice, Valeriu Jinescu,

Ne aflăm în pragul unei importante aniversări, 90 de ani de la înființarea Academiei de Științe Medicale. Aniversările constituie un prilej de bilanț și de trecere în revistă a meritelor înaintașilor noștri, dar și a performanțelor prezentului.

Înființată în anul 1935, prin Decret regal, ca urmare a stăruințelor a două personalități ale medicinei românești interbelice, prof. Daniel Danielopolu și prof. Constantin Angelescu, Academia a numărat printre membrii ei personalități marcante ale medicinei umane și veterinară, ale cercetării medicale și farmaceutice, profesori, cercetători, întemeietori de școli medicale precum Gheorghe Marinescu, Constantin Levaditi, Emil Racoviță, Grigore Antipa, Constantin I. Parhon, Nicolae Gh. Lupu, Ștefan Nicolau, Nicolae Simionescu și mulți alții. Prin Istoria sa, Academia de Științe Medicale reprezintă un reper în domeniul cercetării medicale și farmaceutice românești și un depozitar al valorilor științei și culturii academice.

În acest *Cuvânt de salut* din partea Academiei de Științe Agricole și Silvicultură (ASAS), aș dori să mă refer la relația dintre mediul înconjurător,

sănătate și alimentație în România. Iată că nu întâmplător între cele trei academii și Academia Română s-a stabilit un important acord de colaborare, la care a făcut o excelentă și onorantă referință dl președinte Ioan-Aurel Pop în *Cuvântul de salut*.

Doresc mai întâi să fac câteva referințe la procesul „mediu pentru Europa” și elaborarea corelată a unor planuri de acțiune mediu-sănătate. În domeniul mediului, în anul 1994, ca urmare a deciziei celei de a II-a Conferințe Europene pentru Mediu și Sănătate, Helsinki, 20–22 iunie 1994, organizată de către Organizația Mondială a Sănătății prin Filiala europeană OMS/EURO (când s-a și prezentat un Plan european de Acțiune intitulat: „Plan d’action en faveur de l’environnement et de la santé dans la Région européenne”: deuxième Conférence européenne sur l’environnement et la santé), s-a recomandat ca la nivelul țărilor UE să se elaboreze Planuri Naționale de Acțiune pentru Sănătate în relație cu Mediul (PNASM). În România, acesta a fost finalizat în anul 1997.

În ceea ce privește protecția mediului, în România au fost elaborate mai multe strategii după 1989 vizând protecția mediului, începând cu „Tezele în domeniul protecției mediului” (1990), „Strategia protecției mediului” elaborată cu sprijinul Băncii Mondiale (1992) sau „Strategia protecției mediului în România” elaborată în 1995. Adeseori, Strategiile elaborate au fost însoțite și de Programe de acțiune, care au stat la baza aplicării în practică a strategiilor de protecția mediului la nivel european. La cea de a doua reuniune a miniștrilor Mediului din Europa de la Lucerna (1993) s-a adoptat Planul de Acțiune în domeniul

*Cuvânt de salut rostit la Sesiunea aniversară „90 de ani de la înființarea Academiei de Științe Medicale din România” (8 mai 2025, Aula Academiei Române)

**Prof. univ., președinte interimar ASAS

Mediului pentru Europa Centrală și de Răsărit. O sarcină stabilită cu această ocazie a fost aceea ca în fiecare țară în tranziție să se elaboreze câte un Program Național de Acțiune pentru Protecția Mediului (PNAPM) corelat cu cel european. Dacă în Strategia Protecției Mediului sunt cuprinse obiective generale și căi de atingere a acestora, în PNAPM au fost detaliate aceste obiective prin programe de investiții concrete.

Dacă ne referim acum la relația dintre mediu și sănătate, aceasta este o relație „privilegiată”, având în vedere interdependența strânsă și condiționarea reciprocă ce există între starea de sănătate a populației și „sănătatea mediului înconjurător”. Nu întâmplător în politicile și strategiile de mediu se acordă o atenție deosebită acelor aspecte ce au un impact deosebit asupra sănătății oamenilor, atenție concretizată și într-unul dintre cele zece principii care stau la baza Legii protecției mediului. La Johannesburg, la Reuniunea la vârf pentru dezvoltare durabilă din anul 2002, această prioritate acordată aspectelor de sănătate se regăsește în acronimul **WEHAB**, provenit din inițialele în limba engleză a cuvintelor: Apă; Energie; Sănătate; Agricultură; Biodiversitate (Water, Energy, Health, Agriculture, Biodiversity), ca o sinteză a domeniilor prioritare ale dezvoltării durabile susținute pe cei trei piloni: *economic, social și de mediu*. În ultimul timp, la acești trei piloni se adaugă și un al patrulea, moștenirile culturale ale popoarelor. Ținând seama de relația specială mediu-sănătate, au fost promovate strategii și planuri comune de acțiune. Am considerat util să ilustrăm un astfel de program de management, prin Planul Național de Acțiune pentru Sănătate în relație cu Mediul (PNASM), elaborat, așa cum am mai amintit, ca urmare a deciziei celei de a II-a Conferințe Europene pentru Mediu și Sănătate, organizată de către OMS/EURO la Helsinki, în 1994.

În anii care au urmat, a devenit tot mai evident faptul că aspectele de sănătate și mediu nu pot fi abordate într-o manieră integrată și coerentă, fără introducerea în acest lanț a aspectelor de alimentație, agricultură și biodiversitate animală și vegetală. În acest sens, în anul 2008, Asociația Medicilor, a Medicilor Veterinari, a Medicilor Stomatologi și a Specialiștilor din Sănătatea Mediului

au format Organizația „One Health Commission”, ca un organism planetar, care a devenit coordonator al promovării Conceptului „One Health”. Acest concept recunoaște că sănătatea oamenilor, animalelor, solului, apei, plantelor și ecosistemelor sunt strâns interconectate, fapt ce presupune aplicarea unei abordări coordonate, colaborative, multidisciplinare și intersectoriale pentru a identifica riscurile potențiale sau existente care apar la interfața dintre sistemul integrat „sol-plantă-animal-om” și ecosistemele în care trăiesc. În România, poate mai mult ca în alte țări, există preocupări instituționale privitoare la tratarea interacțiunilor dintre animale, oameni, plante și diversele medii înconjurătoare, cu mențiune specială pentru medicina comparată a mediului uman și veterinar.

Îmi amintesc cu nostalgie, de o perioadă de la începutul anilor 1990, când lucram în cadrul Ministerului Apelor, Pădurilor și Mediului Înconjurător, la un proiect extrem de interesant finanțat de Banca Mondială în contextul relației MEDIU-SĂNĂTATE-ALIMENTAȚIE, la a cărei promovare am avut privilegiul să contribuim, și anume „Incidența bolilor canceroase în relație cu mediul înconjurător și alimentație”.

Inițiativa a aparținut regretaților acad. Nicolae Manolescu, prof. univ. Niculae Voiculeț de la Institutul Oncologic „Prof. Dr. Alexandru Trestioreanu” București, iar din perspectiva ocrotirii mediului înconjurător, directorului științific, dr. ing. Mihai Lesnic, de la Institutul cunoscut pe acea vreme sub acronimul ICIM. Acad. Manolescu și prof. Voiculeț puneau pe prim plan conceptul de prevenție în abordarea acestei boli grave, având în același timp în vedere impactul și legătura bolii cu alimentația și calitatea mediului înconjurător din zonele studiate. Între timp, medicina a făcut progrese imense sub toate aspectele, apelând astăzi și la inteligența artificială și progresele tehnologice remarcabile.

În încheiere, doresc să transmit din partea Prezidiului Academiei de Științe Agricole și Silviculturale „Gheorghe Ionescu-Șișești” felicitări organizatorilor, Secției de științe medicale din cadrul Academiei Române în persoana academicienilor Irinel Popescu și Victor Voicu și mult succes lucrărilor Sesiunii aniversare!

Omagiu academicianului Nicolae Cajal*

Irina Cajal**

Doamnelor și domnilor,
Stimați membri ai Academiei Române, ai
Academiei de Științe Tehnice, ai Academiei
de Științe Agricole și Silvicultură,
Distinși invitați,

Este o deosebită onoare pentru mine să iau cuvântul astăzi despre o instituție de prestigiu a medicinei românești, Academia de Științe Medicale din România și despre una dintre personalitățile remarcabile care i-au marcat istoria, despre profesorul Nicolae Cajal.

Academia de Științe Medicale a fost înființată în anul 1935 sub patronajul Regelui Carol al II-lea, cu scopul de a promova știința medicală românească, de a stimula cercetarea și de a contribui la dezvoltarea sănătății publice. Încă de la începuturile sale, această instituție a reunit cei mai de seamă medici și cercetători ai vremii, devenind un for de excelență și de gândire strategică în domeniul sănătății.

De-a lungul timpului, Academia de Științe Medicale a trecut prin numeroase transformări, adaptându-se la relațiile sociale și politice ale României. Cu toate acestea, a rămas fidelă misiunii sale fundamentale, aceea de a fi un garant al calității și al progresului în științele medicale. Astăzi, Academia de Științe Medicale este nu doar un centru de reflecție și cercetare, ci și un pilon de autoritate morală și profesională în domeniul sănătății. În acest context de excelență se înscrie

și activitatea profesorului Nicolae Cajal, medic, virusolog, academician și om de înaltă ținută morală. Născut în anul 1919, la București, Nicolae Cajal a fost unul dintre cei mai importanți cercetători în domeniul virusologiei din România. A condus timp de decenii Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, fiind recunoscut atât în țară, cât și pe plan internațional pentru contribuțiile sale la studiul virusurilor hepatice, al poliomielitei și al altor afecțiuni virale. Dar activitatea sa nu s-a limitat doar la cercetare: a fost profesor universitar, mentor pentru numeroase generații de medici. Dar extrem de important este faptul că a fost un om implicat profund în viața publică și academică a României.

În anul 1990, a fost ales membru titular al Academiei Române, iar între anii 1998–2004 a deținut funcția de președinte al Academiei de Științe Medicale. În această calitate, a promovat modernizarea cercetării medicale, deschiderea spre colaborări internaționale și susținerea tinerilor cercetători. A introdus și a susținut granturi competitive în Academia de Științe Medicale. Nicolae Cajal a fost de asemenea un simbol al demnității și al echilibrului, într-o perioadă dificilă pentru România postcomunistă. În cercetarea fundamentală și transadițională, în ciuda dificultăților și a discriminărilor din perioada comunistă, a reușit să-și păstreze verticalitatea și să contribuie cu discreție și competență la reconstrucția sistemului medical românesc. Astăzi, moștenirea sa rămâne vie, ea se

*Comunicare susținută la Sesiunea aniversară „90 de ani de la înființarea Academiei de Științe Medicale din România” (8 mai 2025, Aula Academiei Române)

** Dr., subsecretar de stat, Ministerul Culturii

regăsește în lucrările sale științifice, în oamenii pe care i-a format, dar și în valorile pe care le-a promovat: excelență profesională, responsabilitate socială și umanismul pur autentic. Se regăsește și în impactul internațional al Academiei de Științe Medicale.

Stimați prieteni,

Stimați colegi,

Vorbind despre Academia de Științe Medicale și despre profesorul Nicolae Cajal, ne reamintim că medicina nu este doar o știință, ci și

o artă a binelui, o artă care cere pasiune, rigoare dar mai ales umanitate. Academia continuă să fie un simbol al acestor valori și un spațiu unde se construiește viitorul sănătății în România.

În încheiere, dragii mei, aș dori să subliniez cât de important este să prețuim și să protejăm aceste repere ale științei românești. Fără memorie nu putem construi progresul, fără modele nu putem inspira noile generații, iar fără viziune nu putem merge mai departe.

Eu vă mulțumesc din suflet!

Provocările astronomiei contemporane în societate și experiența chiliană

Un forum astronomic găzduit de Academia Română

Magda Stavinschi*

La 22 mai a.c. Aula Academiei Române a găzduit forumul internațional „Provocările astronomiei contemporane în societate și experiența chiliană”, prilejuit de vizita prof. Mónica Rubio, vicepreședinte al Uniunii Astronomice Internaționale (2024–2027), membru al Academiei Chiliene de Științe, director al Societății Astronomice din Chile (2019–2021), țară în care sunt, în deșertul Atacama, cel puțin 300 de nopți senine pe an, acolo unde se află cel mai mare telescop din lume, *Extremely Large Telescope* (ELT), cu oglindă gigantică de 39,3 m.

Forumul a fost onorat de alocuțiunile acad. Nicolae Zamfir, vicepreședinte al Academiei Române, ES dl. Julio Bravo, Ambasadorul Republicii Chile în România, dr. Ulpia Botezatu, președinta Subcomitetului științific și tehnic al Comitetului Organizației Națiunilor Unite privind Utilizarea Pașnică a Spațiului Cosmic – UN-COPUOS, astronautului dr. ing. Dumitru-Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române, dr. Andrei Alexandru, președintele Autorității Naționale pentru Cercetare, prof. Carmen Bușu și Elisabeta-Ana Naghi, reprezentante ale învățământului preuniversitar, Valentin Grigore, președintele Societății Astronomice Române de Meteorii (SARM), Andrei Dorian Gheorghe, consilier cultural SARM, Andrei Gusan, membru al Asociației astronomice AstRomania, dr. Mirel Bîrlan, directorul Institutului Astronomic al Academiei Române.

Dacă scopul principal al acestui forum a fost stabilirea unei punți între oamenii de știință din cele două țări, prezența unei personalități de vârf

a Uniunii Astronomice Internaționale – UAI mi-a prilejuit evocarea colaborării care durează de mai bine de un secol cu acest for.

Între 18 și 28 iulie 1919 s-au întrunit în Palatul Academiiilor din Bruxelles oameni de știință din țările aliate. Aceștia au decis crearea a patru uniuni: Uniunea Geodezică și Geofizică, Uniunea de Chimie Pură și Aplicată, Uniunea Radio Științifică și Uniunea Astronomică Internațională – UAI, grupate în sânul Consiliului Internațional al Cercetării.

La 28 iulie a fost fondată UAI, cu scopul de a regrupa mai multe proiecte din acea epocă: Harta Cerului, Uniunea Solară și Biroul Internațional al Orei (BIH). Era și un mod de a uni țări care luptaseră de o parte și de alta a frontului în timpul Primului Război Mondial. Se pare că, la nașterea UAI (ca și la alte uniuni științifice), au contat mai mult împrejurările politice (abia fusese semnat, la 28 iunie, Tratatul de la Versailles care punea capăt Primului Război Mondial) decât spiritul de cooperare științifică. Birocrația ca și dificultățile restabilirii păcii au făcut ca acestea să devină operative abia în iulie 1920.

La scurt timp de la fondarea UAI, în ședința ordinară din 21 octombrie 1921 a Academiei Române, vicepreședintele Academiei Române, Ștefan C. Hepites, citește scrisoarea pe care o primise la Paris chiar de la președintele UAI Benjamin Baillaud (1848–1934)[1]:

„Conform statutelor Uniunii Astronomice Internaționale, o adunare generală a acestei Uniuni se va ține la Roma la 20 aprilie 1922.

Comitetul executiv pentru aceasta stăruiește asupra marelui interes pe care l-ar avea adeziunea

*Dr., cercetător onorific, Institutul Astronomic al Academiei Române – AIRA

Statelor menționate la art. 3 din Statutele Consiliului Internațional de Cercetări, care n-au aderat până acum. În lumea întreagă s-au produs întârzieri din cauza complicațiilor produse de situația ieșită din război. Credem că amânări, lungi în unele cazuri, ar putea să fie necesare pentru vărsarea cotizațiilor. Esențial este acum, fără nicio îndoială, adeziunea morală, care să permită Statelor ce o vor fi dat, să trimită la adunarea generală delegațiunii regulate, ca să poată participa la deliberări, în conformitate cu statutele.

Avem toată încrederea că concursul dumneavoastră atât de prețios ne va fi câștigat în luarea noastră de pace, precum a fost în război, și că va fi cu putință să ne răspundeți cât mai curând.

Vă aducem aminte că, după art. 4 al Statutelor Consiliului Internațional de Cercetări: O țară poate adera la Consiliul Internațional de Cercetări sau la Asociațiunile care îi sunt alipite, fie prin Academia națională, fie prin consiliul său național de cercetări, fie prin alte instituțiuni naționale similare, fie prin guvernul său.”

Șt. C. Hepites încheie lectura scrisorii menționând că B. Baillaud a insistat asupra necesității ca România să adere la Uniune. Președintele UAI era un bun colaborator al astronomilor români în perioada în care aceștia fondau Observatorul Astronomic din București.

În 1922 Nicolae Donici, membru de onoare al Academiei Române, participă la prima adunare generală a UAI. Să reamintim că Donici participase deja la reuniunea de la Bruxelles în 1919.[2]

Inițial s-au reunit șapte state – Belgia, Canada, Franța, Marea Britanie, Grecia, Japonia și Statele Unite, la care au aderat curând Italia și Mexic.

Până la sfârșitul primei Adunări Generale, ținută la Roma la 2 mai 1922, chiar la Capitoliu, alte zece națiuni (Australia, Brazilia, Cehoslovacia, Danemarca, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Africa de Sud și Spania) se alăturaseră Uniunii, numărul total de membri ajungând la 19 țări (207 membri) [3].

În mai 2024, UAI avea deja 85 de membri naționali și 12.734 de membri individuali, din 90 de țări și teritorii.

În ședința ordinară a Academiei Române din 30 iunie 1922, președintele acesteia în perioada 1920–1923, Dimitrie Onciul, anunță primirea unei telegrame din partea UAI privind confirmarea aderării României; în același timp secretarul general

al UAI solicita lista membrilor Comitetului Național Român, doar că acesta se va constitui în 1931. Abia la 12 iulie 1928 este recunoscută apartenența României la UAI.

Iată și relatarea lui Nicolae Donici [4]:

„Pentru aranjarea acestei chestiuni (a aderării. n.n.), Academia Română a făcut demersuri energice pe lângă Ministerele de Externe și Finanțe, iar până la deschiderea Congresului de la Leiden încă nu se ajunsese la rezultate precise. Totuși, la rugămintea dlui Carp, ministrul României la Curtea Olandei, precum și în urma rugăminții mele, Onoratul Guvern a trimis prin mine Uniunii Astronomice Internaționale un acout provizoriu asupra cotizației menționate și, în felul acesta, România a aderat în chip definitiv la UAI. Odată cu aceasta Consiliul Internațional de Cercetări, întrunit la Bruxelles, a încunoștințat Congresul că România a aderat definitiv și la acest Consiliu. Aceste vești, comunicate adunării de către președintele ei, au fost întâmpinate cu aplauze unanime de întreaga asistență.”

La celebrarea a 75 de ani de la înființarea UAI am avut surpriza să-l găsim pe Nicolae Donici pe coperta cărții dedicate acestei aniversări, ba chiar pe cotorul ei [5]. Prin amabilitatea autorului ei, prof. Adriaan Blaauw (președinte 1976–1979), am obținut multe alte fotografii și informații despre astronomul român.

Donici avea deja o notorietate internațională, atât datorită cercetărilor sale la Observatorul Astronomic construit de el în 1908, la Dubăsarii Vechi, pe malul drept al Nistrului, cât mai ales în urma unui număr record, pentru vremea sa, de observare a eclipselor de Soare: 28 mai 1900 la Elche (Spania), 16-17 martie 1904, la Phnom-Penh (Cambodgia), 29-30 august 1905, Alcalá de Chisvert (Spania), 6 aprilie 1912, Ovar (Portugalia), 21 august 1914, Feodosiya (Crimea) și, mai târziu, la 31 august 1932, la Massachusetts (SUA) și la 19 iunie 1936, Ineboli (Turcia).

Donici va participa și la următoarele Congrese ale UAI: 1925, Cambridge (UK), 1928, Leiden (Olanda), 1932 Cambridge-Massachusetts (SUA), 1935 Paris (Franța).

Ultimul la care mai participă va fi cel de-al nouălea, din 1955 de la Dublin (Irlanda), de data aceasta doar ca membru de onoare al Academiei Române, exclus de altfel din acest înalt for științific de către conducerea comunistă în anul 1948,

situație pe care nu o va accepta până va închide ochii.

O evocare recentă a lui Donici, pionier al UAI, a fost făcută la congresul jubiliar din 2018 – cel de-al 30-lea care a avut loc la Viena, când am prezentat cartea *Nicolae Donitch, a Pioneer of the International Astronomical Union* [6], cu postfața lui Jay Pasachoff, președinte al *WG on Solar Eclipses* (2006–2022) și președinte (2003–2006) al *IAU WG Commission on Education and Development* (în prezent *Commission C1 on Astronomy Education and Development of Division C on Education, Outreach, and Heritage*).

Donici a fost prezentat de altfel și la Ambasadă României de la Paris, la 14 februarie 2020, de însăși președinta UAI, dna Ewine van Dishoeck (2018-2021).

Dacă au fost câteva decenii când cercetarea astronomică românească s-a făcut vizibilă pe plan internațional, nu același lucru putem spune după cel de-Al Doilea Război Mondial, când instaurarea comunismului a dus nu numai la excluderea unor valori de seamă din lumea academică în temnițe, exil, limitarea cercetării, oprirea jurnalelor de specialitate, lipsa de finanțare sau de investiții, dar mai ales la ruperea oricăror legături internaționale.

Imediat după evenimentele din decembrie 1989, cercetarea a suferit o schimbare dramatică, ca de altfel întreaga societate. La 1 aprilie 1990 s-a înființat Institutul Astronomic al Academiei Române, reunind observatoarele de la București, Cluj-Napoca și Timișoara. În deceniile anterioare participarea României la adunările generale ale UAI a fost practic inexistentă, urmând ca, în preajma anului 1990, prin neplata cotizațiilor, să pierdem statutul de membru plin. Era cea mai gravă ruptură de comunitatea internațională, care altera enorm progresul cercetării românești.

La începutul anilor '90, în urma unor demersuri constante pe lângă Academia Română și a eforturilor României de a se integra în Uniunea Europeană și de a relua legăturile cu lumea științifică internațională, am căpătat mai întâi statutul de membru asociat al UAI și apoi pe cel de membru cu drepturi depline.

Ne-am făcut tot mai mult cunoscute rezultatele cercetărilor noastre, atât prin publicația de specialitate „Romanian Astronomical Journal”, cât și prin colaborările stabilite de-a lungul anilor în lume, mai ales datorită tinerilor plecați la studii în cele mai importante centre universitare

din lume. Unii au revenit în țară, alții au rămas să cerceteze în locurile unde au studiat, cu rezultate ce fac onoarea țării lor de origine, cei mai mulți păstrând legătura cu Institutul Astronomic.

Iată doar câteva exemple ale prezenței noastre la UAI din ultimele decenii:

La începutul anilor '90 folosirea micilor telescoape a devenit tot mai incertă ținând cont de evoluția spectaculoasă a celor de la sol și de competiția cu tehnicile spațiale. În urma unor sondaje printre cei care le mai foloseau încă, s-a dovedit că ele mai puteau fi totuși utile în cadrul unor programe specializate. Așa s-a constituit în 2000 Grupul de lucru al diviziei A a UAI *WG Future development of the ground-based astrometry*.

Misiunea acestui grup de lucru a fost de a actualiza și menține informațiile privind programele și activitățile astrometrice desfășurate de telescoape mici, de a facilita colaborările și de a ajuta la coordonarea activităților, **în măsura posibilului**, în astrometria de la sol.

Era primul WG inițiat și condus de un român (Magda Stavinschi, 2000–2006).

În 2004 acest grup a organizat la București reuniunea *Astrometry with Small Telescopes*.

O temă de interes comun pentru întreaga comunitate astronomică a fost și rămâne **educația**.

Cum astronomia dispăruse din curricula școlară la începutul anilor '90, am făcut o investigație la nivel internațional pentru a vedea care este situația în lume. Așa am ajuns la o strânsă colaborare cu Jay Passachoff, președintele (2003–2006) *Commission C1 Astronomy Education and Development* (în prezent *Division C Education, Outreach and Heritage*). Împreună am trimis o scrisoare tuturor miniștrilor educației din țările membre ale UAI.

În următorul trieniu am fost chiar președinte al acestei comisii, până acum singurul președinte de comisii reprezentând România.

Poate că cel mai vizibil, mai spectaculos eveniment organizat de România la scară internațională a fost eclipsa totală de Soare de la 11 august 1999, ultima din mileniul al II-lea, care a avut maximul în România, linia de centralitate trecând practic prin Observatorul din București al AIRA. Următoarea eclipsă totală de Soare vizibilă din România se va produce abia la 3 septembrie 2081.

Cu acest prilej am organizat în România două reuniuni NATO [7, 8] și cea de-a 24-a Școală Internațională pentru Tinerii Astronomi – ISYA.

După o perioadă de intense pregătiri la nivel național și internațional, în emoția tuturor celor care s-au bucurat de eveniment în direct sau prin transmisia *live*, am avut ocazia să avem ca oaspeți câteva personalități macante, printre care președintele României Emil Constantinescu, Jean-Paul Zahn, președintele Societății Astronomice Europene sau Daniel Goldin, cel mai longeviv director general NASA. Mai multe echipe de specialiști au observat fenomenul de pe toată banda de totalitate aproape de maximul eclipsei, oferindu-ne apoi imagini de neuitat.

La educație putem aminti de programul NASE (*Network for Astronomy School Education*) care pregătește de 15 ani profesorii de pe tot globul pentru o predare modernă a astronomiei, în pas cu AI și cu alte tehnici și metode moderne.

Desigur că participarea României la UAI continuă: alți membri, din țară sau străinătate, sunt puternic implicați în progresul astronomiei. Cât despre numărul proiectelor comune ale astronomilor români cu colegii de pe alte meridiane ale globului ne-ar trebui o prezentare specială doar pentru a le enumera.

Situația actuală a aderării României la UAI:

Țara noastră este reprezentată de Academia Română, prin Comitetul Național Român de Astronomie – CNRA, având ca dată de aderare anul 1922. Este de categoria I, cu 37 de membri activi.

Sperăm într-o participare cât mai largă a astronomilor, profesioniști și amatori, în această Uniune, iar românii să continue să ne reprezinte în continuare cu succes.

Fie ca obiectivele ei să fie îndeplinite la cel mai înalt grad: progresul astronomiei în toate aspectele, inclusiv promovarea cercetării astronomice, a comunicării, a educației și a dezvoltării prin cooperare globală.

Bibliografie

[1] Analele Academiei Române, tom XLII, Ședințele din 1921–1922, Cultura Națională, București, 1923, p. 15.

[2] Magda Stavinschi, *Astronomul Nicolae Donici; enigme descifrate*, Curtea Veche Publishing, București, 2015.

[3] N. Donitch, *Rapport sur les travaux du premier Congrès de l'Union Astronomique Internationale tenu à Rome du 2 au 10 mai 1922*, Bull. de la sect. Scient. Acad. Roum., VIII, 718, 126-138.

[4] N. Donici, *Al treilea Congres al Uniunii Astronomice Internaționale ținut la Leiden (Olanda) de la 5 la 13 iulie 1928*, Acad. Rom., Memoriile Secțiunii Științifice, ser. III, VI, Mem. 5, Cultura Națională, București, 1929.

[5] Adriaan Blaauw: *History of the IAU. The Birth and First Half-Century of the International Astronomical Union*, Kluwer Academic Publishers, 1994.

[6] Magda Stavinschi, *Nicolae Donitch, a Pioneer of the International Astronomical Union*, ed. Eikon, București, 2018.

[7] NATO ARW, *Theoretical and Observational Problems Related to Solar Eclipses*, eds. Z. Mouradian, Magda Stavinschi, (Kluwer, Dordrecht), 1997.

[8] NATO ASI, *Advances in Solar Research at Eclipses from Ground and from Space*, eds. Jean-Paul Zahn, Magda Stavinschi, (NATO Science Series C), Springer, 2000.

Conferințele „Dalles”

Inteligența artificială în context istoric.

Puncte de vedere

Acad. Gheorghe Păun

Preliminarii

Textul de față s-a născut ca urmare directă a conferinței cu același titlu pe care am ținut-o pe 22 mai 2025 la Sala Dalles din București, în seria „Conferințele Dalles ale Academiei Române”. Un cuvânt-cheie care de multe ori a fost folosit în conferință și care este laitmotivul discuției de aici este *luciditate*. Între optimism necritic, naiv-confortabil, și anxietate necritică, eventual indusă de „catastrofismul” unei bune părți a comentatorilor, este firesc, rațional, înțelept să ne plasăm *in media res*. Să beneficiem acum, aici, de binefacerile IA, să le așteptăm/anticipăm, pe cele viitoare, dar să rămânem lucizi, precauți, conștienți de posibilele – chiar dacă nu totdeauna și probabile – pericole.

Nu vor fi propuse neapărat concluzii, ci, mai ales, întrebări și moduri de abordare, dar sintetizez totuși câteva idei generale care pot ajuta înțelegerea întregii problematice.

a. Inteligența artificială (voi folosi abrevierea IA) este parte a unui proces mult mai amplu, de durată, acela al *digitalizării*, care include informatizarea, electronizarea, pătrunderea peste tot a calculatoarelor, a procesoarelor, acoperă conectivitatea, internetul, comunicarea online. Este un proces istoric cu IA fiind vârful aisbergului.

Digitalizarea este considerată cea mai amplă și profundă transformare din istoria civilizației, produsă de om, cu implicații generalizate, globale, ireversibile, care vor schimba semnificativ societatea.

b. Un proces de o asemenea amploare și natură (i se spune uneori „revoluție”) va avea și consecințe bune, și consecințe rele, ca multe dintre creațiile omului, cele instrumentale, de pildă. Idee veche în fond, trimite până la *pharmakon*-ul lui Platon, leac și otravă în același timp, totul fiind chestiune de dozaj, depinzând de cel care prescrie „medicamentul”, de adecvarea la „pacient”.

c. Fenomenul – digitalizarea în general, IA în particular – este în plină desfășurare, în rapidă evoluție, cu două „motoare” principale: (1) motivarea internă, proprie marilor „mișcări” științifico-tehnologice, și (2) piața, banul, interesele. Miza este uriașă. De aici, zgomotul mediatic care însoțește progresele, supra-expunerea, declarațiile interesate.

d. Trebuie reținut că IA nu este o inteligență în sensul „standard”, ci *simulează* cu succes IU (inteligența umană) în numeroase situații, dar are și limite inerente, unele cu justificare matematică. Succesele IA se bazează în mare măsură pe forța brută furnizată de calculatoarele curente, rețele, internet, baze uriașe de date.

Conferința de la Sala „Dalles” a avut mai multe „capitole”, din care aici voi extrage unul singur, dar le voi menționa pe toate, pentru a avea o imagine asupra întregului; un text complet va fi publicat curând de Editura Eikon sub forma unei broșuri mai detaliate: (1) *Premise de lucru*, (2) *Definiția/definițiile IA*, subliniind faptul crucial că IA *simulează* IU; de mare importanță este (3) *Plasarea IA în istoria informaticii*, ca moment, nivel într-o evoluție, dar cu rădăcini vechi, mai ales în teorie, de aici decurgând necesitatea reamintirii unor (4) *Rezultate matematice* relevante pentru IA, stabilind uneori limite ale acesteia, justificând alteori motive de îngrijorare. Capitolul cel mai așteptat al unei conferințe despre IA este, desigur, cel care privește (5) *Efectele, impactul, consecințele* – cu precădere cele negative, iar IA chiar merită a fi considerată o sursă de neliniște. Un capitol extrem de important, reluat în cele ce urmează este (6) *Plasarea IA/digitalizării în istoria civilizației umane*, cu raportare la cele două Renașteri și la cele patru Revoluții industriale. Privind istoria „de sus”, se pot distinge tendințe, semnificații majore, care nu se văd din interior. În final, (7) câteva *Concluzii* au încheiat conferința.

Pentru că este de interes pentru întreaga abordare și înțelegere a IA, să zăbovim puțin asupra **definiției**. O primă autoritate la care putem apela este Marvin Lee Minsky (1927–2016), cofondator al laboratorului IA de la MIT, cu multe contribuții în domeniu, de la care aflăm: „Spunem că o mașină este inteligentă dacă ea rezolvă sarcini pentru care un om ar folosi inteligență pentru a le rezolva”. Cu alte cuvinte, comparăm sarcini și soluții, în abordarea umană și în cea a mașinilor. Nu ne interesează *cum* se obține rezolvarea, avem un *black box* căruia îi ignorăm conținutul, ne interesează numai intrările și ieșirile. Este așa-numita abordare *behavioristă*. Mașina este inteligentă dacă *simulează* comportarea inteligentă a omului.

La rândul ei, Wikipedia ne spune că IA se referă la capacitatea sistemelor de calcul de a efectua sarcini care în mod uzual sunt asociate cu inteligența umană, cum ar fi învățarea, raționamentul, rezolvarea de probleme, luarea de decizii.

Ambițios și general. Mai precisă este pagina web a IBM (www.ibm.com/topics): „AI este o tehnologie care permite calculatoarelor și mașinilor să simuleze inteligența umană și capacitatea de a rezolva probleme. Singură sau combinată cu alte tehnologii (senzori, geolocație, robotică), AI poate efectua sarcini care altfel ar cere inteligența sau intervenția omului.”

O definiție de interes apare la <https://www.tableau.com/data-insights/ai/history>, urmată și de o istorie detaliată a domeniului: „IA este o ramură a informaticii preocupată de crearea de sisteme care pot imita inteligența umană și abilitățile de rezolvare a problemelor. Aceste sisteme procesează enorm de multe date, învață din experiență pentru a-și îmbunătăți performanțele.”

La fel apare în documentele UE: IA are de a face, explicit, cu *simularea* inteligenței umane.

Un aspect important: calitatea simulării este apreciată de utilizatorul uman, care, dacă va scădea nivelul de exigență (ceea ce se întâmplă deja, printre altele, din cauza propagandei care se face IA, a succeselor de suprafață, gen generarea de texte și de imagini), va fi tot mai vulnerabil, ca să nu spun direct păcălit, de competențele IA.

Plasare în istoria civilizației umane

Să ne depărtăm de tehnicalități, de evenimente curente, de fapte „mărunte”, și să încercăm

o privire „de sus” asupra istoriei civilizației umane, cea din ultimele 5-7 secole, cele dominate de tehnică, cu dorința de a plasa IA, digitalizarea, într-un context mai larg, la nivel de tendințe majore. Demersul este folositor, pentru că elimină zgomotul, ascunde *copacii*, dar nu *pădurea*, rămân la vedere lucrurile esențiale. Pe această cale ajungem însă la concluzii deloc confortabile, la macro-scenarii îngrijorătoare la scară istorică. Sigur, discuția este speculativă, literară dacă vreți, cu o clară părtinire tradiționalist-omenească pe care mi-o asum fără ezitare.

Anunțam și mai devreme: vorbim despre cele două Renașteri și despre cele patru Revoluții industriale.

Prima Renaștere – secolele XIV–XVII, aproximativ, nu e importantă datarea ca atare, ci procesul. Urbanizarea, pătrunderea civilizației/științelor arabe în Europa, sub presiunea otomană, creșterea mobilității, inclusiv intercontinentale, după marile descoperiri geografice. Apariția tiparului. Progrese și realizări impresionante în științe și artă – arhitectura renascentistă italiană fascinează și astăzi. Principala „acțiune”, căreia i se atribuie multe dintre aceste realizări, este considerată separarea științei de religie, punerea în centrul universului a omului. Au urmat Iluminismul, Umanismul, Cartezianismul...

În siajul primei Renașteri, au avut loc două Revoluții industriale. Prima, în jurul anului 1800, cu ceva decenii înainte și ceva decenii după, este simbolizată de motorul cu abur. Primul motor care a înlocuit sistematic forța mușchilor omului și a animalelor de povară. Folosirea apei și a vântului era locală, limitată, motorul cu abur a ajuns peste tot. A apărut locomotiva, drumurile de fier au încurajat mult economia, comerțul, circulația mărfurilor și a oamenilor. Au apărut apoi motoarele cu ardere internă, electricitatea, motoarele electrice. Mușchii omului au fost tot mai mult înlocuiți.

Spre finalul secolului al XIX-lea are loc a doua Revoluție industrială. Simbolul ei este banda de montaj a lui Ford, care a făcut posibilă producția de serie. Proletariatul devine o forță. De remarcat diferența: prima Revoluție a avut de a face cu energia, cu forța brută, a doua, cu organizarea – un evident salt calitativ.

Multă vreme am lăudat fără rezerve Renașterea, dar au apărut ulterior și privirile mai nuanțate asupra ei. Lumea s-a dezdemnezeit, s-a reificat, a

trecut de la *a fi* la *a avea*. Omul s-a considerat *stăpân al naturii*, arogantă care îl costă tot mai mult. Revoluția Franceză a dus lupta de clasă la perfecțiunea și eficiența ghilotinei. Nietzsche a ajuns să exclame că „Dumnezeu a murit!”

În eseu *Crucea*, Vintilă Horia trimite spre „mlaștinile raționaliste ale Renașterii” pentru multe dintre „bolile” lumii de astăzi, iar o caracterizare expresivă a ceea ce s-a întâmplat după Renaștere, pe care nu-mi mai amintesc unde am citit-o, dar tare semnificativ sună, este „Dumnezeu a fost evacuat în favoarea omului”.

Despre a doua Renaștere am citit pentru prima dată în prefața la cartea *Știința modernă, muza neștiută a suprarealiștilor*, publicată de Petrișor Militaru la Editura Curtea Veche, București, în 2012, în colecția „Știință, spiritualitate, societate”. Prefața este scrisă de fizicianul-filosof româno-francez, membru de onoare al Academiei Române, Basarab Nicolescu, și este intitulată „1900–1930 – Noua Renaștere”. Prima frază: „Anii 1900–1930 au reprezentat o mirabilă epocă a dezvoltării fulgurante a științei fundamentale și a culturii, ducând la o nouă viziune asupra realității.” Prefațatorul trece apoi în revistă marile evenimente științifice și culturale ale perioadei, nu progrese și atât, ci salturi fundamentale, schimbări de paradigmă, unele nedepășite nici astăzi: Apariția în 1900 a fizicii cuantice (zdruncinarea concepției de continuitate, punerea în discuție a cauzalității, determinismului, obiectivității). În 1904 Freud anunță psihanaliza, un an mai târziu Einstein formulează teoria relativității restrânse, iar în 1915 teoria relativității generalizate, demonstrând că lumea nu este euclidiană, newtoniană, că spațiul este curb, timpul se poate dilata și contracta, că substanța poate fi transformată în energie. Apar avangardele, în literatură și în artele plastice, futurismul, suprarealismul, cubismul, dadaismul, o serie de *isme*, parcă în întrecere. În 1927 apare modelul Big Bang. În logică se introduce terțiul inclus, apar logicile nebinare, paradoxurile. În sfârșit, în 1931, Gödel demonstrează celebra sa teoremă de incompletitudine (de imposibilitate a axiomatizării finite, consistente și complete a aritmeticii).

Trece deci Basarab Nicolescu cu un an de 1930 – ar fi trebuit să treacă cu măcar două decenii, pentru a contura cu adevărat o perioadă de Renaștere, prinând astfel și anul 1936, cu lucrarea

fundamentală a lui Alan M. Turing considerată „certificatul de naștere al calculatoarelor”, anii ’40, cu construirea primelor calculatoare, și anii 1948, 1951, când același Turing a introdus ideea mașinilor inteligente, a rețelelor neurale care învață. Ceea ce trăim acum își are originile în acei ani. Este convingătoare descrierea lui Basarab Nicolescu, îmbrățișată și de alți istorici ai științei, uneori cu reticențe de istoricii mai conservatori.

Interesant este că și a doua Renaștere este urmată tot de două Revoluții industriale – mai corect ar fi să spunem „tehnologico-științifice”. Prima a avut loc prin anii 1950-60 și este caracterizată de automatizare, procesoare, informatizare. Ultima revoluție, cea de a patra, este în plină desfășurare, iar cuvintele ei cheie sunt internet, informație, conectivitate, inteligență artificială.

A se observa salturile calitative: (R1) motoare, energie, mușchi; (R2) organizare; (R3) procesoare, automatizare; (R4) inteligență artificială, informație. Primele două revoluții au înlocuit mușchii (omului) cu motoare, ultimele două înlocuiesc creierul omului, în activități informaționale care sunt preluate de calculatoare. Cât de departe va merge înlocuirea creierului cu mașini e greu de prezis, dar e de așteptat să se ajungă suficient de departe pentru a ne pune următoarea întrebare: pentru că mușchii nu mai sunt folosiți (se spune că „funcția creează organul”, prin urmare, proteza care preia funcția atrofiază organul), mergem și facem eforturi la sala de gimnastică, facem sport, jogging prin parc. Cum vom păstra în bună formă „micile celule cenușii” (Hercule Poirot, detectivul) ale creierului? Care este „sala de forță” în care putem pune la lucru creierul, ca să nu se atrofieze? Ca să mergem la sala pentru antrenarea mușchilor, decide/ne comandă creierul; deasupra creierului nu mai este niciun decident – sunt prin urmare șanse ca lenevirea să fie ireversibilă?

Concluzia este dezarmantă: prima Renaștere (și primele două Revoluții) l-a (l-au) evacuat pe Dumnezeu în favoarea omului; a doua Renaștere și ultimele două Revoluții industriale/științifice îl evacuează pe om în favoarea mașinii, a calculatorului!

Iar procesul a început deja. IA va trimite în șomaj mase mari de oameni, mai ales din zonele care lucrează cu multă informație și sunt bine organizate, normate, deterministe. Primele victime sunt, ironic, programatorii, urmează traducătorii.

Bill Gates prezice șomaj în rândul avocaților, medicilor și profesorilor. Personal, sunt mâhnit, supărat că, pentru a economisi câteva salarii, peste tot dau numai de automate – de cafea, bilete, plăți; la supermarket se înlocuiesc casele de marcat cu mașini automate; spălarea mașinilor este peste tot automatizată; la bancă dispar funcționarii, iar bancomatele sunt tot mai pricepute-versatile; Easybox înlocuiește curierii; la unele restaurante comanda este luată de un cod QR, o să vină curând și mâncarea automat, adusă de un robot. Tot dispar oamenii din jur... Se vorbește deja despre *oameni inutili*, despre un venit garantat, oferit de societate încă de la naștere... Cum vor trăi acei *oameni inutili*, plătiți doar să viețuiască?...

Adaug la panica dinainte observația că primelor două Revoluții industriale le corespund două revoluții propriu-zise, Revoluția Franceză de la 1789 și Revoluția Bolșevică de la 1917 (nu număr și Revoluția de la 1848, aceea este de alt tip, a avut alte obiective decât lupta de clasă, decât a face *tabula rasa* din categorii întregi sociale), ambele sângeroase, criminale chiar (direct, în

fapt, dar și pentru că au împărțit societatea în două categorii ireconciliabile, una presupusă a fi cea „superioară”, având dreptul și datoria de a o anihila pe cealaltă). Nu știu care este legătura dintre revoluțiile industriale și cele social-politice, care pe care o influențează/determină. Avem o simplă corelare aici sau și o relație de cauzalitate? Istoria are probabil niște ritmuri, niște bucle, niște regularități. Istoricii să ne lămurească. Să ne așteptăm și la două revoluții sociale, cuplate cu cele două Revoluții industriale de după a doua Renaștere? Nu cumva una poate fi deja considerată a fi avut loc în 1989, când a căzut, măcar formal, comunismul în Europa? Dacă este așa, va urma cândva, în viitorul nu prea îndepărtat, o altă revoluție (poate sângeroasă, cum a fost la noi și cea din '89)? Bulversarea socială indusă de șomajul masiv produs de IA (și de lăcomia/insensibilitatea patronilor care se grăbesc să „economisească” locuri de muncă) ar putea fi scânteia și cadrul unei asemenea viitoare revoluții.

Privirea de sus asupra istoriei nu duce la concluzii liniștitoare...

**Interviu cu profesor universitar
Martin Gerzabek**

Convorbiri

Academia Română, o entitate interdisciplinară

Cătălin Mosoia*

Profesorul universitar Martin Gerzabek este membru de onoare din străinătate al Academiei Române (ales în 2024) și membru titular al Academiei Austriece de Științe (Österreichische Akademie der Wissenschaften). L-am întâlnit pe profesorul Gerzabek în calitate sa de moderator al primei sesiuni din cadrul conferinței „Noi tendințe în știința solului”¹, manifestare științifică dedicată cercetărilor actuale privind calitatea și starea solurilor de diferite tipuri, intervențiile asupra solurilor în contextul protecției mediului, cât și metodelor de conservare a solului și direcțiilor strategice în domeniu la nivel european. Cu această ocazie am realizat interviul pe care vi-l propun în continuare.

Cătălin Mosoia: *Stimate domnule profesor Martin Gerzabek, de câte ori ați vizitat România?*

Martin Gerzabek: Am venit în România de nenumărate ori; cu precădere între 2010 și 2018, când am vizitat universitățile de științele vieții din București, Cluj, Iași și Timișoara, în calitate de rector al Universității de Resurse Naturale și Științele Vieții din Viena (Universität für Bodenkultur Wien, BOKU). Sunt *Doctor Honoris Causa* al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca (2011), precum și al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Iași (2012).

Cătălin Mosoia: *Referitor la tema conferinței, care sunt aspectele principale atunci când discutăm despre tendințele solului?*

Martin Gerzabek: În primul rând, cunoașterea solului sau, altfel spus, acumularea de cunoștințe despre sol. Iar acest aspect a fost

abordat în prima parte a acestei conferințe. La nivel european s-a constituit, în cadrul programului european LUCAS², o vastă bază de date științifice despre solul european.

Grație activităților din acest program observăm că solul european se confruntă cu dificultăți, printre care degradarea, contaminarea sau compactarea. Contracurarea acestora presupune luarea de măsuri raționale, deci care au bază științifică. Acestea fiind spuse, consider că acesta este al doilea aspect. Avem nevoie de cercetări pentru ca să putem da sfaturile potrivite, altfel spus, soluții practice care să ducă la ameliorarea problemelor. Academia Română și universitățile de științele vieții din România și din întreaga Europă au foarte mult de lucru în acest sens.

Al treilea aspect: cum putem să dezvoltăm un cadru european bazat pe politici agricole care să concentreze preocupările noastre privind solul european. În esență, trebuie să plătim pentru întreținerea funcțiilor solului și ale ecosistemelor. Cred că în viitor vor fi multe discuții pe această temă.

Cătălin Mosoia: *Considerați că există dialog între specialiști și factorii cu putere decizională?*

Martin Gerzabek: Răspunsul meu este afirmativ și se bazează pe implicarea practicienilor solului, a oamenilor de știință, a politicienilor precum și a celor care dezvoltă politici. Cred că problema solului a devenit pentru societate la fel de importantă ca schimbările climatice sau lupta împotriva cancerului.

Cătălin Mosoia: *Una dintre cercetările dumneavoastră vizează solurile din Insulele*

* Expert comunicarea științei, Departamentul comunicare și imagine, Academia Română

Galapagos. Cum se pot aplica aceste rezultate pe alte soluri?

Martin Gerzabek: Insulele Galapagos sunt ca un laborator exterior perfect, pentru că impactul uman asupra solului a început să se manifeste în anii 1960, deci cu foarte puțin timp în urmă. În Europa, solurile sunt influențate de activitățile umane de mii de ani.

Astfel, avem posibilitatea să învățăm cum, într-o perioadă scurtă de timp, activitățile umane contribuie la transformarea solului. Iar de aici putem deduce care sunt indicatorii acestor schimbări.

În prezentarea pe care am susținut-o în cadrul conferinței de la București am lansat ideea că, probabil, în arhipelagul Galapagos avem aceiași indicatori ai schimbării pe care i-am putea folosi și în Europa. Așadar, am putea prezice eventuale modificări ale solului mai devreme decât prin observarea conținutului de carbon organic sau de azot, care certifică astfel de schimbări. Deci, un răspuns la întrebarea dumneavoastră ar putea fi formulat astfel: cercetările din Galapagos ne oferă indicatori ai schimbărilor în curs. De asemenea, s-ar putea lua în calcul impactul diferitelor niveluri de precipitații asupra dezvoltării solului; și acesta este un indicator pentru schimbările care se produc în sol din cauza schimbărilor climatice.

Cătălin Mosoia: *Cum se vede Academia Română de la Academia Austriacă de Științe?*

Martin Gerzabek: Academia Română este foarte interesantă din perspectiva modului în care este alcătuită: sunt 14 secții cu o medie de 10 membri titulari și corespondenți pe fiecare secție. Această structură permite un număr relativ egal al celor mai performanți reprezentanți ai disciplinelor și, prin urmare, Academia Română este mai interdisciplinară decât alte academii, dacă pot spune așa. În Austria, există întotdeauna o competiție pentru a obține calitatea de membru cu drepturi depline, iar la această competiție participă toți specialiștii, indiferent de domeniu. Eu sunt singurul membru titular al Academiei Austriece de Științe din domeniul agriculturii și silviculturii. Faptul că în Academia Română sunt reprezentate toate disciplinele de către cei mai performanți specialiști cred că se constituie într-un mare avantaj. Pentru că, din start, cercetările interdisciplinare sunt favorizate.

3 aprilie 2025, București

Note

1. Conferința internațională „Noi tendințe în știința solului” s-a desfășurat în data de 3 aprilie 2025, în Aula Academiei Române. Manifestarea a fost organizată de Secția de științe agricole și silvice din cadrul Academiei Române și de Academia de Științe Agricole și Silvice „Gheorghe Ionescu-Șișești”.

2. Programul LUCAS, *Land Use and Coverage Area Frame Survey*, are drept obiectiv furnizarea datelor statistice privind folosirea terenurilor și suprafața observabilă de teren din Uniunea Europeană.

ARTĂ

Străfulgerarea și culoarea subiectului ecvestru în pictura Luminiței Gliga

Marius Tița*

Ca un fulger de culoare apare forma în pictura Luminiței Gliga. Se ivește ca o observație a intensității abstracte, apoi susține întreaga construcție. Și, să nu uităm, jocul cu spațiile cromatice intense, vibrante, îi este specific artistei, formează recunoașterea și originalitatea operei sale.

Ca într-o lucrare de mare picturalitate, culoarea este definitorie. Creațiile sale duc acest discurs în zone de mare sensibilitate, subtile dar puternice, în același timp. Compoziția denotă o inteligență vizuală aparte, un duct narativ de ținută. Deși am fi zis că și-a adus îndrăzneala de pe simezele americane și din premiile Italiei ce se regăsesc în sinteza creației sale, trebuie să amintim că aceste trăsături erau deja acolo, pe paleta artistei, ele au dat lumina și consistența operei sale.

Nuanțele sunt clare, culorile intrând în dialog direct pe pânză, ca într-un *fragmentarium abstract* definitoriu. Este titlul emblematic al unei expoziții și poate fi abordat ca un concept cu valențe de nume de curent artistic, cel pus pe pânză și, apoi, pe simeze, de Luminița Gliga.

Tot mai mult, liniile și spațiile de culoare capătă contur de receptare directă. Este o metamorfoză a concepției picturale, cu accent pe intensitatea cromatică. Sunt mai multe subiectele prezentate astfel, grădini exotice, peisaje

geometrizante, topite în tonuri dramatice de apus, dar trebuie să recunoaștem că tema ecvestră este o permanență.

Ne aflăm în momentul unei simeze speciale, dedicate fenomenului ecvestru, dintr-o perspectivă vizuală de intensă picturalitate și, deloc complimentar, de un grafism în care regăsim subtilitatea liniei de culoare.

Inevitabil, abordarea este diversă și pune în valoare valențele unei creații fără echivoc și de un generos lirism cromatic. Fie că se desfășoară ca un nor pe cerul plin de culoare sau o siluetă între multiple planuri cromatice, opțiunea se află acolo, trăiește din plin. Căii pictați de Luminița Gliga sunt liberi, sunt frumoși, sunt curată armonie și nu merg la război. Este un adevărat poem cromatic această desfășurare de frumusețe și dinamică armonie.

Heraldic apare efigia frumosului animal în pensulația artistei. Au toate culorile, uneori chiar și verde. Ar fi fost prea simplu, discursul său pictural oferă mult mai mult din preaplinul său de talent și în fine observație. Galopul este străfulgerare în plan constant, alegoriile invocă monumentalul, totul în culoare curată, strălucitoare, luminoasă.

*Dr., critic de artă

OPINII

Marco Polo și globalizarea timpurie (I)

Petru Urdea

Membru corespondent al Academiei Române

În primele două articole dedicate personalității și operei lui Marco Polo (Urdea, 2025a, 2025b), am avut ocazia să constatăm ineditul demersului polian de a face cunoscute semenilor săi europeni o lume complet diferită, cea a spațiilor din cea mai mare parte a Asiei, din Orientul Mijlociu la Extremul Orient sino-japonez și cel sud-est asiatic. Cartea lui *Le Devisement du monde – Il Millione* este o carte situată mult deasupra celor specifice epocii, în genul acela stagnant și închis, este o carte exemplară, cu caracter enciclopedic (Vicentini, 1991–1992). Așa cum ades se subliniază, valoarea cărții, privită sub mai multe aspecte legate de specificul literaturii didactice și științifice, se bazează pe „oferta complexă” în date de natură geografică, comercial-economică și de navigație, științifice – cu materiale culese din tratate științifice ale vremii, în bestiare și lapidarii, în cărți de medicină populară, hagiografii –, culturale, etnografice, istorice, social-politice și, de ce nu, literare, în modelul novelor și poveștilor epico-cavalești, totul favorizând „o multitudine de acte de scriere, rescriere și traducere, alimentând creșterea culturală dincolo de orice topografii circumscrise ale gândirii” (Vicentini, 1991–1992, p. 151). Realizând valoarea operei poliene putem să trăim sentimentul copleșitor asupra extraordinarei complexități și profunzimei a timpurilor trecute. Toate acestea stau sub semnul a ceea ce își propune Marco Polo prin însăși mărturisirea din Prolog „Pour savoir la pure verité des diverses regions du monde si prenez ce livre et lea faites lire ; si y trouverez les grandismes merveilles qui y sont escriptes” – „Pentru a cunoaște adevărul pur al diferitelor regiuni ale lumii dacă luați această carte și o citiți; dacă găsești aici marile minuni care sunt scrise acolo” (Pauthier, 1865, p. 166).

Aventura lui Marco Polo, multitudinea informațiilor cuprinse în opera poliană au fost un ade-

vărat punct de cotitură în cunoștințele pe care Occidentul le avea despre Orient, stârnind un val de curiozitate asupra acestuia și a bogățiilor sale, un loc important fiind deținut de bogățiile minerale, țesăturile de mătase și, cu deosebire, condimentele, fiind adoptate unele practici folosite inițial în Asia, cu ecou în apariția de idei tehnologice noi, a tehnicilor de navigație.

Este ușor de închipuit că încă dintr-o primă fază, membrii familiei Polo, organizând un banchet și pentru a le arăta rudelor venețiene pietrele prețioase și tăblițele de aur pe care le-au adus înapoi de la marele han, au stârnit curiozitate, invidie și dorință în rândul comunității negustorilor venețieni. Desigur că pe măsură ce cartea lui Marco Polo s-a răspândit în Italia s-a încins disputa cu celelalte orașe-state italiene, Pisa, Florența, dar mai ales cu aprigul rival, Genova, cu care ajustările dominării ariilor comerciale maritime erau marcate de crâncene bătălii (Crowley, 2024). Se recunoaște faptul că Veneția medievală, Florența și Genova s-au aflat la frontiera economică de dezvoltare și capitalism, fiind, prin inovații financiare și monetare, inițiatoare ale „revoluției financiare” din *Quattrocento* și *Cinquecento*, comerțul internațional și finanțele fiind cheia succesului lor (Fратиanni, Spinelli, 2006), cuplate cu stabilirea timpurie a strategiilor maritime eficiente pentru stăpânirea rutelor comerciale (Field, 1955), în dorința lor de a deveni comercianți monopolști. De luat în seamă și faptul că o caracteristică a orașelor comerciale italiene era aceea că ele erau în esență conduse de „guverne ale negustorilor, de către negustori, pentru negustori, o platformă ideală pentru revoluția comercială” (Lopez, 1976, p. 70), proces de dezvoltare economică bazat pe comerț.

Prin contactele comerciale și sursele narative, Marco Polo și familia sa au lansat o provocare

prin care au arătat lumii comercianților „mișcarea înainte și înapoi de la Marea Mediterană la Peking sau la Zayton, unde o colonie în miniatură de negustori italieni a prins rădăcini pentru o scurtă perioadă de timp” (Lopez, 1976, p. 110–111).

Din Veneția spre globalizarea timpurie

Expansiunea Veneției și creșterea puterii sale economice și militare, cu fixarea unor puncte comerciale în estul bazinului mediteranean și în Marea Neagră au permis stabilirea unor rute regulate spre aceste zone, deținând o anumită supremație asupra comerțului din zonă, cu deschidere spre Asia (Pryor, 1992; Crowley, 2024). Analizând evoluția economică a Chinei în celebra sa lucrare *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations – Aventura națiunilor, cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, publicată în 1776, Adam Smith (1723–1790) economist, om politic și filosof scoțian, remarca faptul că Marco Polo „descrisa cultivarea, industria și populația sa”, aducând în fața europenilor acest model de economie (Smith, 1806, p. 96).

Toate aceste realități erau legate de apariția unor noi oportunități, pe planuri diverse, integrabile în ceea ce putem să definim a fi fațeta timpurie a globalizării, vikingii, deschizând noi rute comerciale prin explorările lor, fiind considerați a fi „agenții globalizării anului 1000” (Hansen, 2023, p. 21). Chiar dacă globalizarea este considerată a fi povestea cea mare a erei noastre, prin care are loc integrarea diverselor activități ale societății dincolo de frontiere și prin care se modelează nu doar economii, ci societăți, politici și relațiile internaționale (Wolf, 2014), elementele sale esențiale se regăsesc în diferite perioade istorice. Încă de la începuturile sale, conturate deci în jurul anului 1000, globalizarea a fost legată de schimbul de mărfuri comerciale, acestea determinând mișcarea unor segmente ale populației și, odată cu ele, idei și germeni de creativitate, aducând beneficii, ca de pildă transparentizarea și chiar dispariția unor frontiere economice, dar producând și învingători și învinși (Hansen, 2023). Nu fără o anumită semnificație, globalizarea s-a răsfrânt și asupra apariției unor „eclectice combinații culturale” – surprinse și descrise în opera poliană –, care, în timp, au atenuat diferențele istorice dintre Est și Vest, inclusiv în problematica drepturilor omului (Kaplan, 2019).

Globalizarea fiind „un set accelerat de procese ce implică fluxuri care cuprind un număr

din ce în ce mai mare de spații ale lumii și care duc la creșterea interconectivității și integrării mai mult sau mai puțin avansate între acele spații” (Ritzer, 2008, p. 1), putem să înțelegem rolul deschiderii pe care „tentațiile” oferite de căile de comerț parcurse și descrise de către familia Polo – într-un spațiu denumit „latitudini norocoase” (Sachs, 2025) –, au avut-o pentru comerțul european, cu deosebire pentru cel din bazinul Mării Mediterane. Aplicarea unor strategii politice și comerciale de succes, inclusiv în domeniul legislației navigației, stabilirea aceluși sistem de convoaie ciclice de galere denumite *muda*, statul fiind cel care alegea destinațiile și datele de navigare ale convoaielor de galere, câștigate prin licitație de către acei ofertanți nobili, *patrono*, au fost punți ce au condus spre un proces tot mai avansat al globalizării; începând cu 1329 sistemul *muda* a fost aplicat pentru rutele spre Grecia, Constantinopol și bazinul Mării Negre, din 1331 el s-a extins în tot bazinul Mării Mediterane și, după 10 ani, la rutele spre Flandra și apoi Londra (Puga, Trefler, 2014). De fapt, în ecuația spațiu-timp, acel puls accelerat al comercianților venețieni a declanșat o explozie a interesului pentru acele resurse surprinse de tabloul polian.

Niciodată Serenissima Republică nu a cedat în efortul ei de a-și spori stăpânirea pe piața unor produse de lux, căci, de-a lungul Evului Mediu, mirodeniile au fost un simbol de statut și un semn al luxului. Se explică astfel de ce se vorbește despre „boomul economic” din secolele al XIII-lea și al XIV-lea cu o transformare profundă a Veneției, produsele exotice adăugând „greutate la reputația Veneției”, ea ajungând să fie „bazarul Europei” (Crowley, 2024, p. 188; p. 300).

Ceea ce este privit ca fiind un fenomen unic, „revoluția comercială europeană”, a fost rezultatul unei reacții în lanț care a început în orașele comerciale italiene, căci, prin perspicacitatea și flexibilitatea neobișnuite ale comercianților italieni penetrarea lor în spațiul asiatic a fost mai mult decât „o colecție de aventuri izolate” (Lopez, 1976, p. 111). Un exemplu concludent asupra interesului manifestat pentru noile spații comerciale asiatice este expediția comercială și de prozelitism din 1291 a fraților genovezi Ugolino și Guido Vivaldo, susținută de către nobilul genovez Tedisio Doria, de a ajunge în India „pe lângă Marea Oceanului”, cele două galere atingând Gozora – Capul Nun de pe

coasta marocană, la 28° 47' N, după care nu s-a mai auzit nimic despre ele (Canale, 1846).

În dorința de a reînvia spiritul și mișcarea cruciată, Marino Sanudo zis Torsello (c. 1270–1343), om de stat și geograf venețian, a elaborat în 1307 *Liber Secretorum Fidelium Crucis* (Sanudo, 1611), lucrare pusă la dispoziția papei Clement al V-lea (1264–1314). La prezentarea „geografiei” Indiei în prima parte a lucrării, insistă pe bogățiile în mirodenii și lemn prețios sugerându-i papei constituirea unei flote cu care să facă posibilă ocuparea Oceanului Indian „... in marae India, nauigium poterit intromitti, quo ddominabitur illi mari, & illar partium insulas subiugabit ac in terras firma maritima existentes” (Sanudo, 1611, p. 94), pentru a controla comerțul cu Asia. Nu imediat, dar la începutul secolului al XIV-lea, negustori italieni și mulți călugări franciscani italieni au ajuns în Mumbai, apărând apoi o primă eparhie romano-catolică, într-o vastă regiune care se întindea în India, Pakistan, Bangladesh, Sri Lanka și Myanmar (Zanitti, 2013).

Nu trebuie uitat sprijinul și stimularea pe care a reprezentat-o momentul lansării la Veneția de către Francesco Balducci Pegolotti (1290–1349) a ghidului *Praticca della mercatura* despre cum se putea face negoț și călători în Asia, în special pe Drumului Mătăsii, cu indicarea ținutei adecvate, a modului cum să te târguiești, a unităților de măsură, a taxelor, monedelor, a mirodeniilor – inclusiv diversele nume – și a prețului acestora, a produselor specifice, traseele sigure, importanța călăuzelor etc. (Pegolotti, 1340), retipărită chiar și în 1766, datorită importanței sale ca manual (Fig. 1). Tot cu o asemenea importanță sunt privite acele *zibaldoni* – caiete cu notițe de natură literară, de știință elementară, comerț, rugăciuni și memorii –, relevant fiind *Zibaldone da Canal* (1365–1372), un „manual pentru comerț” compus de către familia venețiană Da Canal, alcătuit din 68 de pagini *in folio*, cu o amplă circulație la comercianții italieni și europeni, având de exemplu pagini dedicate calculelor matematice, unităților de măsură și greutate și schimbului monetar – Folio 26: „*Rechordanca de quello che torna li pexi e le mexure de Venexia cum pexi e cum mexure de pluxor parte e de li pagamenti de quelle parte e li cambi che a quelle monede a dreto cambio cum le monede de Venexia*”) –, caracteristicilor diferitelor feluri de mirodenii și

recunoașterea lor – Folio 45 și 46: „*Questa si e la chognossenca dele spllecarie si chomo se raxionera qua de soto per singollo*” (Wolynes, 2011).

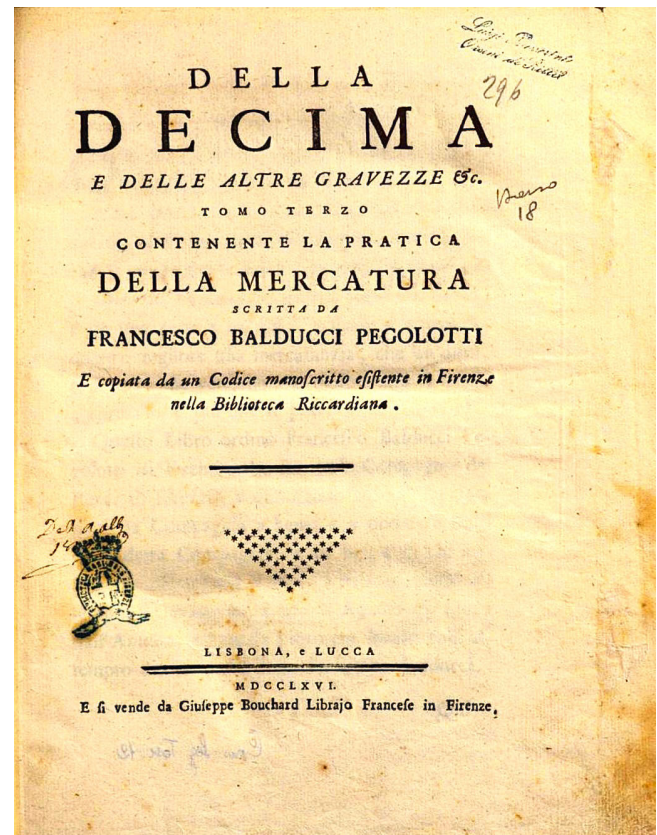

Fig. 1. „Praticca della mercatura” – coperta ediției florentine din 1766.

Ca regulă, manualele comercianților enumerateau toate mărfurile care circulau prin Marea Mediterană și tranzacțiile comerciale specifice fiecărui port, aceste repere fiind cele care defineau bogăția și prosperitatea orașelor maritime italiene, demonstrând amploarea rețelei economice a fiecărui oraș și a factoriilor sale (Mathews, 2022). De exemplu, din Veneția și din porturile Republicii Venețiene o rețea amplă de rute comerciale porneau spre nord, spre Europa Centrală, cu un flux consistent spre spațiul germanic, dar și spre regatul maghiar (Pach, 1968), inclusiv spre cel transilvan (Pakucs-Willcocks, 2007).

Deoarece mirodeniile ocupau un spațiu mic, erau valoroase, ușoare, aproape neperisabile, se puteau reîmpacheta în loturi mici și suportau un transport pe distanțe lungi, ele au fost „prima manifestare a unui comerț cu caracter global” (Crowley, 2024), spațiul carpato-danubian nefiind ocolit. De pildă, condimentele înregistrate în registrele vamale

sibiene erau: piperul (*piper*, *Pfeffer*), șofranul (*crocus*, *Saffran*), ghimbirul (*zingiber*, *Ingwer*), cuișoarele (*cariofolus*, *Negelcher*), scorțișoara (*cinnamonum*, *Mayschirtz*), mace (*flores Muscati*, *Muskatblieth*), nucșoara (*Muskatnuss*), migdalele (*Mandeln*), semințele de chimen (*Kym*) și tămâia (temjen, *Weiroch*) (Goldenberg, 1964), astfel că la începutul anului 1542, Sibiul și Brașovul manipulau împreună aproximativ 21000 de livre de piper (circa 9523 kg) în valoare de aproximativ 6700 de florini de aur, piperul fiind pe primul loc, în anul 1553, în Sibiu fiind comercializate 14080 livre de piper, adică 6385 kilograme (Pakucs-Willcocks, 2007).

Comerțul cu mirodenii bazat pe atracția condimentelor sub aspect gastronomic, medical și, de loc de neglijat, practici magice și religioase, simbol al rafinementului și al bogăției, și profiturile imense pe care le-au generat au declanșat o concurență acerbă între centrele comerciale și chiar între națiuni. A devenit un motor principal al explorării globale și al unor interacțiuni diverse, fiind conectori culturali, simboluri istorice și componente integrante ale tradițiilor culinare din întreaga lume și chiar a modelat și economii (Freedman, 2014). Un reper poate fi acela că la sfârșitul secolului al XV-lea prin Veneția treceau anual circa 2,5 milioane tone de condimente (Ashtor, 1980).

Dintre toate condimentele, piperul (Fig. 2) era produsul cel mai comercializat, în bazinul Mării Mediterane, ponderea sa din tot ceea ce sosea din depozitele din Egipt și Siria în perioada dintre anii 1367 și 1377 era de 41–50 %, față de ghimbir cu 12–24,5% (Freedman, 2005). Mai mult, piperul era un reper și pentru prețurile celorlalte mirodenii, fluctuațiile, determinate de diverse condiții, printre care cele legate de ruta comercială – ruta „clasică” asociată Drumului Mătășii *versus* ruta portugheză prin sudul Africii –, sau apariția de noi competitori, precum portughezii și apoi olandezii, fiind frecvente. De exemplu, în 1363 prețul piperului în Veneția era de 170 ducăți/cargo (un cargo = 166,7 kg) și 65 în 1510, cu o valoare minimă de 36 ducăți/cargo în 1443 și 1446 (Lane, 1968).

Și pe piețele din nord-vestul Europei prețul condimentelor în perioada ante-Da Gama era foarte ridicat, el fiind apreciat în raport cu echivalentul salariului zilnic al unui meșter dulgher sau zidar din Londra, astfel că pentru o livră (= 0,454 kg)

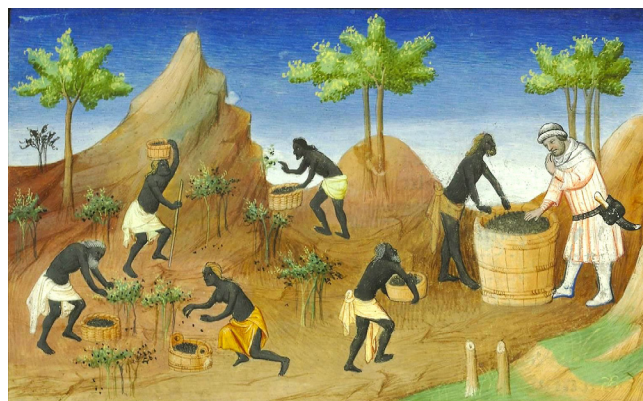

Fig. 2. Culegerea piperului prezentată în ediția pariziană ilustrată „Le livre des merveilles” (1410).

erau necesare 18 zile de muncă pentru piper, 12 pentru ghimbir, 24 pentru scorțișoară, 36 pentru cuișoare și 183 pentru șofran (Munro, 2002).

Pentru venețieni, fațeta globalizării privită sub aspectul multiplicării originii comercianților și a rutelor comerciale a însemnat un adevărat declin. Efectele comerciale ale descoperirii rutei portugheze spre India a fost resimțită în Levant, începând cu anul 1502, astfel că în doar câțiva ani importurile venețiene ajunseseră la mai puțin de jumătate din cele portugheze, piperul reprezentând circa 80% (Lane, 1940).

În noua situație mutații importante au avut loc și la nivelul rutelor comerciale continentale, negustorii orientându-se spre noile oportunități, stârnind îngrijorare în comunitatea venețiană. De exemplu, în jurnalul său al optzeci și treilea doge al Veneției, Girolamo Priuli (1486–1567), consemna în 8 august 1506 că, deși aveau un contract vechi, germanii nu au mai cumpărat piper nici măcar de o liră „*non sia stato venduto una lira de piper*” (Priuli, 1900, p. 431), datorită piperului furnizat de către portughezi, anticipând declinul comerțului cu sud-estul Asiei.

Un moment esențial al lărgirii schimburilor complexe pe fluxul de colonizare europeană Asia–America, este perioada 1564–1565 când conchistadorul și navigatorul spaniol Miguel López de Legazpi (1502–1572) stabilește pentru prima dată o rută trans-pacifică între Insulele Filipine și Noua Spanie, Mexicul de azi, via Japonia, parcurgând în 130 de zile peste 12000 de mile. Efecte majore nu au apărut doar pe plan comercial, ci și pe plan cultural și religios (Clossey, 2006; Boraio Mateo, 2007), prin, de exemplu, influențele și transferu-

rile religioase Spania-Japonia-Mexic, pe fondul evanghelizării creștine, cu stabilirea în 1610 a unei ambasade a Japoniei în Mexic, Noua Spanie (Sanabrai, 2009). Toate aceste schimburi trans-pacifice de oameni, mentalități, obiecte, informații, finanțe, literatură și rugăciuni se asociază cu o globalizare modernă timpurie, cu multiple centre autonome non-occidentale, cu procese transnaționale de descentralizare, cu identități specifice (Clossey, 2006).

Apariția olandezilor pe piețele concurențiale din Asia și Africa a amplificat lupta pentru acapararea de teritorii în zona Insulelor Mirodeniilor. După expediția din 1595–1597 condusă de negustorul și comandantul Cornelis de Houtman (1565–1599), și fondarea în 1602 a Companiei Olandeze a Indiilor de Est (*Vereenigde Oostindische Compagnie*) aceștia au pus capăt dominației portugheze în Asia de Sud-Est. În aceeași notă, fondarea în 1621 a Companiei Olandeze a Indiilor de West (*Geoctrooieerde Westindische Compagnie*) și crearea de noi colonii a aprins disputa și în bazinul Oceanului Atlantic. Această competiție acerbă a determinat schimbarea strategiilor de finanțare și construire a corăbiilor, apărând nave mai adecvate transportului pe distanțe lungi, de mai mare capacitate, manevrabile mai ușor în condiții extreme și cu un echipaj mai mic, precum navele denumite *fluyt* (Unger, 1973). Stimularea construcției de nave se reflectă în faptul că flota olandeză ajunge de la 400 nave maritime în 1532 la un efectiv de 2000 nave de peste 200 tdw în 1636 (Unger, 1975), pentru ca după circa 30 de ani ea să dețină jumătate din totalul tonajului flotei maritime europene, ceea ce a devenit o provocare pentru celelalte puteri maritime. Creșterea volumului de mărfuri a indus schimbări și în amenajarea de noi bazine portuare, de docuri specializate, cu o creștere a productivității muncii docherilor, dar și de organizare a convoaielor, inclusiv cu înarmarea corăbiilor (Lucassen, Unger, 2011). Este ușor de înțeles ascensiunea orașelor comerciale flamande, Bruges și Anvers, acesta ajungând „capitala” comerțului cu mirodenii și alte produse orientale pentru Europa de Nord-Vest (Limberger, 2021).

Datorită profitabilității, orientarea majoră spre comerțul, pe diverse căi, cu mirodenii din sud-estul Asiei, a făcut ca de timpuriu bucătăria europeană să fie deschisă spre aceste noi provocări

gastronomice, ele fiind, așa cum știm, nu doar dovada rafinamentului gastronomic, ci și un simbol de statut social și un semn al luxului. Astfel, fenomenul globalizării se transmite și în domeniul gastronomic, mâncarea și bucătăria fiind fenomene care pot simboliza anumite epoci ale istoriei umane, sunt „capabile să reprezinte tendințele unei epoci, speranțele ei și temerile, sensul său despre ceea ce este *promesse de bonheur* (Inglis, 2009, p. 493). *Globalizarea alimentelor și fuziunea culturilor gastronomice* au fost forțe motrice în evoluția modului în care mâncăm, lărgind orizonturile culinare, bucătăria devenind un teren fertil pentru schimburi culturale, contribuind și la o mai bună înțelegere între culturi (Sharma, Nagar, 2021). A început astfel un proces prin care, treptat, are loc depășirea și dărâmarea unor bariere culinare în numele unui consumator deschis spre nou, având loc o simbolică uniformizare a gusturilor în materie de alimente și mâncare (Cinotto, 2006).

Pătrunderea tot mai puternică a mirodeniilor în bucătăriile europene, care devin tot mai rafinate și chiar sofisticate, este reflectată de modul în care apar cărțile de bucate, ele fiind o sursă valabilă de informații privitoare la evoluția istorică a rețetelor și metodelor de preparare, mirodeniile având locul lor (Freedman, 2014). Atenția timpurie acordată cărților de bucate se bazează pe faptul că acestea nu sunt cărți obișnuite, ele sunt „un suport pentru visele și dorințele noastre gastronomice, ducând și direct la utilizări concrete” și care chiar te fac să visezi (Laurieux, 1988, p. 59).

Unul dintre primele tratate profesionale despre gătit și tehnica gătitului a fost scris undeva în jurul anului 1362 în Franța, *Le Viandier*, o colecție de rețete adunată de Guillaume Tirel (1310–1395), cunoscut ca Taillevent, bucătarul șef al regilor Franței Carol al V-lea și Carol al VI-lea. Prezentând o mulțime de rețete și modul lor de preparare din care nu lipsesc condimentele (Pichon, Vicaire, 1892), pe ea și pe *Le Ménagier*, carte de economie domestică și culinară redactată între 1392 și 1394, întemeindu-se tradiția gastronomică franceză, plină de creativitate și rafinament. O incursiune în lumea timpurie a apariției cărților de bucate ne permite să constatăm că spațiul european a fost un spațiu prolific, fiecare autor având grijă să acorde o atenție deosebită mirodeniilor, parcurgerea rețetelor oferind

indicii asupra influențelor asiatice și a schimbului larg regional de idei gastronomice. Exemple de acest gen găsim în *The Forme of Cury* scrisă de bucătarul șef al regelui Angliei Richard al II-lea (1367–1400), *Du fait de cuisine* editată în jurul anului 1420 de către Amiczo Chiquart, bucătarul ducelui Amédée al VIII-lea de Savoia, în care este descris și modul cum se organizează un banchet, *Registrum coquinae* scrisă între 1431 și 1435 de către bucătarul papei Martinus al V-lea, Iohannes de Bockenheim, *De honesta voluptate et valetudine* scrisă în 1465 în limba latină de către primul bibliotecar al Vaticanului, Bartolomeo Sacchi, cunoscut sub numele de Platina, și tipărită la Roma și Veneția în 1470 și 1475, cu o bună răspândire în lumea catolică, fiind apoi tipărită la Leuven (1480), Strasbourg (1517), Köln (1529), Paris (1530), Lyon (1541), Basel (1541), cu numeroase traduceri și succes de lungă durată, datorat sfaturilor excelente cu privire la dietă și sănătate, Platina mărturisind că el a scris pentru cetățeanul care dorește sănătate bună și viață curată mai degrabă decât desfrânare (Willan, Cherniavsky, 2012).

Cu ecouri care se transmit până în zilele noastre sunt și *Küchenmeisterei* (Peter Wagner, Augsburg, 1485), prima carte de bucate din Germania, *Libre de doctrina pera ben seruir, de tallar y del art de coch, ço es de qualseuol manera de potages y salses / compost per lo diligent mestre Robert coch del Serenissimo Senyor Don Ferrando Rey de Naples* (Barcelona 1520), *Livre de cuysine tres utile et prouffitable* (Paris, 1539), *A Proper New Book of Cookery* (Londra 1545), *Banchetti, compositioni di vivande et apparecchio generale* de Christoforo di Messisbugo (Ferrara, 1549), *Le Grant Cuysinier de toute cuysine* (Paris, 1550), *Kochbuoch* sau *Liber de coquina* de Maria Stenglerin (Augsburg, 1554), *Livro de Cozinha da Infanta D. Maria de Portugal* (Lisabona, 1565), sau *Ein neu Kochbuch, Das ist ein gründtliche Beschreibung* publicată la Frankfurt am Main 1581, foarte meticolous structurată, toate fiind atractive și prin ilustrația bogată (Fig. 3).

În cartea *De nutrimentis*, Caroli Stephani dedică un întreg capitol condimentelor pentru carne, *Condimenta carniū* (Stephani, 1550, p. 35-38) precizând „*Condimentis ... etsi non indigeat fames: ad deliciastame, ac deiestaes appetentise*

Fig. 3. Aspect dintr-o bucătărie medievală (din „*Ein neu Kochbuch, Das ist eine gründtliche Beschreibung*”, Frankfurt am Main 1581).

resumptione, vel tenuioris fortunae quivis utitur” („Chiar dacă foamea nu are nevoie de condimente, ele sunt folosite pentru delicatose și cu amintirea nerăbdătoare a zeităților, chiar și de cei cu avere mai modestă”. p. 35), aici sunt prezente toate condimentele cunoscute, fiind indicate și anumite obiceiuri ale unor popoare de a combina mirodeniile cu pâine, unt, vin sau pentru purificarea și îmborsățarea aerului și efectele lor medicale.

După descoperirea Americii europenii au intrat în contact cu alte bucătării bazate pe ingrediente complet diferite, fie că sunt fructe, avocado, ananas, fie legume și alte plante, precum ardeii iuți, roșiile, arahidele, cartoful, cacaoa, porumbul, ceea ce prefigurează o amplă „revoluție alimentară” schimbând dieta și bucătaria în toată Europa, nu doar pentru elite ci și, treptat, spre clasele de mai jos. În condițiile noului „portofoliu alimentar”, pe baza a ceea ce scriu tratatele medicale, alimentația a început să fie asociată cu organismul, făcându-se conexiuni cu sănătatea fizică și morală, iar influențele și împrumuturile interregionale se transmit nu doar în felul de a mânca, a bea și a te îmbrăca, ci și în moșii, vicii și laude (Woolgar, 2010).

Interesul crescut arătat pentru o bucătărie tot mai elaborată s-a transmis și în artă, pictorii transferându-și în parte interesul major de la subiectele religioase, definitorii pentru prima jumătate a perioadei Renașterii, la teme legate de viața de zi cu zi, precum mărfurile alimentare și bucătaria. Prin tabloul *Christus in het huis van Martha en Maria* (1553), pictorul flamand Pieter Aertsen (1508–1575) marchează această trecerea în care accentul nu cade pe mesajul spiritual, ci pe aspect

Fig. 4. Vincenzo Campi- Cucina (1580).

tul renesantist al bucătăriei, animată de personaje voioase, la fel și Joachim Beuckelaer (1533–1574) prin tabloul *Keukenscène met Christus en de Emmaüsgangers* (1560). Această orientare este urmată de către un alt flamand, Marten van Cleve (1527–1581) orientat spre scene țărănești – *Vlaams huishouden* (Gospodărie flamandă), *Besuch beim Vermieter* (Vizită la o leuză), dar mai ales *Keuken interieur* (Interior de bucătărie, 1565). Tema a fost larg îmbrățișată și în perioada târzie a Renașterii italiene de către pictorul cremonez Vincenzo Campi (1530–1591), cu exprimări elegante, precum *Cucina* (1580), (Fig. 4), *La Fruttivendola* (1580), *Pescivendoli* (1579, 1580), *I mangiatori di ricotta* (1580), *Venditori di pollo* (1580).

Bibliografie

- Ashtor, E., (1980), *The volume of mediaeval spice trade*, Journal of European Economic History, 9, 753-763.
- Borao Mateo, J.E., (2007), *The arrival of the Spanish galleons in Manila from the Pacific Ocean and their departure along the Kuroshio stream (16th and 17th centuries)*, Journal of Geographical Research-NTNU, 47, 17-38.
- Bruyerin-Champier, J-B., (1560) *De re cibaria*, Bruyerino Campegio Lugdun (Lyon), 1174 p.
- Canale, G. M. (1846). *Degli antichi navigatori e scopritori genovesi*. Memoria detta alla Sezione d'Archeologia e Geografia dell'VIII Congresso Italiano in Genova, Ferrando, Genova, 16 p.
- Chandrakar, L.V., (2024), *Fashion and Globalization*, Innovation and Integrative Research Center Journal, 2, 6, 223-229.
- Cinotto, S., (2006), *The world on a plate: globalization and national cuisines*, Quaderni Storici, 41, 3, 61-73.

Clossey, L., (2006), *Merchants, migrants, missionaries, and globalization in the early-modern Pacific*, Journal of Global History, 1, 1, 41-58.

Crowley, R., (2024), *Veneția. Regina mărilor. Istoria măririi și decăderii Republicii care a stăpânit Mediterana*, Edit. ALL, 446 p.

Field, J.A., (1955), *Origins of maritime strategy and the development of sea power*, Naval War College Review, 7, 7, 1-24.

Frankopan, P., (2019), *Drumurile mătăsi. O nouă istorie a lumii*, Edit. Trei, 703 p.

Fратиanni, M., Spinelli, F., (2006), *Italian city-states and financial evolution*, European Review of Economic History, 10, 257–278.

Freedman, P., (2014), *Food in time and place*, University of California Press, Oakland, 395 p.

Freedman, P., (2005), *Spices and late-medieval european ideas of scarcity and value*, Speculum, 80, 1209-1227.

Goldenberg, S., (1964), *Der Südhandel in den Zollrechnungen von Sibiu (Hermannstadt) im 16. Jahrhundert*, Revue des études sud-est européennes, 2, 385–421.

Hansen, V., (2023), *Anul 1000. Exploratori, negustori și începutul globalizării*, Edit. Corint, 395 p.

Inglis, D., (2009), *Globalization and food. The dialectics of globality and locality*, 492-514, în Turner, B., & Holton, R. (editori): *The Routledge international handbook of globalization studies*, Routledge, London, 728 p.

Kaplan, R., (2019), *Revenirea lumii lui Marco Polo. Război, strategie și interese americane în secolul XXI*, Edit. Humanitas, 303 p.

Lane, F.C., (1968), *Pepper prices before Da Gama*, The Journal of Economic History, 28, 4, 590 – 597.

Laurieux, B., (1988), *Entre savoir et pratiques : le livre de cuisine à la fin du Moyen Age*, Médiévales, 14, 59-71.

Limberger, M., (2021), *The greatest marketplace in the world. The role of Antwerp in the economic and financial network of the Habsburg Empire*, 45-61, în Pelizaeus, L., (editor), „Les villes des Habsbourg du XVe au XIXe siècle. Communication, art et pouvoir dans les réseaux urbains”, Presses universitaires de Reims, Reims, 384 p.

- López, M.P. (2020), *Spices in maps. Fifth centenary of the first circumnavigation of the world*, e-Perimetron, 15, 2, 57-81.
- Lopez, R.S., (1976), *The Commercial Revolution of the Middle Ages, 950-1350*, Cambridge University Press, 180 p.
- Lucassen, J., Unger, R.W., (2011), *Shipping, productivity and economic growth*, 1-44, în Unger, R.W. (editor), *Shipping and Economic Growth 1350-1850*, 464 p.
- Mathews, K.R., (2022), *Mapping, materiality, and merchant culture in medieval Italy (12th-14th Century)*. *Material Culture Review / Revue de la culture matérielle*, 94, 68-86.
- Munro, J., (2002), *The consumption of spices and their costs in late-medieval and early-modern Europe: luxuries or necessities?*, *Periodical Forum for Historical Cooks*, 7, 1, 7-12.
- Munro, J., (2007), *South German silver, european textiles, and venetian trade with the Levant and Ottoman Empire, c. 1370 to c. 1720, a non-mercantilist approach to the balance of payments problem*, în: Cavaciocchi, S. (editor), „Relazione economiche tra Europa e mondo islamico, secoli XIII – XVIII”, Le Monnier, Florence, 907-962.
- Pach, Z.P., (1968), *The shifting of international trade routes in the 15th-17th centuries* *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 14, 3-4, 287-321.
- Pauthier, J-P. G., (1865), *Le livre de Marco Polo, citoyen de Venise, conseiller privé et commissaire impérial de Khoubilai-Khaân*, Didot, Paris, I- 514 p.
- Pakucs-Willcocks, M., (2007), *Sibiu – Hermannstadt: oriental trade in sixteenth century Transylvania*, Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 208 p.
- Pegolotti, F.B., (1340), *Praticca della mercatura*, Evans, A., (editor), *The Mediaeval Academy of America publication*, 24, 443 p.
- Platina, B., (1475), *De honesta voluptate: et valitudine*, Aquila, Lorenzo dell' & Umbro, Sibillino, Venetia, 184 p.
- Pichon, J., Vicaire, G., (editori), 1892, *Le Viandier*, Techener, Paris, 416 p.
- Priuli, G., (1900), *I diarii*, în *Rerum Italicarum Scriptores*, T. XXIV/III, vol. II, Zanichelli, Bologna, 439 p.
- Puga, D., Trefler, D., (2014), *International trade and institutional change: medieval Venice's response to globalization*, *The Quarterly Journal of Economics*, 129, 2, 753-821.
- Pryor, J.H., (1992), *Geography, technology, and war: studies in the maritime history of the Mediterranean*, 649-1571, Cambridge University Press, 238 p.
- Ramusio, G.B. (1583) *Delle Navigazioni et viaggi*, Secondo Volume, Apressi i Giunti, Venetia, 761 p.
- Ritzer, G., (2008), *The Blackwell Companion to Globalization*, John Wiley & Sons, 752 p
- Sachs, J.D., (2025), *Epocile globalizarii. Geografie, tehnologie și instituții*, Edit. Corint, 380 p.
- Sanabrais, S., 2009, “The spaniards of Asia”: the japanese presence in colonial Mexico, *Bulletin of Portuguese - Japanese Studies*, 18/19, 223-251.
- Sanuto, M., (1611). *Liber Secretorum Fidelium Crucis Super Terrae Sanctae Recuperatione Et Conservatione quo Et Terrae Sanctae Historia ab Origine. Et Ejusdem vicinarumque Provinciarum Geographica descriptio continetur*; T. II, Hanoviae, 361 p.
- Sharma, J., Nagar, L., (2021), *Globalization and fusion of cuisine, getting variety or homogenization*, *International Journal in Commerce, IT and Social Sciences*, 8, 5, 40-45.
- Smith, A., (1806), *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*, Vol. I, William Creech, Edinburgh, 360 p.
- Steele, P., (2015), *A history of fashion and costume. The medieval world*, Facts On File, Inc., New York, 64 p.
- Stephani, C. (1550), *De nutrimentis, ad Baillyum, libri tres*, Parisiis, 175 p.
- Taillevent, *Le Viandier de Guillaume Tirel*, ed. Jérôme Pinchon et Georges Vicaire, Paris: 1892.
- Teles e Cunha, J., (2021), *The Carreira da Índia and the struggle for supremacy in the European spice trade, ca. 1550-1615*, *Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea*, 9, II, 77-103
- Thubron, C., (2013), *Redescoperind drumul mătasii*, Edit. Polirom, Iași, 380 p.
- Unger, R.W., (1973), *Dutch ship design in the fifteenth and sixteenth centuries*, *VIATOR*, 4, 387-412.
- Unger, R.W., (1975), *Technology and Industrial Organization: Dutch Shipbuilding to 1800*, *Business History*, 17, 1, 56-72.
- Urdea, P., (2025), *Marco Polo: dincolo de geografie, cu îndrăzneală și curiozitate (I)*, *Academica, Anul XXXV*, 411-412, 1-2, 91-96.
- Urdea, P., (2025), *Marco Polo: arc peste timp (II)*, *Academica, Anul XXXV*, 413-414, 3-4, 119-125.
- Vicentini, E., (1991-1992), *Scribal culture and theory of authorship: the case of the Marco Polo manuscript tradition*, *Scripta Mediterranea*, 12, 3, 135-155.
- Willan, A., Cherniavsky, M., (2012), *Four centuries of the cooks, writers, and recipes that made the modern cookbook*, University of California Press, Berkeley, 329 p.
- Wolf, M., (2014), *Shaping globalization*, *Finance & Development*, 22-25.
- Wolynes, E., (2011), *Literacy, identity and fourteenth-century italian merchants in the Zibaldone da Canal*, *History 101 Professor Koziol*, 60 p.
- Woolgar, C.M., (2010), *Food and the Middle Ages*, *Journal of Medieval History*, 36, 1-19.
- Zanitti, F.B., (2013), *The Historical and socio-cultural connections between Italy and India*, *Internat. Journal of Contemporary Issues (IJCI)*, 1, 1, 12 p.

EVOCĂRI

Binecuvântarea Suveranului Pontif Papa Francisc*

Acad. Păun Ion Otiman

De sărbătoarea Bunevestiri a anului 2014, aflându-ne într-o vizită la Vatican, la un an după întronizarea Sfântului Părinte Papa Francisc, am avut marea onoare de a ne primi și binecuvânta Suveranul Pontif.

Impresiile acestui eveniment, cu totul special pentru noi - audiența acordată de Sfântul Părinte – ne-a marcat și impresionat profund.

Acum, după înălțarea în ceruri, la Domnul, doresc să redau impresiile despre primirea de către Sfântul Părinte Papa Francisc, membru de onoare al Academiei Române, așa cum le-am consemnat în mai 2014.

Către sfârșitul mandatului de opt ani de slujire a Academiei Române, conducerea acesteia – formată din acad. Ionel Haiduc, președinte, acad. Marius Sala, acad. Ionel-Valentin Vlad, acad. Cristian Hera, vicepreședinți, și acad. Păun Ion Otiman, secretar general – a fost invitată să facă o vizită oficială în luna martie 2014, la Vatican. În perioada 24–28 martie, academicienii din echipa de conducere a Academiei Române, însoțiți de prof. Wilhelm Dancă, membru corespondent al Academiei, decanul Facultății de învățământ superior romano-catolic de la Universitatea din București, absolvent al Universității Catolice din Roma și doctor în teologie al aceleiași Universități, au vizitat, pe rând, mai multe instituții științifice, culturale și spirituale de pe lângă Sfântul Scaun. De asemenea, delegația Academiei Române, a vizitat Colegiul Pio-Romeno, instituție de învățământ superior teologic care pregătește preoții parohiilor greco-catolice din România.

Delegația Academiei Române a vizitat, în această perioadă, și filiala sa din Roma, Academia di Romania, inițiată de acad. Vasile Pârvan și construită de statul român, în anii 1920–1930 ai secolului al XX-lea ca instituție academică românească ce să pregătească tinerele elite

românești (cercetători și universitari) în domeniul istoriei și arheologiei. Conducerea Academiei a fost informată de acad. Constantin Bărbulescu, membru corespondent, directorul instituției, despre modul de organizare a pregătirii bursierilor români – studenți, masteranzi și doctoranzi – la Roma și a discutat despre posibilitatea înființării și finanțării a noi burse în cât mai multe domenii științifice și spirituale.

În toată această perioadă, delegația Academiei Române a fost însoțită de Excelența Sa dr. Bogdan Tătaru-Cazaban, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al României pe lângă Sfântul Scaun și Ordinul Suveran Militar de Malta, cercetător științific la Institutul pentru Istoria Religiiilor al Academiei Române.

Programul oficial la Sfântul Scaun al delegației Academiei Române a început prin vizita efectuată la cea mai importantă bibliotecă din lume, după aprecierea multor autori și cititori, Biblioteca și Arhiva Secretă a Vaticanului. Întâlnirea cu Eminența Sa Monseniorul Jean-Louis Brugues, care ne-a prezentat principalele sectoare și cele mai valoroase manuscrise ale bibliotecii, ne-a facilitat posibilitatea să vedem inestimabilele bogății științifice ale Cetății Vaticanului. Deși fiecare dintre noi a vizitat principalele biblioteci ale lumii din mari universități, biblioteci metropolitane, inclusiv pe cea mai mare dintre toate, Biblioteca Congresului American, totuși impresiile noastre au fost cu totul speciale.

A doua vizită a avut loc la cea mai importantă instituție științifică a Vaticanului – Academia Pontificală a Științelor – unde am avut o excelentă discuție cu Eminența Sa Monseniorul Marcelo Sanchez Sorondo, Cancelar al acestei academii. În cadrul întâlnirii, s-au purtat discuții interesante pe marginea expunerii domnului acad. Cristian Hera cu tema *Schimbări climatice, securitate și*

* Reproducere după articolul „Vizită la Vatican. Audiența Papei Francisc”, Revista Academica, nr. 5/2014

siguranță alimentară și s-au stabilit principalele domenii de colaborare, în viitor, între Academia Română și Academia Pontificală.

Programul vizitei delegației noastre a continuat cu întâlnirea între academicienii români și Cardinalul Francesco Ravasi, președintele Consiliului Pontifical pentru Cultură (rang de ministru), coordonatorul celor patru academii pontificale, un eminent teolog și filosof.

De sărbătoarea Bunevestiri, 25 martie 2014, am fost invitați de rectorul Colegiului Pontifical „Pio Romeno” din Vatican, instituție de învățământ superior teologic care pregătește viitorii preoți greco-catolici pentru România, cu ocazia Hramului bisericii colegiului. Cu acest prilej, am avut posibilitatea să întâlnim mai mulți cardinali, înalți demnitari ai Sfântului Scaun cu care am discutat viitoarele colaborări între Academia Română și Cetatea Vaticanului.

Cea mai mare bucurie pe care am avut-o la Roma a fost, desigur, audiența Papei Francisc, din ziua de 26 martie 2014, la care am participat, împreună cu întreaga delegație a Academiei Române.

În fiecare zi de miercuri a săptămânii, Sfântul Părinte acorda audiență generală zecilor de mii de credincioși, pelerini la Vatican (sunt zile în care audiența generală aduna peste 100.000 de oameni în Piața San Pietro), precum și audiență înalților ierarhi (cardinali, episcopi), veniți din diferite colțuri ale lumii creștine, demnitarilor aflați în vizită oficială la Vatican, așa cum a fost și delegația Academiei Române, dar și foarte multor persoane cu dizabilități sau câtorva zeci de perechi de miri, în ziua nunții lor.

Audiența generală era profundă și impresionantă pentru oricare participant. Pe lângă organizarea perfectă și asigurarea securității zecilor de mii de participanți din partea gărzii papale elvețiene, a poliției și jandarmeriei Vaticanului și a Romei, audiența, în sine, a fost un spectacol cu adâncă rezonanță creștină, dar și civică, în care, desigur, rolul central l-a avut Sfântul Părinte Francisc.

Dar, mai întâi, cine a fost Papa Francisc, și, apoi, să revenim la audiența acordată de Sfântul Părinte în Piața San Pietro, în ziua de 26 martie. Cardinalul argentinian de Buenos Aires, Jorge Mario Bergolio, a fost ales Episcop al Romei, urmaș al Sfântului Petru, de către conclavul papal, în ziua de 13 martie 2013. Aparținând ordinului

iezuist, noul Papă ales, după unii analiști de la Vatican neaflându-se înaintea conclavului printre protagoniști (precum cardinalul de Milano sau un cardinal din Africa), și-a luat numele de Papa Francisc (Franciscus).

S-a născut la 17 decembrie 1936, într-o familie de imigranți italieni în Argentina, Jorge Mario Bergolia a fost, pe rând, profesor, preot, seniorul ordinului iezuților din Argentina (în timpul dictaturii militare care a cauzat, prin arestări, torturi, asasinat, peste 30000 de victime din rândul civililor în perioada așa-numitului război murdar 1976–1987), episcop și cardinal de Buenos Aires. Datorită modestiei sale, modului simplu și apropiat de a se comporta față de cei mulți și nevoiași, mergând împreună cu aceștia în mijloacele de transport în comun (și nu în automobile de lux), Cardinalul Bergolio, prin noblețea sa sufletească și profunda compasiune, a fost Părintele celor aflați în dificultate, în suferință, în sărăcie, adică ocrotitorul spiritual al celor mulți, anonimi și marginalizați de societate.

De altfel, modestia lui s-a remarcat după întronizarea pe scaunul Sfântului Petru la Vatican. Papa Francisc nu s-a instalat în somptuosul apartament papal din Vatican, ci a locuit într-un apartament mic și modest din tot așa de modestul Hotel Domus Sancta Marthe, lua masa cu preoții și cu mici grupuri de vizitatori, își bea dimineața, cafeaua, adesea, din ce spun apropiații săi, cu doitrrei membri ai gărzii papale sau alți slujitori de rând ai Vaticanului. Se spune că nu de puține ori ieșea noaptea din apartamentul său și, spre stupefiația și îngrijorarea gărzii elvețiene, mergea singur pe străzile Romei pentru a-i ajuta și mângâia pe oamenii săraci.

Pe lângă imensa bunătate exprimată de figura-i luminoasă și generoasă, și modestie. Nu purta în picioare binecunoscuții pantofi papali de culoare roșu-cardinal, ci niște pantofi negri obișnuiți (și cam ponosiți); sfânta cruce papală ce o purta la gât nu era din aur masiv strălucitor, ci din fier argintat, iar inelul papal de pe degetul inelar al mâinii drepte era un inel simplu de argint aurit, dar, spuneau apropiații și observau vizitatorii, aurul s-a șters încă din prima lună de pontificat. Nu mergea la întâlnirile publice cu papamobilul blindat, ci cu un fel de autocărucior extrem de simplu, renunțase la automobilul de lux și mergea într-o mașină obișnuită.

Dar să revin la ziua de 26 martie 2014, zi în care delegația conducerii Academiei Române,

Primirea membrilor Biroului Prezidiului Academiei Române, acad. Ionel Haiduc, acad. Ionel-Valentin Vlad, acad. P.I. Otiman, acad. Marius Sala la Papa Francisc, Vatican, de Bunavestire, 25 martie 2013

aflată în vizită la Vatican, la invitația Academiei Pontificale a Științelor a Sfântului Scaun, a participat la audiența generală a Papei Francisc.

În fiecare miercuri, Papa Francisc acorda audiența generală în Piața San Pietro din Vatican pelerinilor ce se aflau în vizită la Roma. Zeci de mii de oameni (în anumite zile, numărul participanților depășea cifra de 100.000 de oameni din toate părțile pământului) primeau binecuvântarea Papei și audiau predica Sfântului Părinte.

Audiența a început la ora 9, prin deplasarea Papei Francisc, în papamobilul deschis, printre rândurile de credincioși, așezați în Piața San Pietro. Binecuvântarea Papei era însoțită de bucuria credincioșilor aflați, de regulă, în grupuri de excursioniști organizați pe orașe, țări sau continente, arborând drapelele naționale. Această primă parte a audienței generale, acordată de Papă marelui public creștin, dura circa o oră, după care urma predica Sfântului Părinte.

Papa Francisc, împreună cu doi cardinali-secretari care-l însoțeau pe tot parcursul din piață, se așeza în altarul special amenajat pe esplanada din fața Catedralei San Pietro, loc din care rostea predica săptămânală adresată credincioșilor din piață și din întreaga lume; această manifestare creștină era transmisă, în direct, de mai multe posturi de radio și televiziune.

Predica Papei din 26 martie, rostită în limba italiană, timp de maxim 25–30 de minute (și tradusă, în sinteză, în șapte limbi), a avut ca subiect mai multă moralitate în politică (adresată, evident, oamenilor politici) și mai multă omenie în raporturile interumane, în raporturile dintre grupurile sociale, în relațiile dintre credincioși, în cele interconfesionale. Papa a făcut apel la mai marii lumii să se aplece tot mai mult asupra problemelor reale ale celor mulți, să se întoarcă la „mai multă moralitate și modestie”, deciziile lor, mai ales cele

financiare, bancare, monetare, bugetare, să conțină mai multă dreptate și echitate.

Papa, adresându-se credincioșilor de rând, a făcut apel la generozitate, altruism și dăruire față de aproape. „Este bine, a spus Sfântul Părinte, să ne gândim și la alții, nu numai la noi. Să uităm egoismul și să-i ajutăm și pe cei aflați în suferință și nevoie”.

Mulțimea de credincioși a primit cu entuziasm, cu urale predica Papei, strigându-i de nenumărate ori numele său: Francisc, Francisc, Francisc!

După rostirea predicii, Papa s-a îndreptat, pe jos, spre credincioșii aflați în dificultate locomotorie, cei care erau așezați în cărucioare cu rotile, câteva sute. Papa a binecuvântat pe fiecare în parte și apoi pe toți. A stat de vorbă cu ei, i-a mângâiat și i-a încurajat, ca un adevărat părinte, pastor al sufletelor. I-a primit, apoi, pe rând, pe ierarhii religioși, cardinali, episcopi etc. (de diferite confesiuni) și pe înalții demnitari în vizită la Vatican, în acele zile, printre aceștia aflându-ne și noi, cei șase reprezentanți ai Academiei Române.

Președintele nostru, acad. Ionel Haiduc, ne-a prezentat, i-a înmănat Sfântului Părinte cadourile simbolice, iar Papa, la rândul său, și-a exprimat bucuria de a primi delegația Academiei Române, binecuvântându-ne truda noastră îndreptată spre mai binele poporului român și al întregii lumi. Papa a oferit fiecăruia dintre noi un cadou simbolic, un lăntișor cu cruciuliță, cu însemnele papale și ale Sfântului Scaun.

Ultima parte a audienței generale, acordată de Papa Francisc, a fost cu totul specială, de mare emoție pentru cei pe care i-a binecuvântat Sfântul Părinte, circa 30-40 de perechi de miri ce și-au unit destinele în acea zi, la Vatican, dar și pentru toți credincioșii aflați în Piața San Pietro.

Cronica vieții academice

6 mai

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului (INST) a organizat în Aula Academiei Române Sesiunea comemorativă „75 de ani de la Noaptea demnitarilor”. După *Cuvântul de deschidere* rostit de acad. Ioan Aurel Pop, au susținut alocuțiuni:

- dr. Florin Abraham, directorul INST;
- dr. Andrea Dobeș, muzeograf, Muzeul Memorial Sighet;
- dr. Cosmin Budeancă, cercetător, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc – IICCMER, redactor șef „Memoria, revista gândirii arestate”;
- arhitect Anca Lemaire.

Manifestarea s-a încheiat cu un microrecital susținut de soprana Alina Bottez, acompaniată la pian de Ieronim Buga.

7 mai

În Aula Academiei Române, acad. Dorina Rusu a susținut *Discursul de recepție* intitulat *Omagiu binefăcătorilor Academiei Române. Cuvântul de răspuns* a fost prezentat de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

8 mai

Academia Română și Academia de Științe a Moldovei au organizat Conferința „Consolidarea spațiului științific românesc în context european”, ediția a II-a. La manifestare, au susținut alocuțiuni:

- acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, *Pentru integrare în Uniunea Europeană, păstrând valorile autentice și tradițiile noastre seculare*;
- acad. Ion Tighineanu, președintele Academiei de Științe a Moldovei, *Importanța științei în procesul de integrare europeană*.

În cadrul evenimentului, a fost omagiat muzicianul George Enescu, la 70 de ani de la plecarea

în eternitate. Despre personalitatea marelui compozitor, pianist și dirijor român, au vorbit:

- prof. univ. dr. Adrian Iorgulescu, membru corespondent al Academiei Române, *George Enescu – personalitate universală*;
- prof. univ. dr. Ion Gagim, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, *Activitatea compozitorului George Enescu în spațiul basarabean*.

8 mai

Academia Europaea și Academia Română au patronat două importante conferințe, găzduite de Academia Română și deschise deopotrivă specialiștilor și publicului. Cele două conferințe au fost legate de proiectul strategic „Academia Europaea Bucharest Regional Knowledge Hub”, un centru din seria instituțiilor similare inițiate de Academia Europaea, realizat după câțiva ani de pregătiri pe baza unui acord între Academia Europaea și Academia Română.

8 mai

În Aula Academiei Române, Secția de științe medicale a organizat Sesiunea aniversară „90 de ani de la înființarea Academiei de Științe Medicale din România”. La festivitatea de deschidere, acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, a rostit un *Cuvânt de salut* din partea Academiei Române către cele trei academii de ramură: Academia de Științe Medicale, Academia de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești”, Academia de Științe Tehnice. Au urmat *Cuvinte de salut* din partea Academiei de Științe Medicale, a Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” și a Academiei de Științe Tehnice. În cadrul evenimentului, au susținut comunicări:

- acad. Victor Voicu, președintele Secției de științe medicale, *Scurtă istorie a Academiei de Științe Medicale*;

- dr. Irina Cajal, subsecretar de stat – Ministerul Culturii, *Omagiu academicianului Nicolae Cajal*;

- prof. univ. dr. Ștefan Constantinescu, *Impactul internațional al Academiei de Științe Medicale: FEAM, SAPEA și interdisciplinaritatea*;

- prof. univ. dr. Radu Deac, *Proiect al Academiei de Științe Medicale cu finanțare europeană de dezvoltare a infrastructurii în cercetarea angiografică*;

- prof. univ. dr. Petru Manu, *De ce este importantă cercetarea clinică nefinanțată?*

9 mai

La Academia Română a avut loc constituirea „Academia Europaea-Bucharest Regional Knowledge Hub”, un centru regional al Academiei Europaea, prestigioasă instituție care reunește personalități ale științei și artei din întreaga Europă. Documentul de înființare a fost semnat de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, și de prof. Donald Dingwell, președinte interimar al Academia Europaea.

13 mai

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului și Rețeaua Europeană „Memorie și Solidaritate” au organizat Dezbateră publică „Al Doilea Război Mondial în Europa: de la traume comune la istorii divergente”. La manifestare, au conferențiat prof. univ. Vasile Pușcaș, membru corespondent al Academiei Române, și prof. univ. Jay Winter, Universitatea Yale; moderator: dr. Antonia Colibășanu, Școala Națională de Studii Politice și Administrative.

20 mai

Secția de științe tehnice a Academiei Române, Academia de Științe Tehnice din România și Asociația Generală a Inginerilor din România au organizat Sesiunea științifică „Independența și securitatea energetică a României”. În prima parte a evenimentului, organizat în Aula Academiei Române, acad. Ioan Dumitrache, secretar general al Academiei Române, a rostit *Mesajul Academiei Române. Energia în contextul actual*. A urmat lan-

sarea cărții *Istoria Energeticii Românești* (autor Victor Vaida) ce a fost prezentată de acad. Viorel Bădescu și prof. Victor Vaida.

21 mai

În Aula Academiei Române, prof. Akihiko Kudo, Universitatea de Științe din Tokyo, Japonia, a susținut Conferința „Descompunerea apei și reducerea CO₂ prin fotosinteză artificială pentru rezolvarea problemelor legate de energie, mediu și resurse”, eveniment organizat de Institutul de Chimie Fizică „Ilie Murgulescu” al Academiei Române.

22 mai

La Clubul academicienilor, dr. Narcis Dorin Ion, directorul general al Muzeului Național Peleş, a susținut Conferința „Maria a României, regina artistă”, eveniment organizat de Secția de științe istorice. Dr. Georgeta Filitti, membru de onoare al Academiei Române, a rostit un *Cuvânt de prezentare*.

22 mai

Institutul Astronomic și Ambasada Republicii Chile în România au organizat Forumul astronomic „Provocările astronomiei contemporane în societate și experiența chiliană”. După *Cuvintele de salut* rostite de acad. Nicolae-Victor Zamfir, vicepreședinte al Academiei Române, și ES domnul Julio Bravo, Ambasador al Republicii Chile, au susținut alocuțiuni:

- prof. univ. Daniel David, membru corespondent al Academiei Române, ministrul Educației și Cercetării;

- astronaut Dumitru-Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române;

- dr. Andrei Alexandru, președintele Autorității Naționale pentru Cercetare;

- dr. Monica Rubio, vicepreședinte al Uniunii Astronomice Internaționale, laureată a Premiului Național pentru Știință din Chile;

- dr. Ulpia Botezatu, *Chairperson UN-CO-PUOS* (Comitetul Organizației Națiunilor Unite privind Utilizarea Pașnică a Spațiului Cosmic);

- dr. Magda Stavinschi, dr., cercetător onorific, Institutul Astronomic al Academiei Române;

- prof. Carmen Busu, director general Școala gimnazială nr. 168, București;

- reprezentantul comunității de astronomi amatori (TBD).

22 mai

În cadrul Conferințelor „Dalles” ale Academiei Române, acad. Gheorghe Păun a susținut Conferința „Inteligența artificială în context istoric. Puncte de vedere”. Conferința plasează „momentul IA” în istoria informaticii de mai puțin de un secol, de la Alan Turing până în prezent. Expunerea integrează această etapă a dezvoltării IA în istoria științei ca parte a celei de A Patra Revoluții Tehnologice.

27 mai

În Aula Academiei Române, a avut loc Lansarea raportului OECD: „Educație și competențe în România”, eveniment organizat de Ministerul Educației și Cercetării, OCDE – Organization for Economic Cooperation and Development și Academia Română. Au prezentat comunicări:

- Andreas Schleicher, directorul OCDE pentru Educație și Competențe;

- prof. univ. dr. psih. Daniel David, membru corespondent al Academiei Române, ministrul Educației și Cercetării.

27 mai

Secția de filosofie, teologie, psihologie și pedagogie a organizat la Clubul academicienilor Simpozionul „130 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga”. *Cuvântul de deschidere* a fost rostit de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române. Au urmat alocuțiuni susținute de:

- acad. Mircea Flonta, *Blaga despre tradiție*;

- prof. univ. dr. Marta Petreu, *De la cuante la diferențiale*;

- prof. univ. dr. Ștefan Afloroaei, membru corespondent al Academiei Române, *Lucian Blaga și intenționalitatea hermeneutică a filosofiei*;

- Peter Șragher, *Filosofia lui Blaga în limba germană*;

- acad. Mircea Dumitru, vicepreședinte al Academiei Române, *Lucian Blaga – știința matematică a naturii vs. știință „calitativă”*;

- prof. univ. dr. Wilhelm Dancă, membru corespondent al Academiei Române, *Definiția religiei la Lucian Blaga și Mircea Eliade*;

- prof. univ. dr. Aurel Codoban, membru corespondent al Academiei Române, *Este Blaga un gânditor gnostic? Marele Anonim și transcendența slăbită*.

A urmat o sesiune de discuții.

Apariții la Editura Academiei

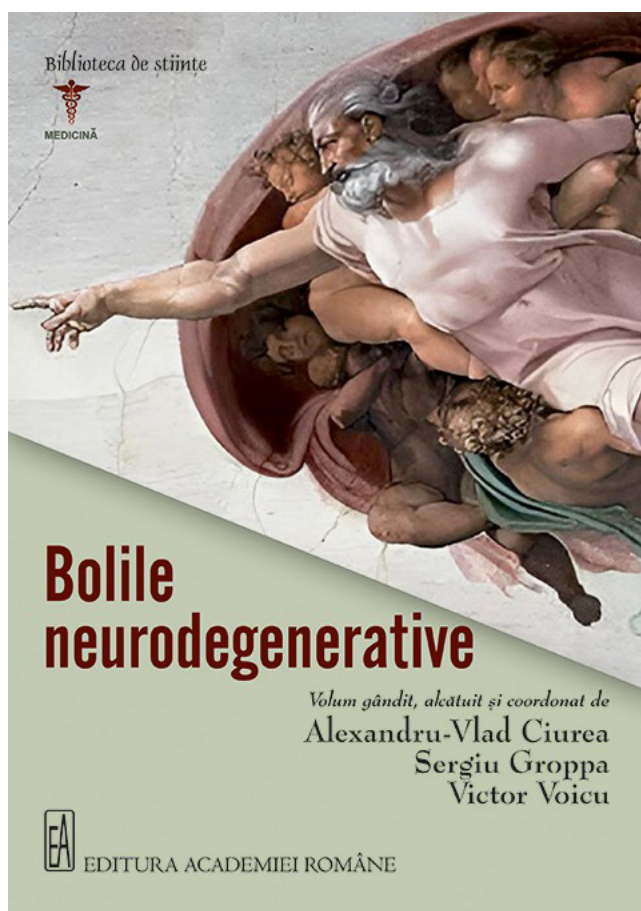
Monografia intitulată *Bolile neurodegenerative* reprezintă o lucrare extrem de amănunțită care își propune să aprofundeze un subiect de mare actualitate și extrem de spinos în domeniul cercetării medicale.

Cei trei autori fac o explorare meticuloasă în domeniul complex al acestor afecțiuni, subliniind complexitatea și interconexiunile atât la nivel genetic, molecular, cât și la nivel patofiziologic și terapeutic.

Autorii prezintă, treptat, aceste afecțiuni complexe și ajută cititorii să aprofundeze specificul fiecărei patologii, începând cu cele mai cunoscute: Boala Alzheimer, Parkinson, ajungând la afecțiuni rare ca, bunăoară, Boala Canavan sau Fucosidoza.

Se realizează o descriere adaptată la diversele boli, la nevoile specialiștilor, această lucrare reprezentând astfel o sursă majoră de informare pentru profesioniștii din domeniul Neuroștiințelor.

Această monografie este complet originală, conține 17 capitole ample, detaliate, cu fațete noi în tratarea grupului complex al afecțiunilor neurodegenerative.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â”, și „sunt”, în grafia limbii române (www.acad.ro/alteInfo/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori. De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica”
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București,
tel.: 021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica” se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica”, serviciul difuzare (Ioana Tălpeanu)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 92 pagini

PREȚUL 3 LEI